

Lelkipásztor

Evangelikus
Lelkészi Szakfolyóirat

72. évfolyam
1997/11.

TARTALOMJEGYZÉK

MÉCSÉS A TE IGÉD

Sánta Anikó: A tél melege..... 401

TANULMÁNYOK

Dr. Szentpétery Péter: Kell-e nekünk húsvét? (A Lüdemann-vita 1. rész)..... 402

KITEKINTÉS

D. Dr. Nagy Gyula: Egyházi világhíradó 407

FIGYELŐ

A paksi Országos Evangélikus Találkozó dokumentumaiból I.

Hafenscher Károly: Krisztus közöttetek van – az egyházban, Kolossé 1,9–13 412

Szabóné Mátrai Marianna: Az egyház jövője..... 413

Dr. Szabó Lajos: Az egyház jövője 415

Gáncs Péter: Áhítat Jn 21,3–7 alapján..... 417

FÓRUM

Sólyom Jenő: Milyen feladatok várnak a következő zsinatra? 419

Dr. Reuss András: In memoriam Andorka Rudolf –

Az egyetemes papság lutheri értelmezéséhez..... 422

Keveháziné Czégényi Klára: Az ökumenikus női munka Magyarországon 423

Lothar Zenetti: A számla 424

Dr. Hafenscher Károlyné: „Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri...” 425

Nagy Zoltán: Válaszom Blázy Árpád reflexióira 428

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Fabiny Tamás–Krähling Dániel: Ádvent 1. vasárnapja 429

Fazekas Andrea–Németh Mihály: Ádvent 2. vasárnapja 430

Németh Péter–Lászlóné Házi Magdolna: Ádvent 3. vasárnapja 432

Gabnai Sándor–Kósa László: Ádvent 4. vasárnapja 433

Smidéliusz András–Aradi András: Karácsony Szenteste 434

Dr. Cserhádi Sándor–Madocsai Miklós: Karácsony ünnepe..... 435

Dr. Szentpétery Péter–Solymár Mónika: Karácsony 2. napja..... 437

Dr. Reuss András–Ördög Endre: Karácsony utáni vasárnap 438

Szimon János: Reformáció ünnepén 439

*Blázy Árpád: A Siófoki templom alapkövetételének 10. évfordulóján
elhangzott igehirdetés* 440

Lelkipásztor

Evangélikus Lelkeszi Szakfolyóirat

Megjelenik havonta

Felelős szerkesztő: Szabóné Mátrai Marianna, Rózsavölgyi köz 3. Tel:3636-451

A szerkesztés munkájában a szerkesztőbizottság vesz részt.

Kiadja a Magyar Evangélikus Egyház Sajtóosztálya, 1085 Budapest, Üllői út 24. Tel/Fax: 117-1108; 117-5478

Felelős kiadó: Tóth-Szöllős Mihály

Készült: a CREA - PRINT gondozásával

Tördelés: ifj. Fülöp Attila

Előfizetési díj: 260,- Ft. fél évre: 1700,- Ft. egy évre: 3400,- Ft. (3.120 Ft.+ 280 Ft. a melléketre)

Külföldi előfizetések:

Szomszédos országokba (postaköltséggel együtt): évi 4.300,- Ft.

Egyéb külföldi országokba: 5.400,- Ft. / 38 USD vagy 55 DEM postaköltséggel

A címlapon: a remesszi íróasztal teteje. Az Evangélikus Múzeum búcsúháza vendéglőjében.
A fotón: Mária Géza készítése.

M É C S E S A T E I G É D

A tél melege

Szeretem a telet. Igen, megszoktam már, hogy furcsán néznek rám az emberek e kijelentésemet hallván. De nem tehetek róla, tényleg szeretem.

Nem, a hideget nem kedvelem, sőt, nagyon is fázós vagyok. A puha, csöndes meleget szeretem. És - mint már említettem - a telet. Ó, nem olyan furcsa ez, mint első pillantásra tűnik.

Először is ott vannak a késő őszi, már hűvös esték, amikor az utcákon és a kertek alatt az összegyűjtött és meggyűjtött falevelek kesernyés illata lebeg. Az égő avar füstje valami semmihez sem fogható és hasonlítható melegséget ad a hűvös estéknek.

Vagy amikor már az igazi hidegek zúzmarát varázsolnak reggelre az ablaküvegekre, fákra, bokrokra és mindenre. Milyen jó ilyenkor reggel kinézni erre a gyönyörű látványra - a meleg fűtött szobából. Vagy milyen jó hazaérni a csikorgó hidegből a jó meleg lakásba!

Am az sem mindegy, mivel és hogyan fűtjük be azt a lakást! A központi, gáz- vagy más modern fűtési móddal elérhető ugyan a kívánt hőmérséklet, még-hozzá gyorsan és kevés - mondhatni semmi - erőfeszítéssel, de éppen ezért túl természetes, észrevétlen lesz a meleg. Ráadásul mindig mindenütt kb. egyforma a hőmérséklet, nincs egy pont, amely észrevehetően sugározna, ontaná az áldott meleget. Ami köré és mellé oda lehet ülni az egész családnak, ahol beszélgetni lehet, ami mellett meg lehet inni egy bögre forró, illatos teát, aminek hangulata van, és amelynek ajtaján átsejlik a tűz lobogó, vörös játék. Az emberek ma nemcsak azért építtetnek egyre gyakrabban cserépkályhát, hogy csökkentsék a gázfűtés költségeit, hanem - mert hiányzik a megített hangulat...

A nagymamámnál, akinél haláláig éltem, a régi vályogházban már modern központi fűtés volt. De csak este gyűjtöttünk be a kazánba. Nappal a nagy konyhában voltunk, ahol egy ócska, de vaspossal mindig tisztára súrolt „sparhet” ontotta vidáman a meleget reggeltől estig. Estéknént nem vonultunk be a szobába televíziót nézni, hanem beszélgettünk, napraforgót, tökmagot pirítottunk a sparhed forró tetején, vagy diót törtünk, és nagyon mulatságosnak találtuk, amikor a tűzre dobott dióhéj hirtelen vörösre izzította a tűzhely csövét. Szép, békés és vidám esték voltak ezek. Arcunk kipirult a tűzhely forróságától, s ha éppen nem beszélgettünk, hallani lehetett a tűz pattogását, andalító duruzsolását is. Kint pedig közben tombolt a tél, és a szél sokszor méteres hótörlaszt emelt az ajtó elé.

De emlékszem egy csodálatos téli kirándulásra is. Térden felül érő hóban egész nap bandukoltunk egy lelkes kis csapattal, míg elértük a turistaházat, ahol terveink szerint éjszakázni szándékoztunk. Ott derült ki, hogy valami félreértés miatt nem vártak bennünket, nem fűtöttek be. A turistaház vagy inkább menedékház egyetlen helyiségből állt, amelyben hat emeletes ágy volt, egy hosszú asztal padokkal, egy vas-kályha és a mérhetetlen hideg - olyan mínusz tíz fok vagy még annál is több. De se villany, se víz. Gyorsan begyűjtöttünk a kályhába, és úgy este 7 óra tájban már a nagykabátot is bátran levehettük. Gyertyafénynél vacsoráztunk és beszélgettünk. Vigyáznunk kellett, hogy éjszaka mindig legyen, aki fát rak a kályhába, mert ha nem, kialszik a tűz, és reggelre megfagyunk. Csodálatos volt, hogy azon az éjjelen mindig felébredt valaki, és mindenki rakott a tűzre legalább egyszer. Így a kályha megnyugtatóan duruzsolt és fűtött reggelig.

Hát, ezért szeretem én a telet. A melege és a meg-hittsége miatt. De ez mostanában valahogy hiányzik. Nincsenek kályhák, sparhedek, a legtöbb ember nem tölt jó barátokkal farkasordító éjszakákat messzi menedékházakban, és nem ismeri az izzó kályhák szívet-lelket melengető forróságát és piros izzását. A lakás melege természetes, nem figyelünk rá, igaz, idős se nagyon van az efféle romantikus nosztalgizásra, s gyanítom, estéknént sem beszélgetnek diótörés közben vagy anélkül, hanem leülnek a televízió mellé, és nézik, amit a különböző adók sugároznak.

És hiányzik a melegség az egész életből, a világból is. Nincsen semmi, ami melegséget, békességet, meg-hittséget sugározna, és ami ünnepélyessé tenné a mindennapokat is. Illetve van, csak nem tudnak róla az emberek. Mert Isten ott van minden családban, minden otthonban, szóltanul, de jelen van. Köré lehetne gyülekezni, beszélgetni lehetne társaságában, szeretetben együtt lenni, érezni a melegséget és hagyni, hadd olvassa föl és melengesse a világ ridegségétől elgémberedett tagjainkat, szívünket-lelkünket. Az ókori ember házában a legfontosabb hely a tűzhely volt, amely egyben házi oltárként is működött. Talán nem véletlen, hogy Isten jelenlétét az ember mindig a tűz melegével, izzásával, fényével és hangulatával kapcsolta össze.

Ez hiányzik ma annyira ebből a világból. És ezért is szeretem annyira a telet. A melegsége miatt. Amelyről Isten gondviselő atyai szeretete és jelenléte juszembe...

Sánta Anikó

TANULMÁNYOK

DR. SZENTPÉTERY PÉTER

Kell-e nekünk húsvét?

A Lüdemann-vita

I. rész

Gerd Lüdemann göttingeni Újszövetség professzor *Die Auferstehung Jesu Historie, Erfahrung, Theologie* című könyve 1994 húsvétja előtt jelent meg.¹ A könyv nagy vihart kavart egyházi és teológuskörökben, de azóta jórészt lecsendesedett. Röviden foglalkoztam vele a *Tanulmányok* című tanulmánykötetben. Most alaposabban szeretnék foglalkozni és vitatkozni a művel. Eközben néhány fontosabb gondolatát kénytelen leszek megismételni. A II. rész témája pedig a mű fogadtatása lesz, a szerző viszontválaszaival egyetemben. Gerd Lüdemann 1946-ban Visselhövede-ben született, apja váltóőr volt. 1966-ban érettségizett Walsrode-ban. (Mindkét helység Hamburg és Hannover között.) Teológiai tanulmányait 1966–1971 között Göttingenben végezte, közben egy szemesztert acélgyárban dolgozott. 1970-ben kötött házasságot, négy lánya van. 1974-ben doktorált Göttingenben Georg Streckernél. 1974–1975-ben az USA-ban tanult. 1977-ben habitált, utána az USA-ban és Kanadában tanított. 1983 óta Göttingenben professor.²

I. A mű

A vita hatására a kiadó is elhatárolta magát, az újabb kiadás már máshol jelent meg. Ez azonban nem egyházi körök nyomására történt, hanem saját elhatározásból, és már csak azért is tiszteletreméltó. Hiszen végre egy teológiai munka pénz is hozott volna — mondja Ulrich Luz, akinek költői kérdése: „Miért az izgalom?” A könyvben semmi sincsen, ami az újszövetségeseknek már régóta ne lenne ismerős, legalább hipotézisként.³

A könyv stílusa egyáltalán nem valami bestsellerre jellemző, hanem jegyzetekkel sűrűn megtűzdelt tudományos munka. Amerikai mintára sűrűn idéz ismert és kevésbé ismert szerzőket, még hozzá elég részletesen. Luz ezt nem találja rossznak, mert ebből legalább megtudhatjuk, hogy sokan mások mit gondolnak.⁴ — Az 1995-ös rövidített és népszerű nyelven írt kiadás azonban általában könnyen érthető és követhető.⁵

Lüdemann legfontosabb atyái Emmanuel Hirsch és Hans Grass, a háttérben David Friedrich Strauss, a vallástörténeti iskola és Rudolf Bultmann. A három szavas alcím is fontos: történelem, tapasztalat, teológia. A tapasztalaton az egykori, mindenekelőtt a legkorábbi tanítványok tapasztalatát érti. Fő törekvése, hogy a való-

ban történetit ragadja meg. Ezt pedig, mint Luz hangsúlyozza, minden recenzensnek komolyan kell vennie. Azaz: hogyan tapasztalták, hogy is történt, mi a jelentősége számunkra?⁶

Kétségtelenül jogos a bevezetésben feltett szándéka, olyan gondolatokat vet fel, amelyek már teológiai tanulmányainak kezdete óta foglalkoztatják (erre a II. részben visszatérünk). Jézus feltámadásával kapcsolatban a teológusok állandóan az „objektív” fogalmát emlegették, mégis kifejezetten a szubjektív hitet értették rajta. Elismérésre méltó a szubjektivitás figyelembe vétele, mondja, a történeti kérdésről való lemondás, az iránta való közömbösség viszont annál nyugtalanítóbb. Bultmannnál például: „Azt, hogy hogyan keletkezett a húsvéti hit az egyes tanítványokban, a hagyományban elhomályosítja a legenda, és a tárgy szempontjából nincs jelentősége.”⁷ Már most hadd jegyezzem meg, hogy Lüdemann Bultmannal vitázva jut el ugyanoda.

A német teológiában és újszövetségi tudományban egy új irányzat vette a bátorságot, hogy történeti eseményként értelmezze Jézus feltámadását. Itt Pannenbergre hivatkozik: „Nincs jogos okunk rá, hogy Jézus feltámadását valóban megtörtént eseménynek tartsuk, ha történetileg nem állítható. Arról, hogy kétezer éve lejátszódott-e egy bizonyos esemény, nem a hit szerep nekünk bizonyosságot, hanem egyedül a történeti kutatás, amennyire ilyesféle kérdésekről egyáltalán bizonyosságot nyerhetünk.” (Akkor tehát mégiscsak a hit?) Lüdemann erre azt kérdezi, amit minden józanul gondolkodó ember: mi van akkor, ha a történeti kutatás nem a Pannenberg által várt eredményt hozza? Akkor — Pannenberg így látja — vége lenne a keresztyén hitnek?⁸

Lüdemann arra figyelmeztet, hogy ennek megelőzésére régebbi és újabb apologéták ragadtak tollat. Ők valójában ki akarják vonni Jézus feltámadásának kérdését a történeti kutatásból. „Tapasztalatból tudjuk: lehetséges olyasmi, ami valóságos, valóságosan megtörtént, de nem objektíválható és történetileg nem verifikálható.” Így Hans Kessler.⁹

Már Barth is hasonlóan nyilatkozott. „Lehetségesek olyan események, amelyek sokkal biztosabban megtörténtek az időben, mint minden, amit a 'történészek' ... megállapíthatnak. Van rá okunk, hogy elfogadjuk: mindenekelőtt a Jézus feltámadásáról szóló történet tartozik

ezekhez az eseményekhez.” Mire Bultmann: Barth „bevallja, hogy Jézus feltámadása nem történelmi faktum, amely a történettudomány eszközeivel megállapítható lenne. Ebből — úgy gondolja — nem következik, hogy nem történt meg ... Kérdezem: Barth mit ért itt a 'meg történt' és a 'történeten'? Milyen események azok, amelyekről elmondható, hogy sokkal biztosabban megtörténtek az időben, mint mindaz, amit a történészek megállapíthatnak?” Lüdemann szerint Barth a hit megalapozásánál elhagyja a visszamenőleges történelmi kérdést —, ahogyan Bultmann is a kérés mögé/elé ható-lás kérdését.¹⁰

Eugen Drewermann pedig, aki élesen kritizálja a történet-kritikai módszert, Jézus feltámadásának értelmezésénél C. G. Jung analitikus pszichológiáján, de P. Tillichen is tájékozódik: „A feltámadás titka nem állapítható meg külsőleg, csak hinni lehet, és csak képekben, szimbólumokban közölhető. *Húsvét reggelének* valósága csak a szív szemével érzékelhető, mivel mindaz, ami bennünket éltet, az örökkévalóság láthatatlan birodalmából származik”.¹¹

Lüdemann az iméntiek összefoglalásaként megállapítja: Sok függ attól, hogyan dönthető el a Jézus feltámadásának történetiségére vonatkozó kérdés. Vállalkozása nem válasz a szó szoros értelmében, hanem gondolat kísérlet, amely talán segíthet másoknak valamilyen köztes-eredmény elérésében, a történetietlen üdvbizonyosság és a történeti mindentudás között. Itt őszintén bevallja (Maurice Goguel nyomán), hogy a legtöbbeknél (szerintem mindenkinél), aki Jézus feltámadásával foglalkozik, számolni kell valamilyen előzetes véleménnyel, előítéllettel, amely gyakran nehezen tettenérhető. A következőkben tehát — mondja — állandóan arról lesz szó, hogy tudatosítsuk saját előfeltevéseinket, és kritikus kérdéseket tegyünk fel ezekre vonatkozóan.¹²

A pszichológia fontos szerepe a dolog természetéhez tartozik. Nem elég a beszámolókat és a tényeket tanulmányozni. Sokkal inkább azokat az érzéseket, eszméket, emóciókat kell feldolgozni, amelyek az első keresztyéneknek a Jézus feltámadásáról szóló beszámolókbá vetett hitét kísérték. (Tehát miben hittek?) Ez nem egyoldalú pszichologizmus, mondja, hanem a történet-kritikai módszer következetes kiterjesztése.¹³ Hadd tegyem hozzá: alkalmazásának mértékét, helyességét (is) túlnyomórészt a szerző előítéletei döntenek el, amit azt hamarosan látni fogjuk.

A II. fejezetben a szerző először Hans Grassra hivatkozva indokolja a munka szükségességét: „Mivel ez a történés historizáló tudósítások formájában maradt ránk, ezért *kell* a kinyilatkoztatás cselekményének ezt a történelmet felé forduló részét megbízhatóság és hitelesség szempontjából vizsgálni.” Lüdemann szerint a helyzet Grass könyvének megjelenése (1956) óta nem változott.

Másodsor: a Jézus feltámadásában való hit döntő a keresztyénség keletkezése és története szempontjából — A Feltámadott glóriája nélkül a názáreti Jézus igehirdetéseinek, tetteinek nem lett volna az egyháztörténetben tapasztalt hatásuk.

Harmadsor: hatása ma sem elhanyagolható, hiszen a lelkészek a halottak feltámadásának üzenetével vizsgálnak, és az egyház a Feltámadott teljhatalmából származtatja létjogosultságát. A tudományos teológiában a Feltámadott továbbra is a teológia felismeréseinek biztosítéka.¹⁴

A szerző felsorolja, majd cáfolni kívánja azokat a főbb érveket, amelyek szerint Jézus feltámadásának történelmi

vizsgálata nem lehet eredményes (ezek, mint írja is, részben fedik egymást):

1. Nincsenek szemtanúktól származó beszámolók Jézus feltámadásáról.
2. A feltámadással kapcsolatos hagyományok kibogozhatatlanok, a történelmi források elégtelenek.
3. Jézus feltámadása csoda, amely nem megragadható, mit érhet akkor egy történelmi munka?
4. A hittapasztalaton és bizonyágtétel nélkül nem lehet értelmesen beszélni Jézus feltámadásáról.
5. Az esemény és az értelmezés egymásba fonódik, így értelmezés nélkül lehetetlen hozzáférni a feltámadás eseményéhez.¹⁵

Lüdemann — önmagukban jogos — ellenvetései:

1. Birtokunkban van Pál tanúskodása, ApCsel ezt nemegyszer jól kiegészíti. Pál a neki történt megjelenést (1Kor 15,8) egy sorba helyezi a többivel. Még ha jogos is a források hiányosságaira való hivatkozás, a kérdés akkor is legitim, mivel a keresztyén teológia tudományos igényű, és magyarázattal szolgálni köteles.
2. Hans van Campenhausen is jogosan jegyezte meg, hogy túlzott leegyszerűsítés az ilyesféle kijelentés. Csak arra lenne jó, hogy a hitet megóvjuk a történelem és a történelmi ész támadásától.
3. Igaz, hogy Jézus (feltámadásának) csodás és kinyilatkoztatott jellege nem lehet történelmi munka tárgya, hanem csak vallásfilozófiai és teológiai megfontolásoké. Már Hume is rámutatott: a csodát úgy definiálják, hogy semmiféle tanúságtétel nem igazolható. Jézus feltámadása „hogyan”-jának rekonstrukciója, illetve annak megmagyarázása, hogyan alakult ki ez az állítás, nélkülözhetetlen az akkori feltámadás-hirdetés megértésében, mai továbbviteléhez, illetve újrafogalmazásához. (Az „újrafogalmazás” igen árulkodó...)
4. Ezzel csak kivonja magát a világból, miközben kiváltságait elfogadja (a szerző megjegyzi, hogy ő egy állami fakultáson tanít), és minden a *credo ut intelligam* felé mutat. Ez olyan mondat, amely az újkorban nem állhat meg a tudomány keretében, de legalább valamilyen magyarázatot igényel. Ennek a kifogásnak valamiféle „immunizációs stratégia” az alapja.
5. Az esemény és az értelmezés összefonódása minden történelmi forrásmunkára igaz, nem pusztán a vallásosakra. Szomorú, hogy a keresztyén és nemkeresztyén forrásokra felosztás miatt ókortörténész (vagy klasszika-filológus) alig-alig foglalt állást Jézus feltámadásának kérdésében. — Az eljárás a pszichoanalízishez hasonlít, ahol „a gyanú hermeneutikája” keretében a páciens közléseit annak felfogásával szemben olvassák/hallgatják. Egyetlen analitikusnak sem tilos ez a módszer pusztán azért, mert feszültségben van/lenne a meglévő nyilatkozatokkal (szövegekkel).¹⁶ (De honnan tudhatom, hogy itt mennyire célravezető?)

A könyv célja — minden ilyen tárgyú munkához hasonlóan — hogy olyan hipotézist állítson fel Jézus feltámadásáról, amely a legkevesebb akadállyal jár, és a legtöbb nehézséget megoldja. „A teológus tartozik annyira magának és gyülekezetének, hogy számot adjon saját magának és másoknak arról, mit is tart valóságosnak, és mit történetietlennek.”¹⁷ Hadd tegyem hozzá: a számadás következményeit vállalnia kell.

A III. fejezetben található áttekintéstől és előzetes megfontolásoktól helykímélés céljából tekintsünk el, hiszen a végeredmény nem különbözik értékelhetően. Csak az utolsóra (6.) utalok:

Az időpont (a feltámadásé, illetve az első megjelenésé a temetés után) attól függ, hogy mi a Galilea-Jeruzsálem [mint az első megjelenés(ek) helyéről szól] vita eredménye. A harmadik napon való megjelenés nem egyeztethető össze a galileai hagyománnyal (túl rövid az idő, ráadásul szombaton csak egy szombatnapi járóföldre mehettek volna). 1Kor 15,4 szerint Jézus feltámadása, nem pedig első megjelenése történt a harmadik napon.¹⁸ (Hadd kérdezzem: ezek szerint a Feltámadottnak a jóval későbbi megjelenéskor azt is meg kellett mondania, hogy miért „halasztotta” a látogatást? Vagy csak Pál jutott később erre a következtetésre, hogy a harmadik nap a legmegfelelőbb?)

A 9–222. o. közötti főszöveg túlnyomó részét (50–208. o.) az ide vonatkozó bibliai helyek elemzése teszi ki, ennek is nagyobbik felét 1Kor 15,1–11-é (50–141. o.). Mindezt többnyire hármas felosztásban: szerkesztés (redakció), azaz az egyes szövegek szerkezete, mondanivalója, gondolatmenete. Utána következik a hagyomány(ok) vizsgálata, honnan való(k), hogyan alakult(ak). 1Kor 15,1–11 esetében a *facit* igen pozitív: Az itt leírt megjelenési hagyományok 30–33 közé esnek, mivel Pál a neki történt megjelenést utolsóként említi, ez pedig legkésőbb 33-ra tehető.¹⁹

A legnagyobb érdeklődésre — mármint annál, aki egy kicsit is közelebből foglalkozik a könyvvel — a harmadik, történeti (Historisches) rész tarthat számot. Jézus halála, mondja, nem vitatható.²⁰ Még aznap le kellett venniük a keresztről (5Móz 21,23).²¹ A temetés pontos helyéről csak feltételezések lehetnek, ma már nem állapítható meg. Arimátiai József volt megbízva a temetéssel — de valójában ki volt ő? Az evangéliumok egyre többet és jobbat mondanak róla — a főtanács tagjából Jézus tanítványa lesz (Mk 15,42–47; Mt 27,57; Lk 23,50–51; Jn 19,38 kk — a végén Nikodémus is segít neki).²² Joachim Jeremias nyomán Lüdemann azt mondja, hogy ha ismerték volna Jézus sírját, a (más) szentekéhez hasonlóan tiszteletben tartották volna, aminek nyoma lenne a hagyományban.²³ Véleményem szerint ez (is) túlzott egyszerűsítése a (fel sem tételezett) rendkívülinek. Azért nem alakítottak ki valamiféle kultuszt a sír körül, mert nem ismerték, vagy mert a Feltámadottnak annyira jelenvalónak érezték, hogy sírjának tiszteletét nem tartották fontosnak? Vagy Arimátiai József nevének és sírjának említése mégis arra utal, hogy ismerték? Ha Jézus kegyetlen halálát és a tanítványok viselkedését nem szépítették, miért éppen a temetését kellett volna?! Az ősgyülekezet Salamon csarnokát (ApCsel 3,11; 5,12) és János Márk házát (ApCsel 12,12, de lehetséges, hogy már az utolsóvacsora és a pünkösdi beszéd helye is) sokkal alkalmasabbnak tartotta, ezt ma már nem lehet „számonkérni” rajtuk. Egyébként pedig, ha mégis volt valamiféle „sír gondozás”, annak legkésőbb Jeruzsálem pusztulása után meg kellett szünnie.

Lüdemann is foglalkozik az örök kérdéssel, hogy Pál ismerte-e az üres sírról szóló hagyományt. Mindenesetre Jézus feltámadását testinek képzelte el, bár kifejezetten nem mondja, hogy a sírból megdicsőülve elő kellett jönnie.²⁴

A Péternek való első megjelenésnél döntő szerepet kap a pszichológiai magyarázat, azaz a szubjektív vízió

hipotézise.²⁵ Ehhez mai példákkal szolgál, amelyek miatt különösen is heves támadások érték:

„A gyászoló hallja az elhunyt lépteit a lépcsőn... az hiszi, hogy nyílik az ajtó. Láttam Kay-t bent, az ajtónál. Ugyanolyan volt, mint mindig, munkából jövet. Mosolygott, én pedig kitárt karjába rohantam, mint mindig... Kinyitottam a szemem, és a kép eltűnt. — Egy anya, aki elveszítette gyermekét, félálomban hallhatja a sírását, és ágyához rohan, mielőtt rájön, hogy az egész csak kívánság volt.

Gyermekek, akik apjukat vagy anyjukat elveszítették, gyakran szemléletesen beszélnek arról, hogy az ágyon ül, és szól hozzájuk. Árnyékokat gyakran az elhunyt megjelenésének tartanak...

Hallucinációkon és audíciókon kívül gyakori az az érzés, hogy az elhunyt jelen van... Még mindig az az érzésem, hogy a közelemben van... Látom és hallom, bár tudom, hogy csak az én képzeletem műveli. Ha hajat mosok, az az érzésem, hogy ott van és vigyáz rám, ne hogy valaki idegen bejöjjön...²⁶

A pszichoanalitika szempontjából Lüdemann szerint állíthatjuk, hogy a gondolkodás a veszteség drámájában archaikus vonásokat mutathat; libidinózus és agresszív energiákat szabadíthat fel, a büntudatnak fokozott szerepe lehet. Itt léphet be a valóságérzék elvesztése is. Péternél azonban nem valamiféle elhomályosult, elmosódott Jézus-kép jelent meg, mint „normális gyász esetén, mondja, hanem eleven, vitális.”²⁷ — Tehát minden igyekezet ellenére sem teljesen illik az imént említett esetek sorába!?

A Harvard Egyetem kutatói 43 özvegyasszonyt és 19 özvegy férfit kísérték figyelemmel, keresvén, hogy mely tényezők segítik, illetve akadályozzák a gyász feldolgozását, azaz a veszteség tudomásul vételét. Három fő akadályt találtak: 1. Hirtelen halál. 2. Az elhunythoz való ambivalens viszony, büntudattal. 3. Függőség.

Lüdemann szerint Péter és a tanítványok helyzete is hasonló volt: 1. Jézus hirtelen és váratlanul halt meg. 2. A viszonyuk ambivalens: Judás öngyilkos lett, Péter sírt. 3. A függőség is igaz, hiszen Jézusért feladták korábbi egzisztenciájukat.²⁸

Facit: A három tényező által akadályozott gyászt egy látomás óriási mértékben elősegítette, és egy epifániaszerű pillanatba sűrítette. A gyász Jézus mélyebb megértéséhez vezetett, a mélyebb megértés pedig a gyászos helyzet új megértéséhez. Az emlékek arról, hogy milyen volt Jézus, annak felismerésére juttatták, hogy most milyen.²⁹ Vagyis — ezt már én teszem hozzá — mintha meg sem halt volna, tehát ha meghalt is, él!

Hasonló a véleménye (nem az első) az ötszáznak való megjelenésről is: tömeges extázis. Péter látta élve a megfeszített Jézust (ugyanúgy a „tizenkettő” is). A legközelebbi nagy ünnepen (pünkösdkor) egy nagy zárandoksegregnek beszéltek. A prédikáció és az emlékek vallásos révülethez és lelkesedéshez vezettek, amelyet Jézus jelenléteként tapasztaltak meg. Lüdemann megjegyzi: nem kell azt állítani, hogy az események csak így és nem másképp játszódhattak le. Ezek a megfontolások azonban szerinte a forrásoknak és a belőlük levonható következtetéseknek megfelelő történeti elképzelést tartalmaznak.³⁰ Hadd tegyem hozzá: akkor, ha az ötszáznak való megjelenés tényleg úgy játszódott le, ahogyan ma Lüdemann állítja, és nem másképp...

A Jn 21,15–17 mögött álló hagyomány a Péternek való első megjelenésre utal.

A megjelenések ténye, azaz Péter víziója és megbízása bizonyosan történeti.³¹ Lüdemann visszapillantás-ként (is) a következőket állapítja meg:

a) A megjelenésekről és a sírról szóló hagyomány eredetileg nem közös. A legelső megjelenés nem a sírnál történt, és a sírról szóló hagyomány már válasz a zsidók kérdésére az eltűnt holttestről. A későbbiekben a két hagyomány egyre közelebb került egymáshoz — annyira, hogy a megjelenések eredeti jellege ma már szinte ismeretlen. Pál nyomán azonban lehet valami fogalmunk az eredeti történéseiről.³² Itt hadd utaljak Lüdemann korábban kifejtett nézetére, hogy a Feltámadottat csak később, apologetikus, antidoketikus céllal „testesítették meg”.³³

Számomra ez a már Strauss, Grass és mások által képviselt felfogás a (vulgár) darwinizmus megnyilvánulása a teológiában³⁴: elektromos kisülések (víziók) hatására a megfelelő összetételű élettelen „őslevesből” (bizonyos tényezők szerint gyászoló tanítványokból) létrejött a Jézus feltámadásába vetett hit. Addig–addig formálódott, „alkalmazkodott”, amíg „célszerű” elbeszéléseket nem produkált róla. Ahhoz pedig, hogy az egész megálljon a lábán (mint az ember, miután lejött a fáról), az üres sír hagyományának kellett a méltatlan temetésből „kifejlődnie”.

b) Ha nem Jézus sírjánál történt az első megjelenés (hiszen a sírról szóló hagyománynak későbbinek kell lennie), akkor Galileában. A tanítványoknak mindenképpen oda kellett menniük, ha nem is a harmadik napon, különben nem magyarázható meg ez a hagyomány, mondja Lüdemann.³⁵

Az utóbbi mondattal egyetértek. De mi van akkor, ha Jézus mégis először Jeruzsálemben, a kivégzés helyén jelent meg, hogy minden kétséget eloszlasson? Utána pedig Galileába, korábbi lakóhelyükre, működésének, közös élményeiknek fő színterére hívta a tanítványokat, hogy felkészülésüket a misszió feladatára ezzel is megkönnyítse. Ez (is) egy olyan hipotézis, „amely a lehető legkevesebb akadállyal jár, és a legtöbb nehézséget megoldja”...³⁶

Az V. fejezet — A legrégebbi keresztyén feltámadáshit története és lényege — még egyszer összefoglalja az eddigieket. Bár az elbeszélések már eltávolodtak az eredeti tapasztalatoktól, mondja, mégis szólnak arról, hogy mit tartalmazott az eredeti húsvéti tapasztalat: a bűnbocsánatot (Jn 20,19–23; Lk 5/Jn 21), az életet (Jn 20,11–18) és az örökkévalóság megtapasztalását (Lk 24,13–31). Igaz, hogy más elbeszélések (is) testileg ábrázolják az Urat, és így még távolabb kerültek a hagyománytól. Itt azonban Lüdemann rögtön hozzáteszi, hogy a húsvéti tapasztalatok a farizeus Pál szellemében szükségszerűen tartalmaznak világnézetileg adott, anyagi vonásokat is: Jézus (és a keresztyének) mennyei teste pneumatikus, anyagszerűen elképzelt, mégha átváltozott is. Ez persze Lüdemann szerint nem változtat azon, hogy az eredeti tapasztalás vízió-jellegű, lélekben, elragadtatásban (1Kor 15,6: v.ö. Jel 1,10). Lüdemann tudni véli, hogy Pál szerint a Feltámadott nem evett, nem volt negyven napig a tanítványokkal, halála pillanatában Jézus közvetlenül az Atyához ment (v.ö. Lk 16,22; 23,43).³⁷

Itt (ismét) jól látható, hogy Lüdemann (is) mennyire a saját előítéleteinek foglya. 1Kor 15-ből világos, hogy ha Krisztus feltámadt a halálból, első zsengeként a halottak közül (20. V.), akkor a hívők feltámadásához csakis Krisztus feltámadott *teste* lehet a „minta”. Ha egyszer megjelent O, érzékelhetővé tette magát a fejezet elején

említett tanúknak, akkor ezt csak a mi jövődő feltámadásunk mintájául szolgáló megdicsőült testében tehetette.³⁸ Miért kellett volna tehát testi mivoltát „titkolnia”? A fejezetben a hangsúly különben sem a megjelenések részletezésén, hanem a hívők — Jézuséhoz hasonló — feltámadásán van. — Amúgy pedig Pálnak igazán nem volt rá szüksége, hogy a Feltámadott (az „eredeti” tanítványok után 1–2 évvel) mennyei magasságban még egyen is előtte, amikor a fényességtől egyébként sem látott. Ő az utolsó volt a sorban, Jézust nem ismerte földi életében, ezért meg kellett szereznie az „igazi” apostolok elismerését (Gal 1).

A legtöbb kritikát a záró fejezet kapta, márcsak a címe miatt is: „A legrégebbi gyülekezet feltámadáshite és mi, avagy: Lehetünk-e még keresztyének?”

„Már nem érthetjük szó szerint Jézus feltámadását..., történetileg szemlélve a legcsekélyebbet sem tudjuk a sírról (üres volt? egyszemélyes sírkamra volt?) és Jézus holttestének sorsáról. Elenyészett? Elkerülhetetlenek tartom ezt a következtetést.” — A Jézus feltámadásáról való szó szerinti kijelentések a természettudományos világról megváltozásával elveszítették eredeti értelmüket. Egyetértéssel idézi E. Hirsch-t (itt is), aki szerint: „A testi mennybemenetel, oda, ahol Isten trónja áll, és a testben való visszajövetel angyalseregek kíséretében pusztán azzal meg van cáfolva számunkra, hogy a kozmoszról való tudásunk szerint nincs ilyen menny. Ezeket az elképzeléseket csupán a kimondhatatlan képeink kell tartanunk, ha egyáltalán valami komolyat akarunk találni bennük.”³⁹

A természettudományos világról való hivatkozással a New Age, okkultizmus stb. vad burjánzását látva igen óvatossá kell bálnunk. Bultmann híres–hírheft tévedését igazán kár bárkinek is megismételnie. („Nem lehet villanyfényt és rádiókészüléket használni, betegség esetén modern orvosi, klinikai eszközöket igénybe venni, és ugyanakkor az Újszövetség szellem- és csodavilágában hinni.”⁴⁰) Legkésőbb az ideai kaliforniai, 39 áldozattal járó szekta-öngyilkosságnak fel kellett ébresztenie. A modern világról, a saját Internet-honlap, számítástechnikában való különleges jártasság sem akadályozhatta meg, hogy a Hale-Bopp üstökös feltűnését a világvége nyitányának tekintsék. A természettudósok gyakran szinte észrevétel nélkül világnézeti ateizmussá nőv (egyébként szükség) metodikai ateizmusa — mégha valláspótlékká is válik — sok embert nem elégít ki.⁴¹ Talán ezért is harcolnak oly szerény eredménnyel az imént említett irracionális jelenségek ellen.⁴²

Ami pedig Jézus mennybemenetelét illeti, tanítványai számára a maguk szintjén jeleznie kellett, hogy Isten láthatatlan világába (ez a menny!) távozik, tehát érzékszerveikkel többé már nem tapasztalhatják. De addig is képes volt váratlanul megjelenni és eltűnni. Seholy sem nyilatkozik arról az Újszövetség, hogy Ő „hol” volt két megjelenés között. Ennek tér és idő korlátain túl nincs jelentősége.

Lüdemann arra biztat, hogy a kérdésre: lehetünk-e még keresztyének? — nyugodtan feleljünk igennel. Hiszen Jézus története és szavai a legrégebbi feltámadáshit minden jellegzetességét hordozzák.⁴³ Vagyis, hadd mondjam így: Jézusban húsvét előtt, azaz feltámadása nélkül is minden megvolt, amiben hinni kell. És hogy miben kell, azt Lüdemann és a hozzá hasonló gondolkodásúak szinte hiánytalanul megmondják. Utal arra, hogy vita tárgya: lehet-e bepillantást nyerni a halál utáni életbe parapszichológia, okkultizmus, vagy más kísérle-

tek révén. Meg kell várni, mondja, hogy ezek az általános tapasztalat szintjén is hozzáférhetőek lesznek-e, és hogy filozófiai szempontból valóban a földöntúli valamilyen ismeretéhez járulnak-e hozzá.⁴⁴ — Az állítólag vulgárdarwinista módon kialakult újszövetségi feltámadáshit jegyzőinek erről igen határozott véleményük van. Mégpedig az, hogy az efféle praktikákhoz még ilyen óvatos várakozást sem kell fűzni... (ApCsel 19,13–20).

A mű — a kívánatosnál talán kritikusatibbra sikerült — ismertetésének végén a könnyebben érthető, népszerű kiadás utolsó mondatait, végkicsengését idézem: „Hiszem, hogy az Istennel a hitben megtapasztalt egység a halálon túl is tart. Még a halál éjszakáján beteljesül Istenben — ezen felül nincs értelme a túlvilági események iránti érdeklődésnek.

Ha így értjük a keresztyén hitet, úgy tűnik, hogy az előző korokhoz képest a minimumra redukálódik, mégis ez által lett elementáris. Nem kár, hogy a keresztyén ezentúl abból a kevésből élhet, amit valóban hisz, és már nem azzal a sokkal kell élnie, aminek elhívésén fáradozik. Ez a szabadulás nagy lépése, amely már magában hordozza az új csíráját.”⁴⁵

Hogy mi az az új, ami a könyvből kicsirázott, talán majd kiderül a vita ismertetéséből.

JEGYZETEK

¹ Gerd Lüdemann, Die Auferstehung Jesu — Historie, Erfahrung, Theologie, Vanderhoeck Ruprecht, Göttingen, 1994. A továbbiakban, ha csak oldalszám szerepel, erre hivatkozom.

² Gespräch mit Gerd Lüdemann über sein Buch „Die Auferstehung Jesu“ — „Für die Jünger war sie wichtig“ Evangelische Zeitung, 7/1994 8. o.

³ Ulrich Luz, Aufregung um die Auferstehung Jesu — Zum Auferstehungsbuch Gerd Lüdemann, in: Evangelische Theologie 5/94 476–482. o. 477. o. és uo. 3. jegyzet.

⁴ Uo.
⁵ Gerd Lüdemann – Alf Özen, Was mit Jesus wirklich geschah — Die Auferstehung historisch betrachtet, Radius-Verlag, Stuttgart, 1995

⁶ Ld. 3. és 4. jegyzet
⁷ 11. o., az idézet: R. Bultmann, Theologie des Neuen Testaments, 1965⁵, 47. o.

⁸ 13 k., az idézet: W. Pannenberg, Grundzüge der Christologie, 1972⁴, 95. o.

⁹ 15. o., az idézet: H. Kessler, Sucht den Lebenden nicht bei den Toten. Die Auferstehung Christi in biblischer, fundamentaltheologischer und systematischer Sicht, Patmos Verlag, Düsseldorf, 1987², 271. o.

¹⁰ 15 k., az idézetek: K. Barth, Kirchliche Dogmatik Bd. III, Zweiter Teil, 1959², 535. o. és R. Bultmann, Das Problem der Hermeneutik (1950), in: Glaube und Verstehen II, Tübingen, 1965⁴, 211–235. o., 234. o.

¹¹ 16. o., az idézet: E. Drewermann, Das Markusevangelium, Bd. II., 1990³, 699k. Itt említtem meg, hogy az 1993-as müncheni Kirchentagon Drewermannnak volt messze a legnagyobb közönsége. Mivel már nem volt hely, kénytelen voltam Jörg Zinkkel „beérni”.

¹² 16 k., Maurice Goguel, La foi à la résurrection de Jésus dans le Christianisme primitif. Étude d'histoire et de psychologie religieuses, 1933, 6. o.

¹³ 18. o.
¹⁴ 21. o., az idézet: Hans Grass, Ostergeschehen und Osterberichte, 1970⁴, 13. o.

¹⁵ 23 k

¹⁶ 25 kk., a 3. ponthoz: „Ha valaki azt mondja nekem, hogy ő holt embert föltámadni látott, azonnal megfontolom magamban, vajon valószínű-e, hogy ez az ember vagy csal, vagy maga megcsalott, vagy pedig, hogy a tény, melyet elbeszél, igazán megtörtént-e? A két csodát mérlegre vetem, s miután megfigyeltem, melyik az erősbik, kimondom ítéletemet és a nagyobb csodát mindig elvetem. Ha a mellette szóló tanúbizonyság tévessége csodálatosabb volna, mint az elbeszélte tény, akkor, de csakis akkor tarthat számot hitemre és megegyezésemre.” David Hume: Vizsgálódás az emberi értelemről (ford. Alexander Bernát) Budapest, 1906. 100. o.

¹⁷ 29 k., az idézet: E. Hirsch, Osterglaube. Die Auferstehungsgeschichten und der christliche Glaube (Hrsg. v. Hans Martin Müller), 1988 24. o.

¹⁸ 49. o.

¹⁹ 58. o.

²⁰ Uo.

²¹ 65. o.

²² 61 k

²³ 67. o., J. Jeremias, Heiligengräber in Jesu Umwelt (Mt 23,29, Lk 11,47). Eine Untersuchung zur Volksreligion, 145. o.

²⁴ 67 kk

²⁵ 112 kk

²⁶ 126 k., a példák: Yorick Spiegel. Der Prozess des Trauerns. Analyse und Beratung, KT 60, 1989⁷, 171 kk

²⁷ 127 k., és i. m. 68, 71. o.

²⁸ 128. o., a példa: Colin Murray Parkes/Robert S. Weiss, Recovery from Bereavement, 1983

²⁹ Uo.

³⁰ 138. o.

³¹ 207. o.

³² 208. o.

³³ 48. o.

³⁴ V.ö. Pröhle Károly: A hit világa, Győr, 1948, 180. o.: „A rendszeres hasonlóság s az ennek megfelelő felsorakoztatás, amelyet már Goethe is hangsúlyozott, még nem bizonyítja a fejlődéstörténeti egymásutániságot... A tulajdonságoknak ez a szakadatlan egyenes vonalú sora azonban csak a valóságtól elvonatkozó képzetben létezik.” Nem vitatható, hogy az Újszövetség szerzői az idő előrehaladtával egyre jobban látták Jézus feltámadásának jelentőségét. Ebből azonban nem következik automatikusan, hogy magát az eredeti eseményt (igen, eseményt!) kitalált vonásokkal, személyekkel, helyszínekkel stb. „fejlesztették”. Ez az (egyik) összerakási lehetőség, „felsorakoztatás” még nem azonos a történeti valósággal. Sajnos, a hitmélyítő irodalomban — a források mélyo alapos elemzésekor — sem szokták ezt a lehetőséget számításba venni és vitázni vele. Ld. pld. Andreas Steinmeister, Auferstehung — Realität oder Illusion. Argumente für die Auferstehung Jesu Christi und die Auferstehung der Toten, Verlag und Schriftenmission der Evangelischen Gesellschaft für Deutschland, Wuppertal, 1989, Joshua McDowell, Die Tatsache der Auferstehung. Bestätigen die historischen Fakten die Auferstehung Jesu Christi? 1987³ (The Resurrection Factor, Here's Life Publishers, Inc., San Bernardino, CA)

³⁵ 208. o.

³⁶ Ld. 17. jegyzet

³⁷ 213 k

³⁸ V.ö. K. H. Rengstorf, Die Auferstehung Jesu. Form, Art und Sinn des christlichen Osterbotschaft, Luther-Verlag, Witten/Ruhr 1960⁴ 120kk

³⁹ 216 k., az idézet: E. Hirsch, Hauptfragen christlicher Religionsphilosophie, 1963, 326 k.

⁴⁰ R. Bultmann, Neues Testament und Mythologie, in: Kerygma und Mythos, Ein theologisches Gespräch, Herbert Reich - Ev. Verlag

Hamburg - Volksdorf, 1951², 15–48. o., 18. o.

⁴¹ Ezt nagyon jól bemutatja Philip E. Johnson, Darwin on Trial, InterVarsity Press, Downers Grove, Illinois, 1993² c. Könyve. A Berkeley Egyetem jogászprofesszora az USA legismertebb evolucionista biológusaival folytat vitát. Hivatásából következően rámutat az ellenfelek érvelésének gyenge pontjaira, világnézeti elfogultságára — anélkül, hogy 1Mózes szó szerinti értelmezését helyeselné (14. o.). A „Darwinist Religion” c. Fejezetben leírja, hogy ellenfelei milyen fejlődés csúcának tekintik szemléletüket. „Mitológiai vetületében a darwinizmus az emberiség megszabadításának története attól az illuziótól, hogy sorsát magasabb erő irányítja.

Tudományos ismeretek hiányában az emberek először a természeti eseményeket, mint pl. Az időjárás vagy a betegség, először természetfeletti lényeknek tulajdonítják. Amikor megtanulják előre jelezni vagy irányítani a természet erőit, félreteszik a kisebb szellemeket; a magasabban fejlett vallás megtartja az értelemes teremtetéket, aki az univerzumot irányítja. Végül pedig megtörténik a legeslegnagyobb tudományos felfedezés, és a modern emberek megtanulják, hogy vak természeti folyamat termékei, amelynek nincsen célja, és nem tördök velük... (133. o.)

⁴² Erdemes tanulmányozni a Természet Világ „Szkeptikus Lapok” c. Mellékletét. A kézenfekvő, logikus észérvek önmagukban még nem nyújtanak támaszt a korábbi tévhitekkel szemben.

⁴³ 219 k

⁴⁴ 220. o.

⁴⁵ Ld. 5. jegyzet, 129. o. Az utolsó mondat képzavarát szándékosan nem fogalmaztam át.

KITÉKINTÉS

D. DR. NAGY GYULA:

EGYHÁZI VILÁGHÍRADÓ

VIII. ÉVFOLYAM 11. szám

— 1997. augusztus 15.–szeptember —

Ebben a számunkban folytatódik beszámolóink az idei „ökumenikus nyár” nagyjelentőségű tanácskozásairól, ezúttal a harmadik nagy eseményről. A református Világszövetség hazánkban tartotta világgyűlését, annak legfontosabb vitatémáit és döntéseit ismertetjük, kitérve a találkozó nemzetközi visszhangjára és értékelésére is.

A hongkongi világgyűlésen történt döntések után a Lutheránus Világszövetségben most a figyelem egyre inkább a Vatikánnal a megigazulás centrális teológiai tanításában létrejött konszenzus világméretű jóváhagyására irányul. Hírt adunk arról, hogy Svédország után most a legnagyobb észak-amerikai evangélikus egyházban is megtörtént — döntő nagy többséggel — az egyháztörténelmi megegyezés jóváhagyása.

Két fontos „mariológiai hír” érkezett a Vatikánból. A hittani Kongregáció a II. Vatikáni Zsinat óta először mondta ki egy ázsiai teológus exkommunikációját a hagyományos Mária-kultusz súlyos megsértése miatt. Ugyanakkor pedig a legfelső helyről cáfolták és elutasították az ellenkező előjelű, túlzott törekvéseket a Mária-kultusz fokozására.

Az ökumenikus mozgalomban és a világ egyházaiban nagy figyelem irányul ma az ortodox egyházak belső feszültségeire és az ezekben jelentkező anti-ökumenikus irányzatokra. A világsajtó és a média is nagy figyelemmel kíséri az új orosz vallásügyi törvény körül támadt súlyos feszültségeket, elsősorban a szekták és az „új vallási mozgalmak” prozelitizmusa ügyét. Ugyanakkor öröndetes hírek érkeznek, ezúttal Észak-Amerikából, a két nagy reformációi egyház erőteljes közeledéséről és a valamivel nehezebben épülő „egyház-közösségről” az evangélikus és az episzkopális (anglikán) egyház között.

(A híryanag lezárása: 1997. szeptember 30.)

I. Egyházi Világszervezetek

EGYHÁZAK VILÁGTANÁCSA

Legutóbb hírt adtunk az Egyházak Világtanácsa jövő évi, jubileumi világgyűlésének időpontja miatt támadt helyi nehézségekről a zimbabwei fővárosban. A Világtanács főtitkára a tagegyházaknak küldött levelében azóta közölte, hogy Harare főváros egyetemének, a világgyűlés leendő színhelyének vezetőivel folytatott tárgyalásokon megegyezés jött létre. Eszerint az EVT VIII. Világgyűlésének delegátusai 1998 szeptember helyett december 3–14. között találkoznak majd a dél-afrikai ál-

lam fővárosában.

A legújabb jelentések szerint az időpont eltolódása miatt azonban lehetséges, hogy az EVT 50 éves fennállásának ünnepségeit nem a világgyűlésen, hanem szeptemberben, Amszterdamban rendezik meg, ahol 50 évvel ezelőtt az Ökumenikus Világtanács megalakult.

ENI

Ugyancsak nyári jelentések számolnak be Genfből arról, hogy a Világtanács aggodalmat keltő pénzügyi krízise öröndetesén változott. A közelmúltban végrehajtott nagyarányú munkatársi létszámcsökkentés és más takarékossági intézkedések hatására az

egyházi világszervezetben 1998-ra egyensúlyban levő költségvetést hagyhattak jóvá.

epd-w

Hírt adtunk (LP 1997/9.) a Grúz Ortodox Egyház bejelentett ökumenikus körökben nagy nyugtalanságot keltett kilépéséről az egyházak ökumenikus világszervezetéből, valamint az egyes kelet-európai ortodox tagegyházakban jelentkező anti-ökumenikus jelenségekről. Ezeket a híreket erősíti meg az a Kis-Jugoszláviából érkezett legújabb jelentés, amely szerint a Szerb Ortodox Egyházban 280 szerzetes és 42 pap az egyház vezetőit az ökumenikus egyházi szervezetekből való kilépésre

szólította föl. Éles kritikájuk első-sorban Pavle szerb pátriárka és I. Bartolomeusz konstantinápolyi ökumenikus pátriárka ellen irányul.

cpd-w

LUTHERÁNUS VILÁGSZÖVETSÉG

A Világszövetség új elnöke, Christian Krause braunschweigi püspök figyelmet keltő nyilatkozatot tett a jubileumi világgyűlés után. Ebben a hitvallásosság és az ökumenikus elkötelezettség szoros összetartozására hívta föl a figyelmet. Nyilatkozatából idézünk: „A konfesszionális közösségek az ökumenikus mozgalom számára fontosabbak, mint valaha. Az ökumenét én úgy értem, mint az egyházi közösségek közösségét egymással. Ezért a Lutheránus Világszövetség, mint egyike ezeknek a közösségeknek, nélkülözhetetlen marad. Ugyanakkor azt kívánom, hogy hosszabb távon jöjjön létre a reformáció evangéliumi egyházainak — tehát az evangélikus, református és uniált egyházaknak — a szövetsége.”

cpd-w — MLB

Negyedik évébe lépett a Vatikán és a Lutheránus Világszövetség világméretű teológiai dialógusa. A nemzetközi teológiai párbeszéd első szakaszában (1967–1971) az evangélium és az egyház témájával, a másodikban (1973–1984) az eucharisztia és az egyházi hivatal kérdéseivel, a harmadik időszakban pedig a megigazulás és az egyház témakörével foglalkoztak a Közös Dialógus Bizottság tagjai. Ennek eredménye volt a konszenzus-nyilatkozat javaslata a megigazulás-tan centrális tanításában, amelyről most folynak a jóváhagyásra vonatkozó tanácskozások a világ evangélikus egyházi köztét.

A dialógus negyedik szakaszában, amely nemrég kezdődött, a középponti témák: az apostoli szukcesszió és az úrvacsora szentsége, továbbá a látható egység akadályainak azonosítása a közös, ökumenikus úton. Augusztus 31. és szeptember 6. között Dobogókőn, Budapest közelében tanácskozott ennek az új dialógus-szakasznak a harmadik ülészaka,

Harmati Béla püspök és Walter Kasper rottenburg-stuttgarti római katolikus püspök közös elnöklete alatt.

lwi de

A hongkongi világgyűlés két új evangélikus egyházat fogadott be a Lutheránus Világszövetség világméretű közösségébe. Ezzel a tag-egyházak száma 124-re emelkedett.

Az egyik új tagegyház Angola evangélikus egyháza, amely a német evangélikus misszió 1891–1915. között végzett szolgálatából jött létre. Újabban a finn misszió támogatta a fiatal egyházat, amelynek önállóságát 1996-ban Angola kormánya is elismerte. Az új afrikai tagegyháznak 20 ezer hívője 23 gyülekezetben él.

A másik társult tagegyház Norvégia evangélikus szabadegyháza, amely a norvég államegyháztól főleg szervezetében és az államhoz való viszonyában különbözik. Missziói tevékenységet végez Etiópiában és Japánban. A szabadegyház 1877-ben alakult és jelenleg 21 ezer tagja van 80 gyülekezetben.

lwi de

REFORMÁTUS VILÁGSZÖVETSÉG

**A Református Világszövetség
23. Egyetemes Gyűlése
Debrecen,
1997. augusztus 8–20.**

A Református Világszövetség a múlt század végén alakult. Most ünnepelte első egyetemes gyűlése 120 éves jubileumát. Kezdetben a presbiteriánus, később a kongregacionalista szervezettel egyházak is csatlakoztak hozzá. Ma az öt világrészben 211 tagegyháza van, mintegy 70 millió hívővel. A tagegyházak legnagyobb része a szegény „harmadik világban” él. Ezért is álltak az RVSZ világméretű tanácskozásain mindig előtérben a gazdasági-társadalmi igazságságnak és az egyház aktív szociális-társadalmi szolgálatának kérdései.

Graz és Hongkong után az idei nyár harmadik nagy eseménye volt a Református Világszövetség 23. Egyetemes Gyűlése. Az 1984-es,

emlékezetes VII. Evangélikus Világggyűlés (Budapest) után ez volt a második nagy egyházi világtalálkozó Közép- és Kelet-Európában, ezúttal a „kálvinista Rómában”, augusztus 8. és 20. között. Az Egyetemes Gyűlést megelőzően külön ifjúsági és női világtalálkozót tartottak. Az Egyetemes Gyűlésen magán 445 hivatalos egyházi delegátus, 437 szakértő és hivatalos megfigyelő, az ünnepi eseményeken pedig több ezer külföldi és hazai vendég vett részt. Mivel a hazai sajtó és média is részletesen tudósítottak a világgyűlés lefolyásáról és fő eseményeiről, a következőkben elsősorban annak legfontosabb témáiról és nemzetközi visszhangjáról, értékeléséről kívánunk röviden beszámolni.

Az egyetemes nagygyűlés legfontosabb vitatémái és határozatai

Mint ismeretes, a világméretű egyházi találkozó központi témája egy ézsaiási ige (58,6 kk) alapján ez volt: „Törjétek szét az igazságtalanság bilincseit!” A főtéma és a vele kapcsolatos három áltéma mai üzenetét nagyszámú munkacsoport dolgozta föl. Ezek ajánlásai határozták meg a világgyűlés legfontosabb döntéseit és a tagegyházakhoz intézett, végső üzenetét (Debreceni Nyilatkozat).

1. *A keresztyén egység felé vezető út.* A Református Világszövetség kezdettől az Egyházak Világtanácsa egység-törekvéseinek egyik legfőbb hordozója volt. Érthető, hogy a debreceni világgyűlés is erőteljesen kiállt Konrad Raiser, az Egyházak Világtanácsa főtítkára javaslata mellett: a világ ortodox, protestáns, római katolikus és szabadegyházai közvetlenül a 2000. év kezdete után kezdjék meg tanácskozásait egy új egyetemes keresztyén zsinat összehívására. Ez vitassa meg a látható keresztyén egység követendő útját és annak még meglévő legfőbb akadályait, beleértve a pápai primátus kérdését is. Ennek érdekében a Református Világszövetség lépjen szorosabb együttműködésre az Egyházak Világtanácsával és a Lutheránus Világszövetséggel, s a jövőben külön-külön rendezett világgyűléseik helyett tartsanak közös egyházi világgyűléseket. Milan Opocensky, az RVSZ főtítkára — Christian Krause új LVSV-elnök

javaslatához csatlakozva — azt javasolta, hogy a két reformációi egyház világszervezete alkosson szövetséget és munkálkodjék a két szervezet „fokozatos összenövésén”.

Fontos belső döntése volt a világggyűlésnek, hogy az apartheid nyílt elítélése föltételével kész föloldani a *dél-afrikai fehér református egyház (DRC)* tagságának 1982-ben történt fölfüggesztését és újra fölvenni azt 1998 végén teljes jogú tagjai közé. A legnagyobb afrikai fehér református egyháznak 1,3 millió tagja van a dél-afrikai Köztársaságban.

2. *A világméretű gazdasági igazságosságért és az ökológiai jövőért való küzdelem — hitkérdés.* A debreceni világggyűlés határozataiban kimondta, hogy az apartheid és a rasszizmus elleni keresztényen világgküzdelemhez hasonlóan az egyház és a hívők aktív részvétele a gazdasági-társadalmi igazságtalanság ellen, a szegényekért és elnyomottakért, és a teremtett világ ökológiai megőrzéséért *vég-eredményben hit-kérdés (status confessionis), mivel az evangélium mellett vagy ellen való döntés kérdése.* Az Egyetemes Gyűlés határozatainak és ajánlásainak egész sora arra hívja föl az RVSZ tagegyházait: „...fáradozzanak hitük olyan megvallásáért a gazdasági élet területén, hogy az az igazságosságot kövesse, a szegények prioritását tükrözze és az ökológiailag fenntartható jövőt támogassa”.

3. *Nők és férfiak partneri viszonya az egyházban és a homosze- xualitás vitakérdése.* A fontos döntések közé tartozott, hogy az RVSZ folytatja fáradozását a *nők teljes egyenjogúsága* mellett és a „szexizmus bűne” ellen a társadalom életében és az egyházban. Ezért a genfi RVSZ-központban egy negyedik, új osztályt szerveznek ennek a programnak az irányítására az eddigi három osztály mellett (teológia, egyházi együttműködés és bizonyágtétel, pénzügyek). Bár a *nők lelkési szolgálata* az RVSZ tagegyházainak kétharmadában már elfogadott gyakorlat, az erre irányuló javaslatnak csupán 187:141 arányban történt elfogadása jele volt a megosztottságnak és heves vitáknak ebben a kérdésben.

Ugyanílyen súlyos vitatéma volt a delegátusok között a *homosze- xualitás kérdése* is. Időhiány miatt

a vitát és a döntést későbbre halasztották.

4. *A nemzeti és vallási kisebbségek ügye.* Debrecen egyik fontos témája volt mindezek mellett a nemzeti-etnikai identitás témaköre. *George Ninan* észak-indiai püspök arra utalt, hogy *ma a világ 200 országában több mint 5 ezer etnikai kisebbség él.* Sok egyház már évtizedek óta küzd ezzel a súlyos problémával, amely csak nemrég került az RVSZ napirendjére. *Bölcskei Gusztáv*, a magyar református egyház vezető püspöke védelmébe vette a szomszédságunkban és a világban élő magyar reformátusok szorosabb hitbeli és nemzeti közösségére irányuló törekvéseket. *Tökés László* erdélyi püspök pedig fölhívta a Világszövetség figyelmét, hogy a tagegyházak *vegyék védelmükbe a vallási és nemzeti identitásuk megőrzéséért küzdő kisebbségeket nehéz küzdelmükben.*

5. *Az RVSZ anyagi helyzete.* Végül eleven vita folyt a nagygyűlésen a Világszövetség nehéz anyagi helyzetéről is. Ez általános jelenség ma a nemzetközi egyházi szervezetekben, és az amúgy is minimális genfi munkatársi létszám (mindössze 13 főállású tisztségviselő) további leépítéséhez vezet. A Világszövetség fölhívott a tagegyházak támogatása mellett a személyes áldozatokra is. Másfelől — mint a Világszövetség újonnan választott elnöke, *Choang Seng Song* taiwani teológiai professzor mondta záróistentiszteleti igehirdetésében — ennek az általános gondnak csak egy igazi megoldása van: „Gyakorolnunk kell magunkat abban, hogy szegényebbek legyünk anyagiakban és gazdagabbak lelkiekben! Ha ezt elérjük, a Világszövetségnek nem lesznek anyagi gondjai”.

Dr. Milan Opocensky főtitkár, prágai etika-professzor, a záró sajtókonferencián így értékelte a történeteket: „A debreceni egyetemes gyűlés messzemenő következményekkel járó folyamatokat indított el az egyházi világszervezet életében”.

Összefoglaló értékelés

A nemzetközi média- és sajtó- visszhang az RVSZ-világggyűlésnek főleg két jelentős eredményét emeli ki.

Méltatja egyfelől annak döntéseit az egyházak fokozott összefogásáért a közeli harmadik keresztényen évezred kezdetén. *A nagygyűlés „jelentős lökést adott az ökumenikus együttműködésnek”* — írja értékelésében a genfi Ökumenikus Sajtószolgálat — *mind az egyetemes keresztény világszínat előkészítésére irányuló javaslat fölkarolásával, mind az Egyházak Világtanácsa, az RVSZ és az LVSZ közötti szorosabb együttműködés és a jövőben közösen tartandó világggyűlések iránti készsége kinyilvánításával.*

Ugyanakkor minden értékelés kiemeli az RVSZ tagegyházainak megújított, igen erős belső elkötelezettségét *a mai, súlyosan igazságtalan gazdasági világrend átforgalmazásában és az ökológiai rombolás elleni világméretű küzdelemben való aktív részvételre.* Figyelemreméltó ennek teológiai indoklása is. „Ajánlások egész sorában az egyetemes gyűlés arra hívta föl 211 tagegyházát: *tegyenek vallást hitükről azáltal is, hogy az igazságosság érvényesítésére törek-szenek a gazdasági életben ... elsőbbséget adnak a szegények ügyének és támogatják az ökológiai- ailaig fenntartható jövőt*”. Ezáltal ezek a kérdések „a pusztán morális-etikai síkról a hitvallás szintjére” emelkednek (*status confessionis*), tehát Krisztus-hitünk részévé lesznek.

Befejezésül idézzük ismét az RVSZ új elnökének, a neves ökumenikus teológusnak, *Ch. S. Song* professzornak a záróistentiszteleten tartott igehirdetése jövőbe mutató, megragadó szavait: „*A XXI. századnak a Szentlélek évszázadának kell lennie. Csak a Szentlélek vezet el minket, emberi lényeket, a belső megújulásra. A Szentlélek indít arra, hogy igazságosak és szolidárisak legyünk egymás iránt. És a Szentlélek ad erőt ahhoz, hogy itt és most az életet válasszuk!*”

ENI — lwi de — cpd-w

VATIKÁN

A Vatikán Hittani Kongregációja a pápa jóváhagyásával a II. Vatikáni Zsinat óta első ízben a legsúlyosabb egyházi büntetéssel, az exkommunikációval sújtotta *Tissa Balasuriya* (72) sri-lankai szerzetes-teológust, a „felszabadítás-teo-

lógia" egyik ismert képviselőjét Ázsiában.

Az exkommunikáció oka az volt, hogy a sri-lankai teológus nem volt hajlandó visszavonni a „*Mária és az ember felszabadítása*” címmel megjelent könyvének (1990) tanítását. Ebben azt állította, hogy a hagyományos római katolikus mariológia nem biblikus tanítás, hanem az idegen, nyugati teológiai kontextus hatása alatt formálódott ki a középkorban. Könyve szerint az eredendő bűn középkori értelmezése és a mariológia a nők diszkriminációját tükrözi a nyugati társadalomban és együtt jár azzal a teológiai irányzattal, amely alig foglalkozik az emberiség többségét sújtó nyomorúságokkal, a gazdagság és a hatalom visszaéléseivel a modern világban. Ugyanakkor élesen kritizálja a pápai csalatkozhatatlanság dogmáját is könyvében.

MD

A Szentsek vatikáni szószólója augusztus végén közölte, hogy *téves minden híresztelés egy új Mária-dogma állítólagos vatikáni előkészítéséről*. A világ számos részében ugyanis a századforduló óta többször is mozgalom indult — állítólag már sok millió aláírással támogatva — Mária „*társ-megváltói*” (*corredemptrix*) méltóságának dogmatizálására a pápa végső jóváhagyásával.

Ezeket a törekvéseket a század elején számos neves dogmatikus is támogatta. A legutóbbi fél évszázadban azonban a pápák kifejezetten tartózkodtak ezeknek a törekvéseknek a támogatásától, óvakodva főleg a protestáns és ortodox egyházakkal való teológiai konfliktusoktól ezen a területen.

Anglia római katolikus püspöki konferenciájának főtárgya a „*Times*” napilap számára adott nyilatkozatában kijelentette: „Vannak határok, amelyeket nem szabad átlépni. Egyike ezeknek a II. Vatikáni Zsinat, a pápa és a püspökök tanítása, akik erős hangsúllyal mondták ki, hogy Mária anyai tisztsége az emberiség vonatkozásában semmiképpen sem homályosíthatja el vagy kisebbítheti Krisztus egyedüli megváltói hivatalát.”

II. János Pál pápa közismert mély Szűz Mária-tiszteletéről. Nem egyszer jellemezték úgy, mint a „leginkább mariológus-pápát”.

Az év elején azonban ő maga is óvta egyházát a Mária-imádás „hamis túlbuzgóságától”.

ENI

II. A Világ Egyházai

NÉMETORSZÁG

A modern piacgazdaság és a kommunikációs forradalom időszerű kérdéseivel foglalkozó, idej két „Közös Nyilatkozat” után június elején közzétették Bonnban a két nagy német egyház „*Gemeinsames Wort*” nevet viselő harmadik szociális közös nyilatkozatát a Németországban élő idegenek, vendégmunkások és menekültek ügyében. Az új „Közös Nyilatkozat” címe egy bibliai igé: „...és az idegen, aki kapuidban áll”.

Engelhardt evangélikus vezető püspök és Lehmann római katolikus bíboros az újabb „szociálenciklika” bonni sajtóbemutatóján kijelentette: a felebaráti szeretet, igazságosság és szolidaritás az „idegenek” iránt „a szociális kultúra legegységesebb követelménye”. Az állammal és a társadalom tagjainak a bevándorlás és menekülés okai és okozói ellen, nem pedig azok ellen kell küzdeniük, akik megélhetést és védelmet keresnek a jómódú német társadalomban.

A Közös Nyilatkozat elítéli az idegenek gyűlöletét és a tőlük való félelem minden megnyilatkozását. Bizonyos határokon belül védelmébe veszi a templomokban nyújtott egyházi védelmet (asylum) az odamenekült külföldiek iránt. Igazságos és emberséges bánásmódot követel az állami hatóságoktól a befogadást kérők ügyeinek intézésében.

A német társadalomban ismételen nagy figyelmet keltő legújabb közös egyházi dokumentumnak egyik fontos szakasza kifejti a mai, vallási és kulturális vonatkozásban pluralista társadalomban való együttélés legfőbb etikai követelményeit, norma-rendszerét. Többek között kijelenti, hogy mivel ma több mint 2 és fél millió mohamedán él Németországban, számukra is biztosítani kell az iskolai hitoktatás lehetőségét. A keresztyéneknek, zsidóknak és az iszlám követőinek az egymás hite és kultúrája iránti kölcsönös tiszteletben és türelemben kell együtt élniük. Az állami törvényeket pedig ezen a területen is

az emberi méltóság iránti tiszteletnek és a jogbiztonság fenntartásának kell irányítania.

cpd-w

FINNORSZÁG

Rendhagyó „*egyházi napokat*” tartottak a nyár elején Finnországban. A négynapos nagy egyházi találkozót Lappeenranta-ban és a „téli háború” óta Oroszországhoz tartozó Wyborg (Viipuri) városában egyszerre rendezték meg. Az Egyházi Napok központi témája ez volt: „*A kereszt, az ellenségeskedés és a kiengesztelődés*”, hasonlóan a nyáron Grazban tartott európai ökumenikus találkozó főtémájához.

A megvitatott kérdések közt szerepelt az evangélikus és ortodox egyházak közeledése, testvérgyülekezetek szervezése a határokon túl, valamint a kiengesztelődés és béke építése a szomszédos népek között. Szerepeltek még a programban a társadalom mai gazdasági és szociális kérdései is. John Vikström finn érsek gyökeres változásokat sürgetett a mai finn társadalmat megosztó, különböző szakadásokkal szemben. E. Huovinen, Helsinki püspöke arra hívta föl a figyelmet, hogy egyedül Krisztus teremti meg a kiengesztelést Istennel, amire minden embernek válaszolnia kell szívében és életfolytatásában. A két szomszédos országban egyszerre tartott egyházi napokon részt vett José Chipenda lelkész, az Afrikai Egyházak Tanácsának főtárgya is.

Iwi-de

OROSZORSZÁG

A nyár elején Oroszország parlamentje óriási szavazattöbbséggel (337:5) új törvényt fogadott el „*a lelkiismeret szabadságáról és a vallási egyesületekről*”. Az új törvény célja a „*hagyományos vallások védelme*” volt. Ezek között nevezi meg az Orosz Ortodox Egyházat, valamint rajta kívül még a muzulmán, zsidó és buddhista vallásokat, melyek régóta léteznek, főleg Oroszország ázsiai részeiben. Ugyanakkor szigorú korlátozó rendelkezéseket tartalmaz minden olyan vallási közösséggel szemben, amely nem tudja hivatalos dokumentumokkal igazolni legalább három gyülekezete létezését Oroszországban 15 év óta. Számukra megtiltja a nyilvános istentiszteletek

tartását és egyházi tulajdon birtoklását. Az ortodox egyház és az említett vallások képviselői örömmel üdvözölték az új törvény parlamenti megszavazását; ugyanakkor a Vatikán és az oroszországi protestáns egyházak tiltakoztak a vallásszabadságot súlyosan sértő rendelkezések ellen. Az Egyesült Államokban is *heves tiltakozási mozgalom* indult a protestáns egyházak és emberjogi szervezetek részéről. A szenátus a tiltakozások hatására a gazdasági segélyek megvonásával fenyegette meg Oroszországot, Clinton elnök és az Európai Unió pedig a Vatikánnal együtt hivatalosan kérte Jelcin államelnököt a törvény aláírásának elutasítására.

Július második felében *Jelcin elnök megtagadta a „hagyományos vallásokat egyoldalúan privilegizáló” törvény aláírását.* Ez nagyon nehéz döntés volt — jelentette ki rádióbeszédében —, de a törvény sok rendelkezése sérti egyesek, a polgárok alkotmányos jogait és szabadságát, különbséget téve a felekezetek között, és sérti Oroszország nemzetközi kötelezettségeit is.”

A széleskörű nemzetközi tiltakozások hatására *végül Jelcin elnök szeptember elején a vallástügyi törvény új, kompromisszumos, javított szövegét küldte vissza a parlamentnek.* Az új változatban a hagyományos vallások között már a „kereszténység” szerepel. Viszont az új szöveg is kiemeli az ortodox egyházat, megemlítve annak „különleges hozzájárulását az orosz államigazgatás megalapozásában”. Bár nem mindenben értett egyet az új törvényszöveggel, a római katolikus és a legtöbb protestáns egyház elfogadta a kompromisszumos változatot, amelyről később dönt a parlament.

Az új vallástügyi törvény körüli vitát és a további fejleményeket nagy érdeklődéssel várják az egyházak Oroszországban, valamint az egyházi és világi közvélemény Európában és Észak-Amerikában.

ENI — Iwi de — cpd-w

Májusban megkezdte szolgálatát Oroszország és a FÁK országai evangélikus egyházának Teológiai Intézete Novoszaratovka városában. A 20 jelentkező közül a Szentpétervárott tartott főlvételi vizsgán 14 hallgató felelt meg.

Közülük a legtöbben Oroszország európai részéből és Ukrajnából valók. Tíz hallgató az Intézetben lakik, míg 4 hallgató családi körülményei miatt a „távstudiumot” választotta. Az új lelkészképző Intézet rektora *Stefan Reder* lelkész.

MLB

AMERIKAI EGYESÜLT ÁLLAMOK

Két nagyjelentőségű ökumenikus esemény színtere volt nyáron az Amerikai Evangélikus Egyház (ELCA) országos zsinata, augusztus 14–20. között Philadelphióban.

Először is, a zsinat döntő többséggel, 958:25 szavazataránnyal *elfogadta a Lutheránus Világszövetség és a Vatikán Közös Nyilatkozatának tervezetét, amely kinyilvánítja a teológiai konszenzust a kegyelemből, hit által való megigazulás alapvető reformatori tanításában* és érvénytelennek nyilvánítja a két egyház között a XVI. század folyamán kimondott egymást elítélő nyilatkozatokat ebben a kérdésben. A zsinat tagjai föllálva és doxológiát énekelve köszöntötték a rendkívüli ökumenikus eseményt. *Franklin Clark Fry*, a zsinat 70 éves tagja kijelentette, ha valaki régebben azt mondta volna, hogy ez még az ő életében megtörténik, bizonyosan nem hitt volna neki. „De ez most megtörtént, és a Szentlélek elállítja a lélegzetemet!”

Daniel Martensen, az ELCA ökumenikus igazgatója szerint „ez a lépés *alapjaiban változtathatja meg a viszonyt az evangélikusok és a római katolikusok között* ebben az országban és az egész világon”. Mindenesetre a Közös Nyilatkozat még elfogadásra vár a világ evangélikus egyházainak nagyobb részében, a jövő év nyarára tervezett közös kihirdetésig mind a Vatikán, mind a Lutheránus Világszövetség részéről.

A másik, nem kisebb jelentőségű egyháztörténelmi esemény volt a zsinaton a „*teljes egyházközösséget*” jelentő „Egvezségi Formula” *ünnepélyes elfogadása* 839:193 szavazataránnyal az ELCA és az USA három református egyháza (Presbiteriánus Egyház, Amerikai Református Egyház és Krisztus Egyesült Egyháza) között. Az eseményt hosszú évekig tartó, mélyreható teológiai dialógus előzte meg a református egyházakkal. Ilyen

„teljes egyházközösség”, tehát interkommunió, és az egyházi tisztségek és szolgálatok kölcsönös elismerése létezik már Európa számos evangélikus és református egyháza között is több mint két évtized óta (Leuenerbergi Konkordia, 1973).

A harmadik rendkívüli ökumenikus esemény lett volna a philadelphiai zsinaton a hasonló „teljes egyházközösség” kinyilvánítása az Episzkopális (Anglikán) Egyházzal az Egyesült Államokban. Az Amerikai Evangélikus Egyház (ELCA) zsinata azonban csupán 684:351 szavazatarányban foglalt állást az Episzkopális Egyház legfőbb testülete által már jóváhagyott „egyházközösség” mellett. Ez azt jelentette, hogy *mindössze 4 szavazat hiányzott a szükséges szavazattöbbséghez.* A megegyezés ellenzői az apostoli szukcesszió és az anglikán „három egyházi hivatal” (diakonátus, lelkészi és püspöki tisztség) kérdéseiben kívántak további teológia tisztázást. A zsinat végülis további közös teológiai megvitatásra és a dialógus folytatására hívott föl ezekben a kérdésekben. A végső döntést az ELCA zsinata az 1999-ben tartandó legközelebbi országos zsinat elé utalta.

Iwi de

ÉSZAK-KOREA

Evangélikus és római katolikus diakóniai segélyszervezetek megdöbentő jelentéseket hoztak nyilvánosságra a kommunista Észak-Koreát fenyegető *elképzelhetetlenül súlyos éhség-katasztrófáról.* Käthi Zellweger, az egyik egyházi segélyszervezet tagja beszámolt arról, hogy *egyedül az éhező csecsemők és kisgyermekek száma már meghaladja a 2,6 milliót.* Az ország 24 milliós lakosságának nagyobb része már most súlyos éhség-katasztrófát szenved el. A malmokban fakérget, füveket, gyökereket őrölnek. A napi rizs-fejadagot 100 grammra (380 kalória) szállították le. A kórházak üresen állnak, mert nincs élelmük és gyógyszerük.

Az egyházak diakóniai segélyszervezetei *sürgős segélyakciókat indítottak* az éhínség-sújtotta embermilliók megsegítésére Észak-Koreában.

cpd-w

FIGYELŐ

A paksi Országos Evangélikus Találkozó dokumentumaiból I.

Krisztus közöttetek van - az egyházban
Kolossé 1, 9-13.

Krisztus közöttetek van! - hangzik a nekünk szóló biztatás, emlékeztetés, s talán figyelmeztetés. Hallottuk tegnap reggel és hallottuk tegnap este. Közöttünk van, mint megfeszített, s közöttünk van mint élő, feltámadott Úr. Krisztus közöttetek van - az egyházban. Hangzik közös gondolkodásunk, igére figyelésünk harmadik bejelentése.

Krisztus jelenléte nem megfoghatatlan, vallásos érzés, nem is misztikus sejtés. Ez tény! Ha tapasztalatunk, élményünk másról beszél, ha bizonytalankodásaink hiányérzésről tanúskodnak, akkor az nem jelenlétét kérdőjelezi meg, hanem arról árulkodik, hogy nem jó helyen keressük. Mindenütt elérhető, de bizonyos találkozási pontokat adott, ahol közelébe kerülhetünk. Ott kell keresni, ahol megtalálható!

Miért keresitek a holtak közt az élő... - hangzott az üres sírban kérdőjelekként tébláboló tanítványoknak az angyal szava. Nincs itt, feltámadott - hangzik azután a folytatás - induljatok, előtettek megy.

Én - ha angyali külsőm nincs is, mégis küldöttként (ez az angyal jelentése) ma másként fogalmazok: Feltámadott, itt van. Itt most közöttünk - ezen a találkozón, itt az egyházban, az evangélikus közösségben is, s mindig ott, ahol ketten vagy hárman összegyűlnek az ő nevében, mindig ott, ahol segítségül hívják, mindig ott, ahol feltör egy őszinte vágy, egy ki nem mondott kérdés, egy mélyről jövő sóhaj. Miért keresitek a holtak közt az élő? Miért keresitek őt ott, ahol nincs: A holtak között, a történelmi személyiségek között, a gondolatrendszer, ideológiák letűnt gazdáik között?

Krisztus közöttetek van az egyházban. Nem azért, mert ide citáltuk, mint tárgyalásra az érintettet. Nem azért, mert kisajátítottuk, mint különböző (sokszor egymás ellen acsarkodó) csoportok a különböző történelmi nagyságokat. Nem azért, mert ez a szűk kör (a világ legfeljebb 1/5-e) az ő mozgáster. Azért van jelen, mert ezt a közösséget ő hívta életre. Azért van jelen, mert ő vállalta fel az egykori, s a kései tanítványok bukdácsoló, botladozó közösségét. Azért van jelen, mert a látható világból való testi távozásakor ő maga ígerte: "Veletek vagyok minden napon a világ végezetéig". Úgy van jelen, hogy - bármily érthetetlen is - merész döntésével vállalta: aki titeket hallgat, engem hallgat. Úgy tartózkodik itt, hogy bár feltámadása szétfeszítette az emberi lét, a megfogható anyag dimenzióit, s

mindenhol elérhető az imádság mobil vonalán, mégis hajlandó a falat ostyában és a korty borban teljes önmagát kínálni.

Krisztus jelen van. Igen, de ez a tény nem üres, hatástalan hír, mint a híradóban hallottak legtöbbje, hanem olyan, ami következményekkel jár. A következmény áldás és feladat egyaránt. Pál apostol ebben a csodálatos textusban ezekről beszél.

Krisztus jelenlétének áldása a nagy lehetőségekben rejlik. Az egyház nem a korlátozások helye - ahogyan sokan gondolják - hanem a lehetőségeké. Nem tilalomtáblák között járjuk az utat, hanem segítő, utat mutató táblák között.

Krisztus jelenléte miatt élő lehet az imádság vonala: tudhatjuk, tapasztalhatjuk, hogy nem foglalt, és nem csöng hiába, a vonal túlsó végén figyel ránk az, akit Jézus miatt mennyei Atyának ismerhetünk meg. Nincs fogadási idő, nincs letiltott szám, kikapcsolt készülék. Az imádság lehetősége adott mindig, mindannyiunk számára.

Krisztus jelenlétének áldása miatt lehet megismerni Isten akaratát. Nem kell bizonytalankodnunk afelől, hogy mit is akar, milyen indulattal van irántunk, mik a szándékai. A lehetőség adott: a közöttünk megszólaló Krisztus, az élő Ige megtanít. De nem csak megtanít, hanem bölcsességet kínál e bolond és kusza világban, s belátásra segít ott, ahol az ember egészségtelenül él, pusztítja magát, emberi és természeti környezetét, és önmagától nem hajlandó belátni azt, hogy mi a jó.

Krisztus jelenlétének áldása arról beszél: lehet növekedni. Gazdasági növekedésről, látványos sikersztorikról nap, mint nap hallunk. Azután besoroljuk őket a fele sem igaz játékok közé. S az a jobbik eset, ha a fele igaz. A nagy és látványos növekedések mögött általában sötét érdekek és eszközök húzódnak, utánuk pedig nagy zuhanások, bukások járnak. A keresztény élet növekedése mögött az Isten szeretetének csúcsai állnak. A magas csúcsok célpontok, van mihez felnöni. S az Isten szeretete éppen azt célozza, hogy felfelé tartson az életünk. Nem lefelé vándorolunk, s célunk az 1, 6 méternyi sírgödör. Felfelé tartunk az Isten szeretetének csúcsa felé - ez is Jézusban felkínált lehetőség.

Jézus közöttünk van - ezért lehet gyümölcsöző életet élni. A hiábavaló élet gondolata, az eredménytelenség élménye újra meg újra megkísért. Elkésérít, lebénít, vagy

tragédiákba sodor. Jézus miatt - a köztünk levő élet miatt lehet értelmes, hasznos, gyümölcsöző életet élni. Ő ad célt - a fantáziadús szeretet gyakorlásában, ő ad erőt, hisz nem a látványra, hanem a belső eredményekre irányítja tekintetünket, ő biztosít afelől, hogy ha útját járjuk, akkor munkánk nem értelmetlen és hiábavaló! Hisz nála mindennek célja van, minden értelmet nyer (még a „Pokol hatalma is feléd segít...” – ÉK 356,2).

Krisztus jelenlétének áldása tapasztalható meg abban, hogy elfogad az Isten. Úgy, amint vagyok mehetek hozzá (ha ez nem is azt jelenti, hogy úgy, amint vagyok, meg is maradhatok nála...). Amint, s amilyen vagyok, mehetek hozzá, mert elfogadásának nem feltétele az én teljesítményem, az elért eredményem. Nem én magam értem el a szintet, s tettem magam alkalmassá Isten országára. Isten elfogadó szeretete tesz alkalmassá. S ez Jézus jelenlétében válik személyes valósággá.

Jézus jelenléte teszi az egyházat új világgá. Nem mi emberek. Mi még az egyházban is emberkedünk, itélgetünk, önző módon élünk, ügyetlenül szeretünk, bántóan beszélünk. Hányan csalódnak is, akik egy ideális képet képzeltek maguk elé... Ha embereken múlik, az egyház ugyanolyan hibákkal teli elmúlásra ítélt közösség, mint bármelyik más emberi, társadalmi formáció. Az egyház azonban új világ, mert benne árad, mindennek ellenére árad a Krisztus jelenlétéből fakadó áldás.

Krisztus közöttünk van! Jelenlétében tanuljuk meg, hogy nem a miénk az egyház, hanem az övé, s mi nem sajátíthatjuk ki. Jelenlétében tanuljuk meg, hogy miénk az egyház, s ha tenni kell, ha építeni kell, nem várhatunk másra.

Ezért az, hogy Krisztus közöttünk van az egyházban - feladatot is jelent. Feladatot, hogy az imádság ne szakadjon meg: sem egyéni, sem közösségi életünkben. Feladatot, hogy megerősödjünk, hisz az erőre szükség van a rossz elleni küzdelemben, s mert úgy van, ahogy az apostol más helyen írja: a világ sóvárogva várja az Isten fiainak megjelenését (rólunk van szó, akik nem az erőszak erejével, hanem a Lélek erejével cselekedhetnénk!). Feladatot, hogy állhatatosak legyünk. Feladatot, hogy ne morogva, rossz szájjal, hanem örömmel tűrjük azt, amit el kell hordoznunk: életünk terhetit, mások terheit.

Az apostol arra kér, s most ezt a kérést továbbadom: Szüntelenül imádkozzatok! Mi is szüntelenül imádkozunk értetek! Ez az egyház közössége: A Krisztusra figyelők, a jelenlevő Krisztusra figyelők közössége, akik imádkoznak, imádkoznak egymásért is. S hiszem, akkor él az Evangélikus Egyház Magyarországon, ha mi is Krisztusra figyelők, egymásért és együtt imádkozó közösség leszünk.

Hafenschér Károly

Az egyház jövője

Bibliai alapvetés

Amikor témánkhoz a bibliai tájékozódási pontot keressük, az *Efezusi levelet* nyitjuk ki, mert azt gyakran nevezik *az egyház levelének*. Itt kaphatunk tehát leginkább irányt és útbaigazítást az egyház jövőjére vonatkozóan.

Mint egy képtárban állunk meg a levél három, egyházzal rajzolt képe előtt, s ezeket szemlélve igyekszünk lépéseket tenni a jövő irányába.

1. AZ EFEZUSI LEVÉL ÚGY BESZÉL AZ EGYHÁZRÓL, MINT EGY ÉPÜLETRŐL

Ha az egyház jövőjéről van szó, akkor én a legszívesebben valami stabil, masszív épületet képelnék magam elé:

bevehetetlen várat
rendíthetetlen erődítményt
„minden eshetőségre számítva”
főlszerelt atombunkert

Ilyesfajta épületek villanak a szemem elé, mert hát valahogy így képzeljük mi a stabilitást.

Nézzük meg, hogyan látja ugyanezt Ef 2,20-22!

„...ráépültek az apostolok és a próféták alapjára, a sarokkő pedig maga Krisztus Jézus, akiben az egész épület egybeilleszkedik, és szent templommá növekszik az Űrban, és akiben ti is együtt épültök az Isten hajlékává a Lélek által.”

Van itt stabil pont, kettő is.

(a) Az apostolok és próféták alapjára épültek rá. Itt látjuk működni és megvalósulni azt az ígéretet, amit

Jézus mondott egykor Péternek ("te Péter vagy, és én ezen a kősziklán építem fel egyházamat, és a pokol kapui sem fognak diadalmaskodni rajta."). Amit Jézus ígért, az valóban ennyit jelent, nem többet: te vagy az első sor, az első lerakott téglá, rád épül, utána következik a többi. Ez az indulás, ez a Jézus alapította indulás mindenképpen stabil pont.

(b) *A másik maga Jézus, aki sarokkő (szegletkő) vagy másképpen értve zárókő.* Nem kell választanunk, az a legjobb, ha mindkét fajta követ értjük a kifejezésen. A sarokkő, a szilárd, ütésálló, a biztonságot jelentő. S a zárókő, ami felé igyekszik minden, ami a beteljesedést, a befejezettséget jelenti. Ez a kő (ezek a kövek) Jézus az egyház számára.

Ennyi a stabilitás. Meglepő módon a többi - tehát mindaz, ami ránk vonatkozik - csupa-csupa mozgás: *egybeilleszkedik - növekszik - együtt épültek.*

Egy milliméternyi "bebetonozott terület" sincs abban, ami ránk vonatkozik. Mi következik ebből? Az következik, hogy

a mozgóképes egyháznak van jövője
az aktív egyháznak van jövője
a tevékeny egyháznak van jövője

Vigyázzunk azonban! Az aktivitás nem azonos a lázas kapkodással. Nyugodt harmóniát fejez ki mindkét ige: *egybeilleszkedik - növekszik.* Egy azonban bizonyos: eszerint az ige szerint nem a vasbeton adja az egyház stabilitását, hanem a két stabil pont, amit megemlítettünk, az emberek részéről pedig a mozgás, épülés, aktivitás, elevenség. Merünk-e ebben gondolkodni úgy,

hogy legyőzzük az erődítmény stabilitásának hitét és gondolatát?

2. A MÁSODIK KÉP, AMELY ELŐTT MEGÁLLUNK AZ EFEZUSI LEVÉL "KÉPTÁRÁBAN", A TEST KÉPE

Az egyház Krisztus teste, ez nagyon ismert kép első sorban a Korinthusi levélből. Ott a különféle tagok összetartozásának összefüggésében olvassuk róla.

Most azonban azt nézzük meg, mit mond az Efezusi levél a testről!

„...ő adott némelyeket apostolokul, másokat prófétá-
kul, ismét másokat evangélistákul, vagy pásztorokul és
tanítókul, hogy felkészítse a szenteket a szolgálat végzé-
sére, a Krisztus testének építésére, míg eljutunk
mindnyájan a hitnek és az Isten Fia megismerésének
egységére, a felnőtt korra, a Krisztus teljességét elérő
nagykorúságra, hogy többé ne legyünk kiskorúak, akik
mindenféle tanítás szelében ide-oda hányódnak és sod-
ródnak az emberek csalásától, tévútra csábító ravaszsa-
gától, hanem az igazsághoz ragaszkodva növekedjünk
fel szeretetben mindenestül őhozzá, aki a fej, a Krisztus.
Az egész test pedig az ő hatására egybeilleszkedve és
összefogva, a különféle kapcsolatok segítségével, és min-
den egyes rész saját adottságának megfelelően működve
gondoskodik önmaga növekedéséről, hogy épüljön szere-
tetben.” (4,11-16)

Azért rendelt apostolokat, tanítókat és mindenki mást,
hogy felkészítse az egyházat a szolgálat végzésére, Krisz-
tus testének építésére.

Újra az épülés tehát, a fejlődés, mozgás, aktivitás a
mondanivaló. Ennek a képnek többlete az előzőhöz
képest a *cél megjelölése*.

Mi hát a célja a fejlődésnek, növekedésnek, mozgás-
nak?

A *felnőttkor* - ezt olvassuk az idézett igében. A nagy-
korúság. Hogyan jellemzi az igeszakasz a nagykorúságot?
Ilyen szűkszavúan: *nem kiskorúság*. Itt természetesen
nem valami gyerekellenességről van szó. Jól tudjuk, a
Biblia szereti a gyerekeket. Itt egy magatartásról van szó.
Határozatlan, éretlen, fejletlen, tudatlan kiskorúságról.
Ebben az értelemben az a kiskorú, akivel könnyű bármit
elhitetni; akit könnyű becsapni; rossz helyre csábítani;
könnyű rászenni.

Két ilyen elhíttető elemet nevez meg az ige. (a) *Tévtan*.
Nem vesztegetünk időt a részletezésére, mert tudjuk, tán
soha olyan hiszékenyek, mindenre vevők nem voltak az
emberek, mint ma - spirituális kérdések terén. (b) *Embe-
rek csalása és tévútra csábító ravaszága*. Ez már össze-
tettebb dolog, kevésbé könnyen átlátható. Én magam
hajlamos vagyok az ellenségeskedés szítását olyan csap-
dának felfogni, amit a ravaszság ebben az igében jelent.

Ki tehát a nagykorú? Az, aki nem kiskorú. Aki nem
vevő minden csillogó bövlira.

Igénk nem tartalmazza a másik irányban való elhatá-
rolást. Tegyük meg most saját magunk! Ki a felnőtt? Az,
aki nem reszketeg aggastyán. S itt megint nem arról van
szó, hogy valaki ne szeretné az időskorúakat. Valami
fontos dolgot rejt ez az elhatárolódás. Ellentétben szemé-
lyes életünkkel, ahol a kiskorúság döntésképtelenségét
követi az erős, felelős, határozott felnőttkor, majd követ-
keznek a nem-szeretem-esztendő, fogyatkozó erővel,
lustuló memóriával, szűkülő érdeklődéssel, és az órát
nem tudjuk megállítani, az Efezusi levél ezen képében a
cél a Krisztus teljességét elérő nagykorúság. Nincs ha-
nyatlás. A nem említi a lefelé mozduló ívet. De nem szabad
valami mesészerű ígéretnek örülnünk! Mert nincs szó

rózsaszín, örökifjú álmodozásról. Hogy nincs szó hanyat-
lásról, az azt jelenti: nem rázhatjuk le magunkról a fele-
lősséget. Nem viselkedhetünk felelőtlenül. A kiskorú-
ságnak vége van, de hogy nekünk már mindegy, csinálja
valaki más helyettünk, mi már nem törődünk semmivel -
ez a kor nem fog eljönni. Célként, jövőképként a nagy-
korúságot jelöli meg a levél, nyugdíjas korról, a felelős-
ség letételéről nem beszél. Meg kellene próbálnunk
behelyezkedni ebbe az "életkorba", ebbe a jövőndöbe.

3. Végül a levél 1. fejezetében ezt olvassuk:

"Öbenne lettünk örököséiv is...Öbenne pedig titeket is
- miután hallottátok az igazság igéjét, üdvösségetek
evangéliumát, és hívőkké lettetek - eljegyzett pecsétjével, a
megígért Szentlélekkel, örökségünk zálogával, hogy meg-
váltsa tulajdon népét az ő dicsőségének magasztalá-
sára." (11a. 13-14)

Mi a jövőnk? Örökösök vagyunk. A felnőttkornál a je-
len fontosságáról ejtettünk szót, most továbbtekintünk, a
jövőre. Az örökös az jellemzi, hogy az igazán fontos
dolog majd történik vele. Ez a megállapítás természetesen
eszhatológiai üzenetet jelent. Bármilyen fontos is a
jelen, a java csak akkor vár ránk, amikor Isten országa
nyilvánvalóan elérkezik közénk. Ez persze meghatározza
a magatartásunkat. Lagymatag, búskomor, depresszív
örökösöket nehéz elképzelni. Az örökös a *reménység*
jellemzi. A jövő feszültségében él. Ez a kép egy múltton
és jövőn tájékozódó egyházat vetít elénk. Szükséges
visszatekintenünk, mert tudjuk, hogy értékeket hozunk a
múltból. Tekintsünk is vissza, de ott ne maradjunk hátra-
tekintve! Meghatározóbb az, ami előttünk van! Örökösök
vagyunk.

Egy másik vonása az örökösnek, hogy *készül az örök-
ség átvételére*. Hogy ezt megtehesse, *tanuló embernek*
kell lennie. A jövőre tekintő, a jövő felé haladó egyház
legfontosabb tulajdonságának, ismertető jelének a tanu-
lást tartom. Rengeteg tennivalónk, pótolnivalónk lenne
ezen a téren. Érdeklődő, tanuló, készülő közösséggé
válni, ez a feladatunk. Isten országának örökösői va-
gyunk, tanulnunk kell Isten országát.

*Örökségünk záloga, pecsétje, látható jele pedig a kö-
zöttünk lévő Szentlélek*. Ő tud épülő egyházzá tenni -
nagykorúságra nevelni és abban megtartani - és az örök-
ösök tudatára és magatartására tanítani. Engedjük, hogy
munkáját végezze közöttünk!

Szabóné Mátrai Marianna

Az angyal és az ördög vetélkedése az ember lelkéért.
Fametszetes példabeszéd illusztráció, 17. sz.

A z e g y h á z j ö v ő j e

„Add meg mindnyájunknak Lelked egységét a békeesség közösségében!”¹

1. HOL VAN JÖVŐJE AZ EGYHÁZNAK?

A másik felekezetet, a másik gyülekezet közössége mindig életképesebbnek látszik, mint a sajátunk. Néha már csak a nehézséget, a negatívumot látjuk "itthon", és a fényeset, az életképeset, a jót a "szomszédnál". Mielőtt bármilyen mélyebb kérdést felvetnénk, próbáljuk átgondolni: Melyek azok az értékek (sajátosságok), amelyek újra és újra megerősítik evangélikusságomat, egyházszertetemet? *Mi jut elsőként eszembe, ha azt próbálom megkeresni, ami a legfontosabb nekem mint evangélikus egyháztagnak?*

Jó felelet ott születik meg, ahol:

- látok magam előtt egy templomi közösséget
- érzek egy jellegzetes, összetéveszthetetlen légkört (íz, illatot, hangot, levegőt, énekeskönyvet ...)
- hallok egy speciális mondatot, mondatsort, vagy egy prédikációt
- ízlelni tudok egy páratlan ízt, amit az úrvacsorai test és vér, kenyér és bor jelenít meg
- tapintani tudom a kékborítójú, aranyozott orgonásipokat címlapján hordozó énekeskönyvet, még akkor is, ha nincs a kezemben...

Ott van jövője az egyháznak, ahol az őt érzékelés lehetőségében élő ember élményében kötődik egy valóságos eseményhez. Ahol Jézus Krisztus nem betűben, nem tanban, hanem egyszerűen az élet érezhető, tapasztalható élményében van jelen számomra és kitörölhetetlen része az életnek. Ezért is választottam az előadás alcímének egy Khrüszosztomosz-imádság gyönyörű kérését, mert jövő csak ott van, ahol a jelen is élő, érzékelhető valós tapasztalat. Méghozzá nem egyszerűen csak külső, formai megtapasztalás, hanem belső, mély kapcsolódás. Az egyház jövője ott látható igazán, ahol az imádság, az ének és a közösségi élet minden különösebb erőltetés, kényszerítés vagy görcsös előre eltervezés helyett – egyszerűen él, működik, megszólal, betölti a teret.

A szükséges alaphangszín a 4. századi imádság stílusa, ahol az imádság könyörgő mondata azért szól, hogy létezhesen működőképes egyház, gyülekezet: *a Lélek egységében és a békeesség közösségében.*

Néhány önvizsgálati kérdést nem tudunk megkeresni:

- Mennyire kerültünk távol ettől a mentalitástól?
- Mennyire felejtettük el azt, hogy egyedül az evangéliumi (örömet hirdető) magatartás ad erőt a testi-lelki élethez a Krisztus-követésben?
- Mennyire mindenek feletti számunkra ma a "Lélek" és a "békeesség"?
- Világosan látnunk kell, hogy széthúzással, ellenségeskedéssel, veszekedéssel, vagy egymás életének tervszerű megkeresítésével csak gyengül a jövő esélye, akárhogy is próbáljuk meg ezt kozmetikázni vagy megfogalmazni. Ezzel nem egy elvtelen megalkuvást akarok védelmezni, hanem rámutatni arra, hogy fennmaradásunknak, megújulásunknak igazi feltétele: *az egységesen hangzó imádság a Szentlélek megújító erejéért.* A sajátos

evangélikus örökség feltámasztása – a kisebbségben (szórványszituációban) fennmaradó egyház *belső lelki egysége* – alapkövetelmény a mai napokban is. Az összetartozás érzése, az egymásrautaltság kifejezése, a "kis gyülekezet és nagy gyülekezet segítő közössége" olyan örökség, amelyet nem szabad elveszítenünk. Tanító erejű kép lehet egy közelmúltban megjelent tanulmánykötet címe is. A kötet a hitoktatás jövőképét keresi és ezt a címet viseli: *Identitätsbildung im Pluralen Europa² – Önazonosság- (öntudat) képzés a pluralista Európában.* Identitáskeresés folyik ott, ahol a pluralizmus terjed. Ez a jövő és a fennmaradás egyik titka: az identitás keresése egy pluralista világ környezetében. Idealizmus lenne ennek a feszültségnek bármelyik pólusát is kicsinyíteni. *Az önazonosságunk keresése, megtanulása és továbbadása ugyanúgy alapvető feladatunk ma, mint a sokszínű környezet komolyan vétele és elemzése.*

2. MILYEN FELTÉTELEI VANNAK AZ EGYHÁZ JÖVŐJÉNEK?

Külsőleg egészen biztosat tudok megemlíteni. A megfelelő infrastruktúra (épületek, munkaerő, gazdasági háttér, működőképes stuktúra) fontos tényező. De ennél a szempontnál egy gyermekkori kép jut eszembe: hat-hét évesen számomra mindig a templom nagysága, a harang hangjának ereje és a falu legerősebb férfiainak evangélikussága volt a döntő tényező, ami az evangélikusság fennmaradását jelezte.

- Nem szabad lekicsinyelni azt a változást, vagy pontosabban fogalmazva gyökeres átalakulást, ami a rendszerváltás óta lejátszódott Magyarországon. Minden visszakapott vagy újonnan felállított intézmény azonban önmagában még csak *külső tényező*, vagyis csupán *lehetőség* az életújulásra, a hitébresztésre, a jövő megalapozására. Vajon az e téren tapasztalható kezdeti lelkesedés nem eset-e túlzottan vissza? Az első időszak ereje nem lanyhult-e annyira, hogy már zavaró, sőt veszélyes? Azt is megkérdezhetjük, hogy egy-egy látványos külső áttérés vagy megújulás nem maradt-e meg a kisgyermekkor naiv örömeinek szintjén, elmaradva a fejlődésben, a felnőttkor felelősségét nem vállalva? A külső növekedést feltétlenül belső érlelődésnek kell követnie!
- A belső feltételek – a teológiai fejlődés, a tartalmi megnyilatkozások, az evangélikus életforma vonzása, ereje – fontossága alig felbecsülhető. A jövő a jelenben születik meg, fejlődik ki. Fel kell tennünk a kérdést: van-e olyan belső változás, lelki megújulás ma, amely elindít távolról érkezőket, itt-ott elveszítetteket, vagy olyanokat, akik sohasem hallottak igazán az evangélikus egyházi közösség életsegítő lehetőségéről?
- Néhány konkrét kérdés, feladat, amely átgondolásra, megoldásra vár:
- Túl kell látnunk a mindennapos gyülekezeti élet kérdéseiben (épületek, anyagiak, tisztségviselők, autó-

¹ Khrüszosztomosz imádsága – Evangélikus Énekeskönyv 735. o.

² Comenius Institut – ICCS 1997

fenntartás stb.).

- A motivációs erőterként élő gyülekezeti közösségnek állandó ambíciója, hogy szeretne elérni másokat is a megszokottakon kívül, szeretne új formákat és lehetőségeket is kipróbálni.
- Olyan közösséggé kell válnunk, amely Isten ígését a mai élet kontextusában hirdeti.
- Ne csak a "konzervatív nyugalom", hanem a "modern kockázat" is kapjon helyet egyházi életünkben.
- Az egyszemélyes, lelkészcentrikus istentiszteleti formának át kell alakulnia többszemélyes istentiszteleti modellé. A cél ezzel kapcsolatban: eljutni a monológától a dialógusig.
- A szomorú, statikus ünneplés megszokott formájától el kell mozdulnunk a felszabadult, dinamikus ünneplés liturgiája felé.
- El kellene jutnunk a mindent elváró, passzív gyülekezeti tagságtól a feladatvállaló, cselekvőképes gyülekezeti testvér, társ képéig. Az ideális e területen az alkotó, szerepvállaló, "részesező" típus. Végig kell járunk a passzív részvételtől az aktív, alkotó jelenléti vezető utat.
- Fontos feladat a helyi gyülekezet határait kitágító érdeklődő mentalitás elsajátítása, valamint
- A "közös érdekek", az "igazi nagy érdek" vállalása lelkészek és nem-lelkészek közös fellépésében. A lemaradtak és lecsúszottak társadalmi nő Magyarországon. Sok a magára maradt lelkész, és sok – a szó teljes értelmében – a lekipásztor nélküli gyülekezeti tag. Meg kell élnünk és fel kell mutatnunk a keresztyén közösségi létformát, annak missziói és diakóniai vetületét.

Az egyház jövőjének feltételeként azt a változást említeném meg, amelyik *mentalitásváltozást* igényel. Arra gondolok, hogy a következő évezredbe tartó egyház nem viheti magával a régi eszközöket és módszereket, mintha nem változott volna meg az emberi környezet gyökeresen. *Létezhet egy egészséges küzdelem a hangsúlyában modern és a konzervatív között, de csak addig, amíg ez az egyház fejlődését nem gátolja.*

Nem kérdőjelezhető meg azonban:

- az igehirdetés állandó nyelvi megújulása,
- a liturgia átélhetőbbé tétele, színesítése az egyes elemek megújulásával,
- a kommunikációs képesség fokozása a ma élő ember elérése érdekében, a média adta lehetőségek kihasználása,
- a felnövekvő új generációk megkeresése és evangélizálása modern eszközökkel (ifjúsági munka, tanítás, nevelés),
- a valóságos hídépítő munka az egyház és a világ között (világos tükröződése annak, hogy az egyház nem önmagáért van) – a diakónia, mint híd az egyház és a világ között,
- egyfajta "lelki erőter" építése, ahol valóban vigasztalást és erősítést találhat a küzdő, kereső ezredvégi ember.

Telológiai megközelítéssel ez azt jelenti, hogy csak az aktuális Krisztusra-mutatásnak van megszólító ereje a mai korban. Egyre csökken a tradíció, a megszokott vallásosság súlya, és *egyre inkább hódít a megtapasztalható, átélhető vallásosság, a tudatos beépülés egy-egy egyházi közösségbe.*

Egyházzociológiai megközelítésben: bármennyire sokszor hangoztatjuk a hagyományos népegyházi keretét és lehetőségét, a jövő felé mutató valóság mégis misszióképes és misszióérett létforma. Az *"Oda tartom, ahova megéri elmennem!"* alapállás egyre gyakoribb ma. *Ha nincs üzenete az egyházi eseménynek, nincs életformáló tartalma a közösségi életnek vagy önmaga mentése, illetve a tradíció mentése jellemző léghő, akkor a meglévő tagok is elfogynak, nemhogy újakat érjünk el.* Nem segít a más irányzatokat, vallásos csoportosulásokat erősen kritizáló hang akkor, ha a saját felekezetünk nincs felszerelve megfelelő tartalommal és nem rendelkezik korszerű formával. Ez a ponton sem elégedhetünk meg a túlélés stratégiájával (még ha sokszor ez is a realitás), hanem egészséges jövőbe tekintésre van szükségünk.

A jövő letéteményesei nem mi vagyunk magunkban, hanem nem is pusztán emberi, szervezeti vagy lélektani alapokon nyugszik egyházunk, hanem Isten kezében van, *az élő reménység és megújító vízió* nélkül csak elveszített lehet. Ha valaki nem tanul meg álmodni, tervezni, elképzelni bátor messzeségbe, akkor céltalan, unatkozó és unalmas, csalódott életű ember lesz. Ideális célunk egy merész egyház, amely bátor küldöttekből és érdeklődő emberekből épül fel. Hitünknek erre a bátor, nagy társadalomra tekintő és valódi megújulást látó karakterére nagyon nagy szükségünk van egy kiegyezett, elszürkült környezetben.

A jövőkép érdekében tudni kell lemondanunk évtizedekkel vagy akár évszázadokkal ezelőtti formák, struktúrák erőltetéséről. A mai ember számára izgalmas kérdések (egzisztenciális kérdések) lehetnek csak a mi kérdéseink is, és a ma élő ember számára kialakult klíma lenne csak a mi klímánk is. Ez elől kitérni, ezt elhallgatni veszélyes önámítás volna.

3. ÚJ ORIENTÁCIÓS FELADATOK AZ EZREDEVÉG EGYHÁZÁNAK

Tisztában vagyok azzal, hogy a tájékozódás sohasem kényszer, hanem mindig csak lehetőség. Mégis azt gondolom, hogy nagyon jelentős segítség lenne hazai evangélikus egyházi életünkben egy hosszabb és egy rövidebb távú program megfogalmazása, átgondolása és megvalósítása.

Kisebbségi felekezet számára különösen fontos az erőforrás felhasználása, illetve feladatok koordinálása, ami energiát szabadít fel a misszió, gyülekezetépítés, lelkigondozás számára. Egyértelművé kezd válni napjainkban, hogy a külső környezet (a társadalom) is aszerint számol velünk, amilyen életerősek, aktívak vagyunk. A felnövekvő új generációk számára pedig még kevésbé lesz mérvadó a hagyománytiszteletből fakadó, tradicionális talajon létrejött kötődés.

Mint alapvető prioritást kiemelhetjük azt a tételt, hogy az egyház jövőjének igazi hordozója egy megújulásra képes, korszerű és életerős gyülekezeti közösség. Enélkül minden felsőszintű építkezés reménytelen próbálkozás. A helyi gyülekezeti atmoszféra gyógyulásra, újjáultra és változásra kész állapota alapkövetelmény.

Három orientációs változást tartok alapvetőnek a mai egyházi életmegnyilvánulások vizsgálata alapján:

Nagyobb lelkesedés szükséges a helyi gyülekezetek *tartalmi megújulása* területén (tanulási vágy, megismerési vágy, motivációs készség). Meg kell válnunk a sajnos még jellemző munkamódszertől (a szükségeset elvégezzük, pl. az alkalmakat megtartjuk) és át kell váltanunk

egy lelkesítő karakterre. Mottóként tarthatjuk a szemünk előtt, hogy nem kell görcsösen védeni a mai eredményeket, a múltat, hanem bátran kockáztatnunk kell a jövőért.

Őszintébb és hatékonyabb párbeszéd gyakorlása, illetve ennek felvállalása minden szinten:

- a lelkészi kar és a laikusok között
- idősek és fiatalok egymásra találása terén (azt adni és azt kérni mindegyiktől, amije van)
- férfiak és nők összefüggésében
- aktívak és passzívok között
- a belső mag és a keresők, érdeklődők tábora között
- más felekezettű, más világvallású emberek és evangélikusok között.

Konszenzusra van szükségünk minden szinten. S ebben kivétel nélkül mindannyian érdekelték vagyunk. Minden szinten folynia kell a párbeszédnek!

Áldozatkészebben és szeretetteljesebben kell felvállalnunk egymás életét és szolgálatvégzését. Nagyobb megbecsülést és értéket kell adnunk a másik ember jelenlétének, le kell építenünk az önzés nagyra nőtt várait.

Mindent összevetve komolyan kell vennünk azt a kihívást - és *fel kell készülnünk rá* -, amely ma döntően meghatározza a keresztyénség helyzetét a világon: milyen értékeket, szolgálatot és természetesen milyen *útmutatást* tud adni környezetének. *Alkalmassá kell válnunk a becstelen jövő kialakításában való részvételre.* Meghívásunk van egy jövendő európai szellemiség kiépítésére is, ahol a magyar evangélikus értékeket nekünk kell összegyűjtenünk és másokkal megosztanunk. *Feladatvállaló egyházzá fejlődni* is csak akkor lehet, ha nemcsak a testünkkel veszünk részt az egyházi életben, hanem szívvel-leléssel is.

Azt is meg kell fontolnunk, hogy lehetetlen a jövő felé fordulni egy maximalista, abszolút tökéletességet és hibátlanságot váró, gyakran a realitástól elszakadt egy-

háztagsággal. A jövő emberei számolnak azzal, hogy törekeny emberek vagyunk, lesznek és maradnak is hibák és fogyatékoságok bennünk. Óvakodnunk kell a megvalósíthatatlan várankozásoktól, de *nagyon bátran kell küzdenünk a következő nemzedékekért, hogy számukra is megélhető legyen az evangélikus életgyakorlat.*

Egyik testvérünk figyelmeztető és óvó szándékkal írta le nekem Bonhoffer egyik mondatát, amikor meghallotta ennek az előadásnak a hírét. A mondat így hangzik: "Die Zukunft der Kirche ist nicht die Jugend, sondern der Herr Jesus Christus allein." (Az egyház jövője nem az ifjúság, hanem egyedül az Úr Jézus Krisztus.) Ez valóban így igaz, de ez a mondat nem ment fel, hanem sokkal inkább *elkötelez amellett, hogy a "továbbadás" a mindenkori jelen alapvető küldetése, feladata.*

Nem a létszám határoz meg mindent a jövőt illetően, de egy csökkenő létszámú egyház más kihívásokkal néz szembe, mint egy olyan, ahol az "Úr napról-napra növeli a hívők számát." Megragadott Dankó László Kalocsakecskeméti érsek augusztus 20-i mondata. Amikor az egyház sorainak rendezéséről volt szó, így fogalmazott: "Kisdéd nyájra és nem tömegekre gondolok. Nem számíthatunk a jövőben katolikus tömegegyházra, *kisdéd nyájra gondolok, de az legyen erős és maradjon meg.* Fontos az új evangélizáció, de ez csak az ifjúsággal együtt sikerülhet. Az egyház sorainak rendezésénél az első lépés: megmutatni a fiataloknak az igazi hitet."

Saját vízióban is kicsi evangélikusságra gondolok a jövőben, de az legyen hitében *erős és maradjon meg.* Ne képzelje magát nagyobbannál, mint amekkora, de küzdjön a létéért. A többit tegyük le bátran Urunk oltalmába.

Dr. Szabó Lajos

Áhítat Jn 21,3–7 alapján

„**K**risztus közöttetek van” — hangzik találkozóknak bátorító, de egyben figyelmeztető igei mottója. Ő, a feltámadott ÚR közöttünk van, velünk van nemcsak az élet napfényes oldalán, de a kudarcok közepette is. Alapigénkben ilyen kudarchelyzetben találkozik Jézus az övéivel, akik tanítványként éppen Péterrel az élen csúfos kudarcot vallottak azon a bizonyos csütörtökről péntekre virradó sötét éjjelen. Emberileg teljesen érthető, hogy érezve tanítványi életük hitelvesztését, kudarcát, újra csak Péter vezetésével, visszatérnek eredeti foglalkozásukhoz, a halászháléhoz. De itt is csődöt vallanak: mögöttük egy fáradtságos éjszaka minden eredmény nélkül. A háló üres, akárcsak a találkozóknak emblémájá látható háló...

Micsoda lehetőség lenne ez a keserves élethelyzet Jézusnak arra, hogy hűtlen, Őt cserbenhagyó tanítványait kioktassa, netán kigúnyolja, megszégyenítse, megalázza. De a feltámadott Jézust nem a bosszúvágy vezeti vissza bukott tanítványaihoz, hanem a féltő, pásztori szeretet. Megkapó gyengédséggel, hallatlan tapintattal köszön rájuk: „*Fiaim, nincs ennivalótok?*” Szédítő mélységet rejt magában ez a tömör jézusi kérdés. A megszólításban ott izzik az a forró, majdhogynem „konok” isteni szeretet, amit a tékozló fiak legmélyebb bukása sem tud kioltani:

„*fiaim, fiacskáim!*”. Akik cserbenhagyottak, akik még azt is letagadták, hogy valaha találkoztatok velem, akiknek konkrét és átvitt értelemben is üres a hálójá, üres a szíve — mégis a fiaim, gyermekeim vagytok! „...*Nincs ennivalótok?*!” — a gyengéd megszólítás után szinte keményen koppan ez a kijózanító, mindössze kétszavas kérdés: „*nincs ennivalótok?*!” Benne sűrűsödik Jézus mindenkori tanítványainak, népének, egyházának egyik alapvető kérdése, nyomorúsága. Miből élünk, miből táplálkozunk és mivel tudjuk megkínálni, táplálni, éltetni a körülöttünk élőket, a reánk bízottakat? Minket gyakran kísért az a gondolat, hogy szolgálatunk meddségért, kudarcaiért hiányos eszközeinket, lehetőségeinket, a külső körülményeket kárhoztassuk. Ha más eszközeink lennének, ha nagyobb lenne a csónak, a háló, ha több lenne a hálót húzó kéz, ha más lenne a politikai, szellemi klíma... Ez a történet áthúzza kifogásainkat, mentegetőzéseinket. A kudarcért nem a halászhajó, nem a háló, nem a munkatársak, nem a külső körülmények, nem a víz, nem a szél, nem a Római Birodalom halászati politikája, legkevésbé a halak a felelősek, akik nem a háló felé úsztak...

Pedig nagyon kellene már a friss ennivaló a fáradt halásznak, az éhes családtagoknak, a parton várako-

zóknek, reménykedőknek... Milyen sokat sejtet, hogy Jézus nem valamiféle zsákmányra kérdez rá, hanem ennivaló után érdeklődik. Hiszen a tanítvány feladata nem a zsákmányszerzés, hanem hogy ennivalót találjon, és ennivalót adjon tovább. Eszünkbe juthat az ötezer megvendégelésének története, ahol Jézus megdöbbenő kihívással provokálja tehetetlen tanítványait: „*Ti adjatok nekik enni!*” Kevés időszerűbb felhívása van Jézusnak, mint ez a mellbevágó parancs. Körülöttünk is éhes tömegek várnak igazi táplálékra, valódi kenyérre, élő, tiszta vízre. Pedig talán soha nem volt olyan bőséges a szellemi, lelki kínálat hazánkban, mint éppen napjainkban. Sokan élnek, sőt nagyon is jól megélnék abból, hogy másokat „etetnek”. S itt nemcsak a fiataljainkat veszélyeztető kábítószeres „etetésre” gondolok, hanem a „beetetés”, kábítás ezernyi más formájára. Etetnek minket rádió és televízió, videó és újságokon keresztül, beetetnek reklámígéretök özönével, zavaros szellemi áramlatok, szekták tömegével. Ahogy közeledünk a választás évéhez, sajnos politikusaink is — tisztelet a kevés kivételnek — megkezdik az országos méretű „etetés” hadműveletét... „Az éhség a legjobb szakács” — tartja a közmondás, az éhes gyomor, az éhes lélek szinte mindent bevesz, lenyel... Az üres benzintank könnyen befogadja a szennyezett üzemanyagot is, úgy tűnik, minden rendben, bőséges a kínálat, a kereslet, de egyszer valahol, valamikor, talán éppen a legkritikusabb pillanatban lefullad a motor, megáll a kocsi. Nincs tovább!

Nem mindegy, mit veszünk be, mit adunk tovább másoknak! Jézus ennivalót keres tanítványainál. Ő nagyon jól tudja, hogy üres a háló, de tanítványaitól szeretné hallani a legtömörebb gyónási vallomást: „*Nincs!*” Nekünk magunktól nincs ennivalónk! Vannak eszközeink, csónakunk és hálónk, vannak templomaink és imaházaink, iskoláink és szeretetintézményeink, most együtt

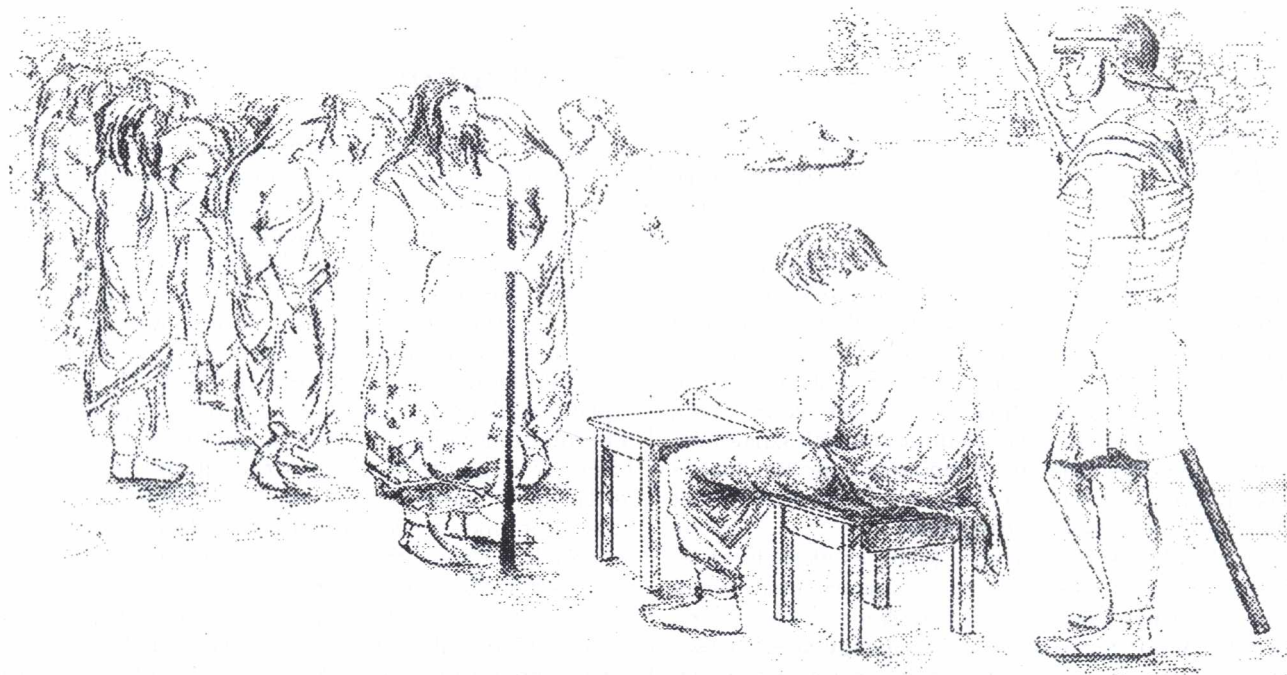
lehetünk ebben a remek sportcsarnokban, de mindezek üres keretek, üres hálók csupán, ha nem találjuk meg, nem fogadjuk el azt, amit Jézus kínál, amit Ő segít felfedezni és továbbadni.

Jézus parancsának engedve, a megfelelő helyen kivette a hálót nem marad el az eredmény. Van bőségesen ennivaló! Látszólag semmi sem változott: ugyanaz a csónak, ugyanaz a háló, ugyanazok a külső körülmények, ugyanazok a halak... és ugyanazok az emberek? Vagy talán mégsem egészen?! Ezek az emberek már nem a maguk feje után mennek, nem is Péter szavára vetik ki a hálót, hanem a feltámadott Jézusra figyelnek, neki engedelmességgel kezdik újra a munkát. Arra a Jézusra koncentrálnak, akiről *az a tanítvány, akit Jézus szeretett*, tömören így vall: „*Az Úr az!*” Nem egy a föld urai közül, akik gyorsan jönnek és még gyorsabban tűnnek. Ő AZ ÚR! A világmindenség, az egyház, az egyház múltjának, jelenének és jövőjének Ura! S Ő lehet a Te életednek is Ura, ha nem szégyelled szelíd kérdésére őszintén feltárni életed valós hiányait, „nincseit”.

Erre kínál alkalmat a holnapi úrvacsorai istentisztelet, ahol az Úr asztalának lehetünk vendégei, igazi ennivalót, táplálékot, az élet kenyerét, italát kaphatjuk. Éleled Ura lesz Ő, ha innen hazatérve Őrá figyelve fogsz majd újra munkához otthon. Ugyanabban a gyülekezetben, csónakban, talán régi eszközökkel, régi hálóval, de új szívvel, lélekkel megvallva másoknak is, hogy „*az Úr az!*”, akivel itt Pakson is találkozottál, akinek Te is szeretett tanítvány lehetsz. Talán nem véletlen, hogy a hitvalló tanítvány nevét János szerénysége elhallgatja. Csak ennyit olvashatunk: „*a tanítvány, akit Jézus szeretett...*” Bármelyikünk átélheti, hogy ő az, akit Jézus szeret, akit ez a szeretet itt is utolérhet, átjárhat és új lendülettel szolgálatba küld.

Ézert az életújító találkozásért könyörögjünk!

Gáncs Péter

Illusztráció egy hittankönyv-tervezethez A rajz tulajdonképpen mankó, de néha nagyon hasznos mankó. Hogyan képzeljük el a tőlünk időben nagyon távoli eseményeket, mondjuk azt az adóösszeírást amelyet Tiberius császár rendelt el? Mindenképpen ismernünk kell a korabeli viselet (ruha, haj, szakáll stb.) sajátosságait. Mindezt közvetíthetjük elmondás alapján, de egy egyszerű rajzzal is. Ha jó a rajz, feleslegessé válik sok magyarázat. Vagy éppen olyan kérdések feltételére sarkalljuk vele a tanulókat, amire hivatottak vagyunk válaszolni. A közzétett rajz egy olyan vállalkozás első állomása, amely megpróbál illusztrálni néhány, Jézus életével kapcsolatos eseményt. Az adóösszeíráson túl a Tibériás tó melletti tanítás, a templomtisztítás, a Jeruzsálemi bevonulás, a Nagytanács előtti kihallgatás és keresztvitel a Golgota felé: ezek alkotnák az első sorozat anyagát. A grafikai munkát Vati Erika festő szakos egyetemi hallgató végezte.

Milyen feladatok várnak a következő zsinatra?

Bár több hónap telt már el a zsinat befejezése óta, még mindig nehéz objektíven értékelni a hatéves munka eredményét, a megalkotott törvénykönyvet. Én magam nemcsak azért vagyok elfogult, mert másokkal együtt sok időt és energiát áldoztam rá, hanem azért is, mert a viták közben személyeskedő támadásokat is el kellett szenvednem, s mert — legalábbis a szavazások eredménye szerint — jelentős kérdésekben másként vélekedtem, mint a zsinati tagok többsége. Három éve azért mondtam le a zsinati alelnökségről, mert nem tudtam egyetérteni a lassú munkamenettel. Az utolsó munkailésszak nagyobbik részén és a záró alkalmon pedig azért nem vettem részt, mert a zsinat néhány döntésének törvényességét illető aggályaimra még csak választ sem kaptam. Azt is kifogásoltam, hogy több helyen a zsinat állásfoglalásával ellentétes szöveg került be a törvénykönyvbe. Ennek hatására a zsinat elnöksége fölkérte ugyan a bizottságokat, hogy tekintsék át, nem került-e be illetéktelen módosítás, torzítás a szövegbe, az általam akkor jelzett tévedések mégis, a mai napig is benne maradtak a törvényben. A szubjektivitást elkerülendő a szerkesztői fölkérésnek úgy szeretnék eleget tenni, hogy nem a most lezárult zsinat tapasztalatairól írok, bár arról is jó lenne egyszer szót ejteni, hogy a következő zsinat azokból tanulhasson, hanem arról, milyen feladatok várnak a jövő év tavaszán összeülő új zsinatra.

Annak idején hosszú vita volt arról, szükséges-e, hogy mindig legyen megválasztott zsinati tagság, még akkor is, ha esetleg egy cikluson át — az alakuló üléstől eltekintve — össze sem kell jönnie, mert nincs igény új törvény megalkotására vagy egy régi módosítására. Az a döntés született, hogy a hatévenkénti általános tisztújítás során mindig kell zsinati tagokat is választani. Az első, 2000-re előírt általános tisztújításig most egy csonka ciklus következik. A zsinati tagoknak azonban nem kell félniük, hogy munka nélkül maradnak. Az új zsinatra annyi feladat vár, hogy működésének három éve alatt a már most látható feladatait is nehezen fogja tudni elvégezni, kivéve, ha lényegesen megváltoztatja munkamódszerét. Ezért is furcsa, hogy az egyházi jogalkotásról szóló törvény januári elfogadása és azonnali életbeléptetése után csak áprilisban került szóba a következő zsinat tagjainak megválasztása. Mivel már akkor tudható volt, hogy leg hamarabb a jövő év elején, a decemberi országos közgyűlés után lehet az alakuló ülést megtartani, máig sem értem, mi készítette a zsinatot május végén arra, hogy a törvényt „A zsinat megbízatása a következő zsinat megalkotásával szűnik meg” mondattal kiegészítse, azt június elején hatályba léptesse, majd ezután, június végén az országos ügyész javaslatára elnöki szóval deklarálja,

hogy a zsinat befejezte a munkáját és feloszlott.

Az egyik ott elhangzott értékelés már eredményes befejezésről szólt. Sok mindent lehet persze eredménynek tekinteni. Ezek helyett ebben a cikkben azokat a legsürgősebb feladatokat szeretném áttekinteni, melyeket a zsinat nem oldott meg, s amikkel a következő zsinatnak sürgősen szembe kell néznie: 1) a törvénykönyvbe tévesen bekerült szövegek módosítása, 2) a következő három évre érvényes átmeneti rendelkezések megalkotása, 3) a törvény ellentmondásainak és diszharmonijának kiküszöbölése, és végül 4) a majdnem teljesen elhallgatott kérdésekben új törvények kidolgozása. Bár maga az a tény, hogy ennyi minden maradt hátra, a zsinat kritikája, mégis a törvénykönyv minősítése nélkül próbálom sorra venni a feladatokat. Ennek a cikknek, a korábban mondottaknak megfelelően, semmiképpen sem tárgya az, hogy jök-e vagy nem jók a törvények abból a szempontból, mennyire segítik az egyház elsőrendű hivatásának teljesítését. Itt csak azt kívánom vizsgálni, hogy az új törvények megfelelnek-e a zsinati döntéseknek, s használhatók-e.

TÉVES TÖRVÉNYI SZÖVEGEK JAVÍTÁSA

A zsinatra váró feladatok első csoportjába azok a módosítások tartoznak, melyek bizonyos értelemben igen egyszerűek, szinte új zsinati vitát sem igényelnek, csak elő kellene venni a zsinati ülések jegyzőkönyvét, esetleg a felszólalásokat szó szerint rögzítő zsinati naplót, s annak alapján korrigálni a tévedéseket tartalmazó részeket. Mégis, mivel egyházunkban nincs más olyan, erre feljogosított testület, mely a zsinat helyett a kiadott törvényi szövegen módosításokat hajthatna végre — még ha nyilvánvalóan tévesen, a zsinati döntéssel ellentétesen került is be oda valami —, szükségesnek látszik ezeknek az új zsinat elé való vitele.

Ezek a tévedések nagyon különböző súlyúak. Az például, hogy az 1938. és 1990. között törvénytörően alkalmazott joghátrányok semmissé nyilvánításáról szóló törvény nem önálló törvényként jelent meg, hanem a zsinati iroda összedolgozásában a X. törvény IV. cím XII. fejezetévé vált, ott is rossz számozással, inkább csak kellemetlen — sem tartalmában, sem szerkezetében nem illik oda —, de komoly gondot nem okoz. Az sem karlinális kérdés, csak furcsa, hogy a II. tv. 5. §-ban, ahol arról van szó, kik a Magyarországi Evangélikus Egyház lelkészei, a „felavatott” jelzőt a zsinat vita után szavazással törölte a szövegből, a végső változatba valami tévedés folytán mégis visszakerült. Említésre méltóak sem lennének az ilyen hibák, ha nem órákat vesztegetett volna el a zsinat hasonló kérdések megvitatásával és megszüntetésével, s ha nem kapott volna a zsinati iroda konkrét

jelzést, hogy tévedések vannak a szövegben. Ennek ellenére nem történt meg a javítás sem itt, sem az előbbieknél lényegibb kérdésekben, mint amilyen a zsinat elnökségének összetétele. Ez szintén hibásan jelent meg a törvényben.

Ennél sokkal súlyosabb az, hogy kimaradt az az elfogadott átmeneti rendelkezés, mely szerint a lelkészvizsga csak azoknál lesz a lelkésszé avatás feltétele, akik az erről szóló törvény kihirdetése után kezdik meg teológiai tanulmányaikat. Ennek a pontnak a híján, ha a püspökök a II. tv. 7. §. betűjéhez tartják magukat, az idén tulajdonképpen nem lehetett volna a végzeteket felavatni. A vitában jelenlévők számára világos, hogy mi volt ebben a kérdésben a zsinat álláspontja, s csak a szöveg véglegesítésénél történt hiba, de olyan, mely látszólag törvénysértést eredményez. Más esetekben nem ennyire egyértelmű, hogy mi volt a törvényalkotók szándéka.

A HÁROMÉVES ÁTMENET SZABÁLYAINAK MEGALKOTÁSA

Az egyik legsürgősebb feladat, amivel az új zsinatnak szembe kell néznie, az, amit az előző nem akart vagy nem tudott felvállalni, nevezetesen: pontosan szabályozni azt, miként is fog működni az egyházkerületek és az országos egyház önkormányzata az elkövetkező három évben, a 2000-re előírt általános tisztújításig. Tulajdonképpen ide sorolhatnám az egyházmegyéket is. Az átmeneti rendelkezéseket tartalmazó XI. törvény ugyanis, bár jogász terjesztette elő, többféle értelmezést is lehetővé tesz. Azt mondja ki, hogy az egyházkerületek számára és az új szervezeti felépítésével összefüggő törvényi szabályozások csak 2001-ben lépnek hatályba, addig az 1966. évi Egyházi Törvények szabályozása az irányadó. Homályban marad azonban, hogy ez pontosan mely törvények mely paragrafusait érinti, s mely paragrafusok maradtak mégis érvényben a régi törvényekből, noha az 1. § a teljes régi törvénykönyvet hatályon kívül helyezte. A Zsinati Híradó utolsó számában megjelent ugyan XI. törvény címmel egy ebben a tekintetben részletesebb szöveg, amiből az derülne ki, hogy nemcsak a IV. törvény második részének egészére vonatkozna a halasztó hatályú életbeléptetés, hanem a harmadik rész egyes paragrafusaira is, de innen sem derül ki, hogy melyek ezek a paragrafusok, s a szöveg hitelessége is kérdéses. A zsinati jegyzőkönyvben ilyen szövegnek még tervezet formájában sem találtam nyomát. Anélkül pedig, hogy egyértelművé válna, mely paragrafusokra vonatkozik a késleltetés, s pontosan mi érvényes helyzetük, fennáll annak a veszélye, hogy ki-ki érdeke szerint értékeli a helyzetet, s a zsinat eredménye nem törvényes rend, hanem inkább káosz lesz.

Olyan egyszerűnek tűnő kérdésben kell például az új zsinatnak már első ülésén állást foglalnia, hogy kikből is áll az országos elnökség, hiszen ők hivatalból tagjai a zsinatnak. Az országos felügyelői tisztségre a törvényben mindössze egy helyen, az átmeneti rendelkezések között van utalás azzal, hogy 2000. december 31-én szűnik meg. Ennek alapján természetesnek tűnik az a feltételezés, hogy az országos elnökséggel kapcsolatos új szabályozásnak is 2001. január 1-jén kell életbe lépnie. A nagy kapkodásban azonban elmaradt ennek az egyértelművé tétele. Az átmeneti időben viszont a kerületi felügyelők kerülnek bizonytalan helyzetbe, kissé a levegőbe, mert sem az országos közgyűlésnek, sem a presbitériumnak,

sem a zsinatnak nem tagjai hivatalból, hiszen később is, amikor majd 2001-től az országos elnökség tagjaivá válnak, csak ebben a minőségükben kerülnek be ezekbe a testületekbe, a nekik szánt, a korábbinál nagyobb gondolt kerületi feladatok pedig még nem lépnek életbe.

Maga a 2001. január 1-jei határidő is finomítást igényel, hiszen 2000 során folyamatosan lesznek majd a választások. Az új püspökökre (koruk miatt a két jelenlegi püspök egyike sem lesz választható!) és a kerületi felügyelőkre április 30-ig kell majd az egyházközségeknek leadniuk a szavazatokat, s még az ősszel, október 15-ig a beiktatásnak is meg kell történnie. Mi lesz rájuk nézve érvényben ezekben és a következő hónapokban?

Szabályozatlan az is, mit teygenek azok az egyházközségek, egyházmegyék, ahol a két és fél év múlva esedékes általános tisztújítás előtt esetleg csak egy, másfél évvel kellene új tisztségviselőket választani. Válasszanak ilye rövid időre is újakat? Ezekre az esetekre az új zsinat mandátum-hosszabbítást adhatna a VII. tv. 13. § (7) bekezdésének olyan kiterjesztő értelmezésével, hogy az átmenet idején nem szükséges az új választás, ha a tisztségek betöltői vállalják a további, legfeljebb kétéves szolgálatot. Az országos közgyűlés és presbitérium esetében ugyan éppen kétéves időszakról lenne szó, de ott további nehézségek is föllépnek.

Hacsak az új zsinat másképp nem dönt, 1998 során új országos közgyűlésnek kell összeülnie, s annak új országos presbitériumot kell választania, mert a mostani mandátuma hamarosan lejár. Az országos tisztségviselőket és presbitereket 1992. május 15-én választották meg, a presbitérium pedig 1992. szeptember 25-én tartotta alakuló ülést. Kérdéses viszont az, kinek kell majd azt az országos közgyűlést összehívnia, mely az új presbitereket megválasztja, s kikből is áll majd ez a közgyűlés. Az új törvényt kell alkalmazni, vagy az átmeneti időszakban az országos közgyűlésre még a régi szabályok érvényesek? Ha az országos elnökséget illetően a természetesnek tűnő megfontolás azt mondatja, hogy a régi törvény maradt életben, nem igaz ugyanez az országos közgyűlésre? Ebben az esetben ez év novemberében az egyházkerületi közgyűléseknek kellene küldötkeket választaniuk az országos közgyűlésbe. Az ellenkező esetben viszont az egyházmegyéknak kellene megválasztaniuk küldötkeiket. Tapasztalatom szerint teljes a bizonytalanság ebben, de nemcsak ebben. Több helyen ugyanis a törvénykönyv paragrafusai egymásnak is ellentmondanak.

Ezzel jutottunk el az új zsinat következő nagy feladat-csomagjához.

A TÖRVÉNY ELLENTMONDÁSAINAK A FELOLDÁSA

Az országos közgyűlés összehívásáról két paragrafus is rendelkezik. A IV. tv. 107. § szerint a ciklus első közgyűlését a választási bizottság elnöke hívja össze. Ez azért történne így, mert a 110. § szerint a közgyűlés maga választja meg elnökeit, s a továbbiakban az ő feladatuk a közgyűlés összehívása. Ugyanezen törvény 132. § viszont az elnök püspök és az elnök felügyelő sajátos feladatákként jelöli meg az országos közgyűlések összehívását. Melyik igaz?

Sok ellentmondás került be a törvényekbe azáltal is, hogy a zsinat sokáig ingadozott az ún. háromszintes és a négyszintes egyházkormányzati modell között. Érdemes és tanulságos lenne egyszer külön elemezni azt, hogy az

utolsó hónapokban beterjesztett és végül gyorsan elfogadott szervezeti megoldás valóban egy olyan négyszintes modellnek felel-e meg, amelynek a kidolgozására a zsinat akkor adott utasítást, amikor elvetette a háromszintes változatot. Itt csak azokra az ellentmondásokra szeretném felhívni a figyelmet, melyek abból adódtak, hogy a zsinat ebbéli ide-oda ingadozásainak különböző fázisaiban megfogalmazott szövegek harmonizálása elmaradt. Az erre kiküldött bizottság olyan későn kezdett munkához, hogy feladatát érdemileg nem tudta megoldani. Sokszor kaptam azt a választ különböző felvetésekre, hogy időhiány miatt az már a következő zsinatra marad.

A II. tv. 95. § és a IV. tv. 33 § szerint (ezek akkor születtek, amikor teljes négyszintes modellben gondolkodtak a törvényfogalmazói) az egyházközségek és az egyházmegegyék területének megváltoztatását az egyházkerület közgyűlése határozhatja el. A IV. tv. 89. § (ez a zsinatvégi hajrában akkor került véglegesen elfogadásra, amikor a zsinat a háromlépcsős modell elvetése után visszatért a négylépcsősöshöz, de a bizottsági előterjesztés mégsem a teljes négylépcsős modellt hozta a zsinat elé) ugyanezt a jogot az egyházkerület presbitériumának adja.

Ugyanígy a IX. tv. 19. § az egyházkerületi közgyűlésre bízta az egyházkerület költségvetésének és zárszámadásának az elfogadását. A IV. tv. 89. § ezt is a kerületi presbitérium feladatai között sorolja föl, hiszen az egyházkerületben — a többi egyházkormányzati szinttel ellentétben — nem is kell évente közgyűlést tartani. Hasonló ok miatt maradt ki az egyházmegyei közgyűlés feladatai közül az egyházkerületi presbiterek és az országos egyházi közgyűlés egyházmegyei küldötteinek megválasztása, hiszen a IV. tv. 33. § elfogadásakor még teljes négyszintes modellben gondolkodott a zsinat, a végén viszont ez a felemásra sikerült megoldás került előterjesztésre és elfogadásra.

Ellentmondással találkozunk az országos közgyűlés is, amikor meg akarja alakítani az országos bizottságokat. A IV. tv. 141. § 14 pontban sorolja föl, hogy milyen bizottságokat kell létrehozni. Az V. és VIII. tv.-ben viszont, ahol egyes munkaágakról van szó, nemcsak más elnevezéseket találunk, hanem ezekben a törvényekben a feladatok is másként vannak kiosztva.

Más jellegű ellentmondás az, hogy a törvény olyan magasan szabta meg a szórványok támogatására szolgáló pénzek odaítélésénél a határt — az egyházközségi tagok legalább hatvan százalékanak szórványban kell élnie —, hogy az egész országban legfeljebb ha egy egyházközség részesülhet majd ilyen támogatásban.

Nem éles ellentmondás, csak a harmónia hiánya jelenik meg abban például, hogy az V. tv. 97. § szerint a tábori püspök vagy annak evangélikus helyettese hivatalból tagja az országos közgyűlésnek, az V. tv. 51. § szerint a GAS elnökeinek beszámolási kötelezettsége van az országos közgyűlésen, a VIII. tv. 87. § szerint pedig az országos közgyűlésen a lelkészi munkaközösségeket az országos szövetség elnöke képviseli, ugyanakkor az országos közgyűlésről készült törvényi rész minderről semmit sem tud.

Sok egyéb, a harmonizáció hiányával kapcsolatos problémát lehetne még felsorolni. Nem egységes például az egyházi testületekben a határozatképesség határa. Mi indokolja vajon, hogy az egyházkerületi közgyűlésnél, melynek tulajdonképpen csak reprezentatív feladatai vannak, szigorúbb legyen az előírás, mint az országos közgyűlésnél, mely például az országos egyház költség-

vetését is elfogadja? Ha már különbséget teszünk, nem éppen fordítva kellett volna? Formai szépséghibája a törvénykönyvnek, hogy a választások rendjéről szóló törvény megalkotása után az egyház szervezetével kapcsolatos fejezetekből nem törölték a választásokkal kapcsolatos, s így ott feleslegessé vált paragrafusokat. A sokat emlegetett „elegantia legis” szellemében itt is hozzá kellene nyúlni a törvényhez. Ezzel s a többi felsorolt javítani és kiegészíteniival kapcsolatban is nagy feladat hárul majd az országos ügyészre, hiszen a törvény rá bízta, hogy a zsinat elé terjessze a jogszabályok összhangjával kapcsolatos kérdéseket. Nem kis feladat, de tulajdonképpen belátható időn belül megoldható, ha megvan rá az elhatározás. Nem úgy, mint az, aminek a lezárult zsinat neki sem mert fogni.

A HIÁNYZÓ TÖRVÉNYEK MEGALKOTÁSA

A zsinat során, különösen az utolsó években, újra és újra előkerült, hogy törvényt kellene alkotni az egyházi alkalmazottak munkajogi kérdéseivel és szociális ellátásával kapcsolatos problémákról is. A zsinat ez év elején odáig jutott el, hogy az egyik bizottsághoz utalta az ezzel a kérdéssel való foglalkozást. Januárban egyszerre döntött a zsinat erről, valamint arról, hogy a választások és szavazások rendjéről is törvényt kell alkotni. Az utóbbi teljes törvényként megtárgyalásra és elfogadásra került, az előbbi ügyében viszont még az alapelvek megfogalmazásáig sem jutottunk el, annak tisztázásáig sem, hogy miről kell törvényi szabályozást alkotni, s milyen alternatív megoldások lehetségesek. Az 1934–37. évi zsinat külön törvényt alkotott a nyugdíjintézetéről, az 1966. évi törvénykönyvben is hat paragrafus szolt a nyugdíjostályról. A mostani zsinatnak végül csak arra tellett az erejéből és idejéből, hogy a II. tv. 8. és 9. §-ok kimondták a lelkészek jogát a nyugdíjhoz, az évi rendes szabadsághoz, a betegszabadsághoz és a gyermeknevelési szabadsághoz. A jogok elvi megállapításán túl mindössze egyetlen konkrétumot tartalmaz a törvény, a 65 éves nyugdíjkorhatárt. Pedig ez a szabályozás ma viszonylag sokkal több embert érint, mint bármikor korábban. A Magyarországon élő mintegy 380, érvényes lelkészi oklevéllel rendelkező evangélikus lelkész közül 160, vagyis több mint 40% nyugdíjas vagy nyugdíjas korú. Végig homályban maradtak a törvényben a munkajoggal kapcsolatos kérdések is. Egyetlen talányos mondat utal arra, hogy ezt is szabályozni kell. A III. tv. 4. § szerint „A munkáltatói jogok törvényben meghatározott részét az egyházi felettes szervek gyakorolják”. Jó lenne tudni, hogy a munkáltatói jogok milyen részéről van szó. Ha más kérdésekben a zsinat a részletekbe menő törvények megalkotását tartotta helyesnek, elegendő ezeket rendeletekben szabályozni? Ezek kidolgozásához — akár törvényként, akár rendeletként — nyilvánvalóan másfajta szakértelem kell, mint amivel a zsinati tagok rendelkeznek, mégsem lehet az, hogy emiatt ezek a kérdések szabályozatlanok maradjanak.

Meg lehet kérdezni, miért maradt ennyi minden a következő zsinatra. Bizonyára elfogult lenne a válaszom, ezért nem is próbálkozom meg vele. Azt viszont remélem, hogy a sokat emlegetett tanulói idő lejárt, s a következő zsinat haladéktalanul nekilát a fenti s a mások által meglátott további feladatok megoldásának.

Sólyom Jenő

In memoriam Andorka Rudolf

Az egyetemes papság lutheri értelmezéséhez

Személyesen akkor ismertem meg Andorka Rudolfot, amikor 1991-ben egyszerre, mindkettőnk számára váratlanul elnöktársak lettünk a zsinaton. Írásait ugyan attól kezdve figyelemmel olvastam, hogy 1980-tól a Diakoniában, valamivel később pedig a Lelkipásztorban, valamint a világi sajtóban is többkevesebb rendszerességgel jelentek meg cikkei. Először akkor hallottam beszélni, amikor 1987-ben az evangélikus háttérű magyar állampolgárok, az evangélikus gyülekezetek tagjai és a Deák téri gyülekezet presbiterei nevében szóló Káldy Zoltán ravatala mellett. Szívből jövően mondott értékelő, ugyanakkor igaz szavakat.

Zsinati együttműködésünk lassan indult: öt még abban az évben, 1991-ben rektorra választották a Közgazdasági Egyetemen, sok más funkciót is viselt, és sokféle számítottak jelenlétére, megszólalására szóban és írásban. A Teológián 1992-ben nekem jutott a dékáni tiszttség. Csak a zsinat elnökségi és plenáris ülésein találkoztunk. Percekkel a munka kezdése előtt közöltük egymással azt, amit a magunk részéről a legfontosabbnak tartottunk, vagy válaszoltunk arra, ami másunk kérdése volt. Nem akarom azt mondani, hogy mindig mindenben azonos véleményen voltunk, de azt állítom, hogy Andorka Rudolf alig néhány perces eszmecsere után átlátta a helyzetet.

Közben szociológia előadásokat tartott a Teológián. A vizsgák után mindig beszámolt, egészen röviden, az eredményekről és elmondta, kinek a teljesítménye és képessége kiemelkedő. Ezekhez az órákhoz mindvégig ragaszkodott. Az utolsó évben szemmel látható volt erejének fogyta, de pontosan megjelent, kezdett és gyorsan távozott. Csökkentette egyéb egyetemi tanári kötelezettségeit, de az Akadémiához ragaszkodott. Megmondta, mikor van egyéb egyetemi elfoglaltsága és így készült el teológiai beosztása, amelynek az idő teltével egyre inkább az orvosi kezelések idejéhez kellett igazodnia.

Az utolsó évben az első órák voltak az övéi. Ebben az időben, már észrevehetően betegen, olyan korán érkezett, hogy beülhessen a reggeli áhítatra.

Az idő múlásával egyre többet beszélgettünk a zsinati munkáról, különösen is a befejezésről. Hetekkel a záróülés előtt már foglalkoztatták a szavak, amelyeket el akar majd mondani. S ma már tudjuk, erejének szinte utolsó megfeszítése volt szükséges ahhoz, hogy el is mondja zsinati záróbeszédét.

Nem az elvárásoknak való külső megfelelés, nem a pusztá kötelességteljesítés hajtotta, hanem az a törekvés, hogy megtegye azt a hasznosat, jót, előremozdítót, amit még tehetsége, alkalmá és ereje van megtenni.

Az elmondottak alapján olyan ember képe rajzolódik ki, aki nem úgy vallásos, hogy egyre csak hitéről beszél, vallásos szavakat használ, hanem akit inkább egyfajta visszafogottság, talán szemérmesség is jellemez, amellyel minden bizonnyal együtt jár az egyházi élet és a lelkesítő szolgálat kritikus látása, netán még a kételkedés is. Egész életfolytatása azonban az Isten ügye melletti elkö-

telezettségről és Krisztus egyháza, s benne az evangélikus egyház szeretetéről tanúskodik.

Andorka Rudolf ilyen látása mellett volt jóleső is, megdöbbentő is, s ezért felrázó Glatz Ferencnek, a Magyar Tudományos Akadémia elnökének búcsúszavait hallgatni. Ez a sok személyes találkozást és beszélgetést felidéz, Andorka Rudolf számos megállapítására, javaslatára hivatkozó emlékezés a keresztyén hit és az egyház ügyét, helyzetét és jelentőségét újra és újra megszólaltató közéleti ember képét rajzolta meg.

Izgalmas kérdés ezek után, hogy melyik kép a valódi? A visszafogott, szemérmes, kételkedő hívő képe, vagy azé az emberé, aki tudományban, társadalomban, politikában is fontosnak tartja a hit megszólalását?

Nemcsak a felvetett kérdés szempontjából, hanem önmagában is tanulságos olvasmány Andorka Rudolf 1991-ben elmondott akadémiai székfoglaló előadása (Homo socio-oeconomicus. A közgazdaságtan és a szociológia társadalmi és emberképe. Akadémiai Kiadó: Budapest, 1995. 88 old.). Az előadás felvázolja a korunkat meghatározó kétféle - így azonban csak elméletben létező - embertípust. A homo oeconomicus az az ember, aki mindig ésszerűen, vagyis a gazdasági elvnek - saját érdekeinek - megfelelően gazdálkodik és cselekszik, ezért individualista, szélsőségesen önző, aki másra nincs tekintettel, aki semmilyen közösséghez, még családjához sem kötődik (8-9). A homo sociologicus ezzel szemben az az ember, aki cselekvésében a társadalmi normákhoz alkalmazkodik, vagyis az adott társadalom által elfogadott értékekhez és normákhoz, ezért közösségi lény, nem egyéni érdekeit akarja érvényesíteni, hanem a társadalmi elvárások teljesítésére törekszik, az embertársak elismerését akarja elnyerni, s éppen ezért konformista, éppen ezért nem küzdő, nem újító. A székfoglalóban megfogalmazza, majd igazolja egész kutatói pályafutásának sejtését: "az ember részben sociologicus, és részben oeconomicus, ebből következően a magyar társadalom jó működéséhez szükséges a piaci mechanizmus, de emellett szükség van bizonyos társadalmi egyetértésre az alapvető erkölcsi normákra és értékekre vonatkozóan" (23). Idézi Alfred Marshall megállapítását: "az ember jellemét a mindennapi munkája formálta, és azok az anyagi erőforrások, amelyeket ezzel a munkával létrehoz, sokkal inkább mint bármely más tényező befolyása, kivéve a vallási ideálokat; az emberiség történetének két nagy alakító tényezője a vallási és a gazdasági" (33). Nem homo oeconomicusról vagy homo sociologicusról kellene tehát beszélni, hanem homo socio-oeconomicusról, mert az ember "egyrésztől racionálisan mérlegel a különféle választható alternatívák között, de a választható alternatívák tartományát behatárolják annak a társadalomnak - vagy kisebb társadalmi közösségnek - a normái és értékei, amelyben él" (52). A nemzetközi irodalom alapján pedig fontosnak tartja három kiegészítő szempont figyelembe vételét. Először: a vallás vagy felekezet fogalmának általános értelemben való használata nem jelenti, hogy "minden erkölcsi vagy

vallási rendszer egyenértékű" (72); másodsor: az önérték elvére épülő társadalom sikeres ugyan, "de azt az erkölcsöt rombolja le, amely nélkül nem működőképes" (73); harmadsor: a társadalom tagjai hol inkább a magánérdekeiket követik, hol pedig inkább a közéleti elkötelezettségek felé fordulnak (73). Mindebből egyik következtetése, "hogya a legnagyobb anyagi jólét mellett is súlyos 'rosszlétet' okozhat a szeretethiány és az elidegenedés, és megfordítva az alacsony életszínvonal okozta jóléhiányt enyhíthetik a jó emberi kapcsolatok és az értelmes életcélok" (79). Utalni lehetne itt még Andorka Rudolf szociológia tankönyvére (Bevezetés a szociológiába. Osiris Kiadó: Budapest, 1997. 662 old.) is, amely általános áttekintést kíván nyújtani a vallásról a társadalomban.

Szociológiai szempontból, szociológiai érveléssel és terminológiával beszél Andorka Rudolf a vallás és az egyház szerepéről, helyéről és jelentőségéről, saját következtetései és más kutatók elméletei és vizsgálatai alapján. Az első pillanatban ez távolinak, hidegnek és elégtelennek tűnhet vallásos vagy egyházi emberek számára. Mégis éppen ebben van a vallás tárgyalásának az ereje, hiszen a vallás vagy a hit ügye nem úgy szólal meg, mint az egyház, hanem mint az egészséges és működőképes társadalom igénye. A szociológus mintegy odavezet a vallás vagy a hit szükségességének gondolatához. Megtehetné még azt a lépést, hogy a vallásokat,

felekezeteket, a hit konkrét megjelenési formáit szociológiai vizsgálat és értékelés tárgyává teszi, erre ezekben a tanulmányaiban egyelőre nem vállalkozik. Így is fontosat tesz azonban az egyház tagjai és a teológusok számára, mert arra készíti őket, hogy ők maguk tegyék vizsgálat tárgyává az egyháznak és a keresztyéneknek a társadalomban elfoglalt valóságos helyét és lehetséges feladata. Nem tesz mást ezzel, mint ami az egyetemes papság lutheri megfogalmazása. A német nemzet keresztyén nemességéhez fordulva Luther azt fogalmazta meg, hogy "az egyháziak és világiak között valójában semmi más különbség nincs, mint ami a hivatallal vagy foglalkozással jár, nincs hát rendi különbség közöttük, mert ők mindnyájan lelki rend, igazi papok, püspökök és pápák, csak nem egy és ugyanaz a foglalkozásuk" (Luther művei II, Masznyik, 29. old.). Luther nem azt javasolja, hogy mindenki hirdesse az igét, tartson templomi istentiszteletet, hanem mindenki a maga mesterségével járó hivatalának és foglalkozásának tegyen eleget és így végez papi, püspöki szolgálatot, és teljesíti Istentől kapott kötelességét, "hogya a maga hivatalával vagy foglalkozásával másoknak használjon, szolgáljon, szóval, hogy a sokféle foglalkozás mind egy közös célra irányuljon, a test és a lélek javát munkálja, éppen úgy, mint ahogy a testnek tagjai is mind egymást szolgálják" (i.m. 30. old.).

Az ökumenikus női munka Magyarországon

Bevezetődül szeretném elmondani, hogy felkérésnek teszek eleget, amikor az ökumenikus női munkáról beszámolok. A Lelkipásztor szerkesztője bízott meg a cikk megírásával, melynek örömmel teszek eleget. Örömmel egyrészt azért, mert fontosnak tartom ezt a munkát egyházunkban. Másrészt azért is, mert csodálkozva tapasztalom, hogy mennyire nincs a köztudatban, hogy ilyen munka folyik gyülekezeteinkben.

Hadd említsek erre egy példát. Az ökumenikus női munka egyik ága a világimnapos istentisztelet évről évre visszatérő alkalmának megrendezése. Azt mondhatjuk, hogy a magyarországi egyházak asszonyai lassan tíz éve már bekapcsolódtak ebbe a világot átfogó mozgalomba. Ezt segítő az Evangélikus Élet hasábjain több éve már cikksorozattal segítjük az istentiszteletek előkészítését.

Idén nyáron a grázi ökumenikus találkozó kapcsán osztrák kolléganőim felkértek arra, hogy az „Agora” számára egy tablót készítsék, valamint néhány oldalas beszámolót vigyék a hazai imnapos munkáról. Jó időben felkerestem hát kérésimmal az espereseket, hogy tájékozottassanak az egyházmegyéjükben folyó imnapos munkáról. Hat esperestől alapos, részletes beszámolót kaptam. A többiek nem is válaszoltak.

Ha erről, az általam ismertnek vélt munkáról ennyire kevés az információ, iránta ilyen gyér az érdeklődés, feltételezem, hogy lelkészeink nagy része nem is tudja, hogy van egy másik munkaterület is, amely szintén figyelmet érdemelne, s amely gyülekezeteink életét, munkáját színesíthetné.

A továbbiakban erről a munkaágról szeretnék részletesebben beszámolni.

A regionális ökumenikus asszonytalálkozók szükségességének a gondolata a nyolcvanas évek folyamán érlelődött meg az ökumenikus női bizottság tagjaiban. Célunk az volt, hogy az ország különböző táján, egy-egy régió különböző felekezeti asszonyait gyűjtsük össze együttgondolkodásra, hitméllyítésre. Abban az időben nem volt gyakori, sőt kihívásnak számított egy ilyen alkalom, ami nemcsak a gyülekezet határait, de a felekezetek határait is átlépte. Álmunk mégis megvalósult még a fordulat előtt!

A nyitás emlékezetes maradt számunkra. 1989. április 22-én Miskolcon, a református gyülekezet nagytermét zsúfolásig megtöltötték az első regionális női találkozó résztvevői. Nemcsak a városból, de a környező falvakból is jöttek a különböző felekezeti és korú lányok, asszonyok. Témánk izgalmas, mindenkit érintő volt: felelősségünk gyermekeink, unokáink keresztyén nevelésében. Az indító előadás megbeszélése csoportokban, őszinte, felszabadult légkörben történt, s a nap záró áhítata után a gyülekezet közösen vett úrvacsorát. A biztató kezdet után tudtuk, hogy ezt a munkát folytatnunk kell!

Istennek hála, az elmúlt évek során rendszeressé váltak ezek a találkozók, s elmondhatom, hogy Miskolctól Pécsig, pápától Nyíregyházaig „bejártuk” az országot. Évi két alkalommal rendezük meg a találkozókat az ország különböző pontjain, a házigazda tisztét mindig más felekezet vállalja magára. A témaválasztásoknál figyelünk azokra az aktuális kérdésekre, melyek a ma emberét, korunk gyülekezeteit foglalkoztatják, s azokat Isten igéje fényében vesszük vizsgálat alá. Egy témát két különböző helyen is megszólaltatunk.

A következőkben az elmúlt évek regionális találkozóinak témáit, helyét, valamint az otthont adó gyülekezet felekezeti hovatartozását sorolom fel. Néhány téma kibontását is felvázolom. Végül tapasztalatainkból is megfogalmazok valamennyit.

- I. Felelősségünk gyermekeinkért
Miskolc, 1989. április 22. (református)
- II. Felelősségünk gyermekeinkért
Budapest, 1989. november 18. (baptista)
- III. Felelősségünk gyermekeinkért
Cellőmölk, 1990. szeptember 22. (evangélikus)
- IV. „Növeld hitünket...”
Szeged, 1991. június 1. (református)
- V. „Növeld hitünket...”
Paks, 1991. szeptember 28. (evangélikus)
- VI. „Bízzatok... ne féljetek...”
Nyíregyháza, 1992. május 23. (evangélikus)
- VII. „Bízzatok... ne féljetek...”
Békéscsaba, 1992. október 17. (evangélikus)
- VIII. Együtt — egymásért
Pápa, 1993. május 22. (evangélikus)
- IX. Együtt — egymásért
Budapest, 1993. november 13. (evangélikus)
- X. A család Isten rendje és ajándéka
Pécs, 1994. április 23. (baptista)
- XI. A jövő gyülekezete
Debrecen, 1995. május 27. (református)
- XII. A jövő gyülekezete
Körmend, 1995. október 7. (evangélikus)
- XIII. Az öregség áldásai
Kaposvár, 1996. április 20. (református)
- XIV. Az öregség áldásai
Dunavarsány, 1996. október 26. (református)
- XV. „Mit használ az embernek...”
Budapest, 1997. április 19. (református)

A két utolsó találkozó részletes programja:

Az öregség áldásai

Bevezető áhítat: Zs. 90,1–2, 10–12.

Előadás: Az öregségről

Csoportos megbeszélések:

1. Az öregség terhei (Préd 12)
2. Az öregség áldásai (5Móz 3,24 Ruth)
3. Az öregség kísértései (Ef 6,1–4)
4. Az öregség reménysége (Lk 2,25–32)

Úrvacsorai istentisztelet: Zsid 13,8

„Mit használ az embernek...”

Bevezető áhítat: Lukács 12,13–21

Előadás: Mit használ? — Az anyagiakról

Csoportos megbeszélések:

1. Az anyagiak szükségessége (Mt 6,11)
2. Az anyagiak kísértései (1Tm 6,9–10, 17–18)
3. Tiszta kezeket emelve (Mt 22,17–21)
4. Hittel a gondviselő Istenre hagytokozni (Mt 6,25–34)

Úrvacsorai istentisztelet: Fil 1,11–13

Milyen tapasztalatokat gyűjtöttünk ezeken a találkozókon?

A *találkozás öröme* volt az egyik ajándéka ezeknek az alkalmaknak. Régen látott ismerősök találkoztak, új

arcok tűntek fel, és n ismeretlenek találták meg meglepően hamar a közös hängöt közös dolgainkról beszélgetve, régi, már–már elfelejtett dallamokat énekelve. Az idősokban egy kis nosztalgia is érződött a régi konferenciákra emlékezve.

A *nyitottság egymás felé* volt a másik pozitívuma ezeknek az alkalmaknak. Természetesen mindig a vendéglátó gyülekezetből voltak a legtöbben, de jó házigazdaként hívogatták, hozták magukkal a rokonságból, az ismerősök közül a más felekezetből valókat. A gyülekezetek vezetői is hirdették az alkalmat, és küldték az asszonyokat. Református gyülekezetben a katolikus plébános is köszöntötte meleg szavakkal a találkozó résztvevőit. Máshol sugárzó arccal jött hozzám egy asszony: „engedélyt kaptunk” a plébános úrtól, hogy eljöhessünk. Nyitogatjuk egymás felé az ajtókat, tanulgatjuk az ökumenét. A találkozások nyomán fogynak az előítéletek!

Az *úrvacsora közössége* volt mindig a legnagyobb ajándék! Mi meghirdettük az alkalmat, de mindenki teljesen szabadon döntött, lelkiismeretére hallgatva vett részt, vagy maradt távol az alkalomról. Az asztalközösség valóságos volt, még ha kenyeret, vagy ostyát is kértek a szentséghez járulók. Számomra megrendítően szép volt, amikor valaki áhítatosan keresztet vetve térdelt az oltár elé, és a lutheránus papnő kezéből vette az úrvacsorát. Nemzetközi ökumenikus asszonykonferenciákon sokszor vettem részt: kaptunk mézet, megkentük egymást olajjal, de az oltár közösségéig sosem juthattunk el.

„Jöjjenek máskor is!” — így búcsúztak mindenütt a szolgálattevő kis csapatától. Mi pedig arra biztattuk őket, hogy maguk között egy-egy városban, faluban próbáljanak ugyanígy találkozni egymással, közös dolgainkról az ige fényében nyitottan együtt gondolkodni. S ennek a beszámolóknak is ez a célja: lelkészeink próbáljanak helyet készíteni a maguk körében hasonló alkalmaknak, ezáltal színesítve, gazdagítva gyülekezeti munkájukat.

Keveháziné Czégényi Klára

A számla

Egyszer biztosan elének kerül a számla
a szép napsütésért
a levelek zöldjéért és zizegéséért
a tavaszi friss gyöngyvirág illatáért
a hóért és a szélért
a madarakért és a zöld fűért
a sötét fenyőerdőért
a lepkékért
és a levegőért, amelyet beszívunk
és a csillagok gyönyörű látványáért
minden napért, az estéért és az éjszakáért.

Egyszer eljön az idő, amikor fel kell állni a kényelmes asztal mellől és fizetni kell.

Főúr, kérem a számlát!

A mi számlánkat azonban már pincér és vendéglős nélkül kifizették:

Én hívtalak meg titeket, ameddig csak a föld határa terjed mondta Ő és mosolygott: számomra volt ez a legnagyobb gyönyörűség!

Lothar Zenetti

(Közlő: Dr. Szabó Lajos)

„Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri...”¹

A hermhuti biblia-olvasókalauz ez évre választott vezérgéjével — mely a mai együttlétünk mottója-címe — már a múlt év végén találkoztam, amikor könyvesboltunk részére kártyanaptárt terveztem. Már akkor megragadt mondanivalója. Adott helyzetemben, a Huszár Gál vezetése közben az volt az üzenete, hogy a nyereség csak addig jogos, addig Istennek tetsző, ameddig az a szent célt, Isten országát szolgálja, minden további nyereség utáni hajza saját káromra van. Akkor ilyen leegyszerűsítve szöveget hoztam az üzenet. Az ige teljes mondanivalója azonban azóta is növekszik, mélyül, tágul bennem, új és új szempontokat érzek benne, valami olyan életregulát, zsinórmértéket, ami több, mint egyszerű pénzügyi, materiális vetület. Talán még sohasem foglalkoztatott ennyire éves ige, s hálás vagyok azért, hogy a mai előadásban is szembesülnöm kell vele, és örülök, hogy a kapott ajándékot megoszthatom veletek.

Nem szakértőként szeretnék beszélni, hiszen könyvtárosi képzésem távol áll témánk szakmai ismeretétől, de gyakorló keresztyénként, gyülekezeti tagként és több évtizednyi tapasztalat leszármásával próbálok meg a témáról szólni.

Mindenekelőtt lényegesnek tartom, hogy ez a kérdés nem költői kérdés. Jézus maga teszi fel tanítványainak akkor, amikor követéséről beszél. Biztos, hogy Jézus szava ma is, a XX. sz. végén is aktuális, nekünk, mai tanítványoknak kell meghallanunk, újra meg újra olvasnunk és komolyan vennünk Jézus Krisztus felénk hangzó kérdését, ebben a piacra orientált, kapitalista társadalmat építő, tranzit, változó helyzetű Magyarországon. A kérdésnek, mit használ az embernek... minden szavát érdemes ízlelgetni, hogy aztán eggyé álljon össze a mondanivaló, Jézus Krisztus kérdésben rejlő üzenete és a mi helyes válaszunk is.

Mielőtt azonban belekezdzenék az analízisbe, figyeljünk oda Johnson Gnanabaranam indiai evangélikus lelkész Jézusom ma című kis könyvéből idézett e tárgyban írt meditációjára. Talán hozzájárul mai témánk mélyebb megértéséhez.

MIT HASZNÁL AZ EMBERNEK...

Máté 16, 26

Jézus mondja: Mit használ az embernek, ha az egész világot megszerzi is, de az életét elveszti?

Ez azt jelenti:

Mit használ az anyának,
ha a lakását szépen berendezzi,
de annak lakóit elhanyagolja?

Mit használ az apának,
ha gazdagságot szerez családjának,
de az irántuk érzett szeretetet elveszíti?

Mit használ a fiúnak,
ha tisztességet szerez szüleinek,
de szívében elfojtja a szülői tiszteletet?

Mit használ a leánynak,
ha igyekszik, hogy szép és bájos legyen,
de tisztességével nem törődik?

Mit használ a hívőnek,
ha teológiai tudása növekszik,
hitében azonban hanyatlak?

Mit használ az egyháznak,
ha a templomtorony a felhőkig ér,
de az istentiszteletre senki sem jár?

Mit használ az embernek,
ha bibliai alapelvekkel foglalkozik,
de nem cselekszi, amit Jézus parancsolt?

Mit használ neked és nekem,
ha az egész világ örömét és barátságát megnyerjük,
de a békességet és az Urunkkal való közösséget elveszítjük?

Most pedig fogjunk hozzá az ige által adott téma feltárásához.

1. *Mit használ?* Ez a rövid kérdés sokszor hangzik manapság emberek ajkán, bankban, rádióban, TV-ben, könyvelésekben, üzletben. A haszon szó kulcsfogalom és mérték életünkben. Csak annak van értéke, ami hasznot produkál, a profit alapja szinte valamennyi tevékenységnek, prioritást élvez vállalkozások tervezésénél, s talán nem vetem el nagyon a sulykot, ha e téren az egyházi gyakorlatot is felhozom példának, hiszen itt is sokszor felvetődik, megéri-e?, mit használ (pl. 4-5 néniért befűteni a gyülekezeti tervet, vagy komolyan készülni 10 embernek igehirdetésre, de gondolhatunk egyházi vállalkozásokra, építési, kereskedelmi, utazási stb. tevékenységekre). Mentalitásunk, gondolkodásunk is változott az idők szeleitől befolyásolva: arra van csak időnk, ami hasznot hoz; ha nem éri meg, nem töltjük vele drága időnket. Ami haszontalan, azt kidobjuk napi programunkból.

A „mit használ” kérdést általában elfogadjuk, ha egy vállalkozás rentábilis jövőjéről, emberek biztos kenyeréről van szó, de igazolható-e a hasznosság, ha az emberek kizsákmányolásával, erejük kiuzsorázásával csak a tulajdonos(ok) zsebet dagasztja. A „mit használ” kérdés egyéni érvényesülésünkénél is felvetődhet. Önmagunk megvalósítására, kibontakoztatására igénybevett eszközeink használnak-e nekünk vagy embertársainknak?

2. Második szavunk az *embernek*. Jézus kérdését nagyon általánosán, mindenkire vonatkoztatva teszi fel. Férfiakra – nőkre, de elsősorban a tanítványoknak. Éppen ezért mi semmiképpen sem térhetünk ki itt a kérdés elől, hiszen e kérdés előtt Jézus az evangéliumban a tanítványság feltételéről, a követésről beszél és ennek konklúziójaként teszi fel a kérdést.

3. *Ha megnyeri*, ezt a kifejezést is ízlelgessük. Hogy szeret a gyerek nyerni a játékban! Ki-ki vérmérséklete szerint csapkod, dühöng, sír, ha elveszti a játékot. És ha nyer? Ujjong, dicsekszik, boldog. És hogy várják az ajándékot! Mit hoztál néni, kérdezik, mert szeretnek újat szerezni, kapni, nyerni. Felnőtt emberek! Távol áll tőlünk a szerzés, birtoklás, nyereség vágya? Vagy nagyon is húsunkba vágó

A következőkben az elmúlt évek regionális találkozónak témáit, helyét, valamint az otthont adó gyülekezet felekezeti hovatartozását sorolom fel. Néhány téma kibontását is felvázolom. Végül tapasztalatainkból is megfogalmazok valamennyit.

- I. Felelősségünk gyermekeinkért
Miskolc, 1989. április 22. (református)
- II. Felelősségünk gyermekeinkért
Budapest, 1989. november 18. (baptista)
- III. Felelősségünk gyermekeinkért
Celldömölk, 1990. szeptember 22. (evangélikus)
- IV. „Növeld hitünket...”
Szeged, 1991. június 1. (református)
- V. „Növeld hitünket...”
Paks, 1991. szeptember 28. (evangélikus)
- VI. „Bízzatok... ne féljetelek...”
Nyíregyháza, 1992. május 23. (evangélikus)
- VII. „Bízzatok... ne féljetelek...”
Békéscsaba, 1992. október 17. (evangélikus)
- VIII. Együtt — egymásért
Pápa, 1993. május 22. (evangélikus)
- IX. Együtt — egymásért
Budapest, 1993. november 13. (evangélikus)
- X. A család Isten rendje és ajándéka
Pécs, 1994. április 23. (baptista)
- XI. A jövő gyülekezete
Debrecen, 1995. május 27. (református)
- XII. A jövő gyülekezete
Körmend, 1995. október 7. (evangélikus)
- XIII. Az öregség áldásai
Kaposvár, 1996. április 20. (református)
- XIV. Az öregség áldásai
Dunavarsány, 1996. október 26. (református)
- XV. „Mit használ az embernek...”
Budapest, 1997. április 19. (református)

A két utolsó találkozó részletes programja:

Az öregség áldásai

Bevezető áhítat: Zs. 90,1–2, 10–12.

Előadás: Az öregségről

Csoportos megbeszélések:

1. Az öregség terhei (Préd 12)
2. Az öregség áldásai (5Móz 3,24 Ruth)
3. Az öregség kísértései (Ef 6,1–4)
4. Az öregség reménysége (Lk 2,25–32)

Úrvacsorai istentisztelet: Zsid 13,8

„Mit használ az embernek...”

Bevezető áhítat: Lukács 12,13–21

Előadás: Mit használ? — Az anyagiokról

Csoportos megbeszélések:

1. Az anyagiak szükségessége (Mt 6,11)
2. Az anyagiak kísértései (1Tm 6,9–10, 17–18)
3. Tiszta kezeket emelve (Mt 22,17–21)
4. Hittel a gondviselő Istenre hagyatkozni (Mt 6,25–34)

Úrvacsorai istentisztelet: Fil 1,11–13

Milyen tapasztalatokat gyűjtöttünk ezeken a találkozókon?

A *találkozás öröme* volt az egyik ajándéka ezeknek az alkalmaknak. Régen látott ismerősök találkoztak, új

arcok tűntek fel, és nem ismeretlenek találták meg meglepően hamar a közös hangot közös dolgainkról beszélgetve, régi, már-már elfelejtett dallamokat énekelve. Az idősökben egy kis nosztalgia is érződött a régi konferenciákra emlékezve.

A *nyitottság egymás felé* volt a másik pozitívum ezeknek az alkalmaknak. Természetesen mindig a vendéglátó gyülekezetből voltak a legtöbben, de jó házigazdaként hívogatták, hozták magukkal a rokonságból, az ismerősök közül a más felekezetből valókat. A gyülekezetek vezetői is hirdették az alkalmat és küldték az asszonyokat. Református gyülekezetben a katolikus plébános is köszöntötte meleg szavakkal a találkozó résztvevőit. Másol sugárzó arccal jött hozzám egy asszony: „engedélyt kaptunk” a plébános úrtól, hogy eljöhessünk. Nyitogatjuk egymás felé az ajtókat, tanulgatjuk az ökumenét. A találkozások nyomán fogynak az előítéletek!

Az *úrvacsora közössége* volt mindig a legnagyobb ajándék! Mi meghirdettük az alkalmat, de mindenki teljesen szabadon döntött, lelkiismeretére hallgatva vett részt, vagy maradt távol az alkalomról. Az asztalközösség valóságos volt, még ha kenyeret, vagy ostyát is kértek a szentséghez járulók. Számomra megrendítően szép volt, amikor valaki áhítatosan keresztet vetve térdelt az oltár elé, és a lutheránus papnő kezéből vette az úrvacsorát. Nemzetközi ökumenikus asszonykonferenciákon sokszor vettem részt: kaptunk mézet, megkentük egymást olajjal, de az oltár közösségéig sosem juthattunk el.

„Jöjjenek máskor is!” — így búcsúztak mindenütt a szolgálattelvő kis csapatától. Mi pedig arra biztattuk őket, hogy maguk között egy-egy városban, faluban próbáljanak ugyanígy találkozni egymással, közös dolgainkról az ige fényében nyitottan együtt gondolkodni. S ennek a beszámolóknak is ez a célja: lelkészeink próbáljanak helyet készíteni a maguk körében hasonló alkalmaknak, ezáltal színesítve, gazdagítva gyülekezeti munkájukat.

Keveháziné Czégényi Klára

A számla

Egyszer biztosan elének kerül a számla

a szép napsütésért

a levelek zöldjéért és zizegéséért

a tavaszi friss gyöngyvirág illatáért

a hóért és a szélért

a madarakért és a zöld fűért

a sötét fenyőerdőért

a lepkékért

és a levegőért, amelyet beszívunk

és a csillagok gyönyörű látványáért

minden napért, az estéért és az éjszakáért.

Egyszer eljön az idő, amikor fel kell állni a kényelmes asztal mellől és fizetni kell.

Főúr, kérem a számlát!

A mi számlánkat azonban már

pincér és vendéglős nélkül kifizették:

Én hívtalak meg titeket, ameddig csak a föld határa terjedt mondta Ő és mosolygott: számomra volt ez a legnagyobb gyönyörűség!

Lothar Zenett

(Közlő: Dr. Szabó Lajos)

„Mit használ az embernek, ha az egész világot megnyeri...”¹

A hermhuti biblia-olvasókalauz ez évre választott vezérgéjével — mely a mai együttlétünk mottója-címe — már a múlt év végén találkoztam, amikor könyvesboltunk részére kártyanaptárt terveztem. Már akkor megragadt mondanivalója. Adott helyzetemben, a Huszár Gál vezetése közben az volt az üzenete, hogy a nyereség csak addig jogos, addig Istennek tetsző, ameddig az a szent célt, Isten országát szolgálja, minden további nyereség utáni hajsza saját káromra van. Akkor ilyen leegyszerűsítve szólt hozzám az üzenet. Az ige teljes mondanivalója azonban azóta is növekszik, mélyül, tágul bennem, új és új szempontokat érzek benne, valami olyan életregulát, zsinórmértéket, ami több, mint egyszerű finansiális, materiális vetület. Talán még sohasem foglalkoztatott ennyire éves ige, s hálás vagyok azért, hogy a mai előadásban is szembesülnöm kell vele, és örülök, hogy a kapott ajándékot megoszthatom veletek.

Nem szakértőként szeretnék beszélni, hiszen könyvtárosi képzésem távol áll témánk szakmai ismeretétől, de gyakorló keresztyénként, gyülekezeti tagként és több évtizednyi tapasztalat leszársásával próbálok meg a témáról szólni.

Mindenekelőtt lényegesnek tartom, hogy ez a kérdés nem költői kérdés. Jézus maga teszi fel tanítványainak akkor, amikor követéséről beszél. Biztos, hogy Jézus szava ma is, a XX. sz. végén is aktuális, nekünk, mai tanítványoknak kell meghallanunk, újra meg újra olvasnunk és komolyan vennünk Jézus Krisztus felénk hangzó kérdését, ebben a piacra orientált, kapitalista társadalmat építő, tranzit, változó helyzetű Magyarországon. A kérdésnek, mit használ az embernek... minden szavát érdemes izlelgetni, hogy aztán eggyé álljon össze a mondanivaló, Jézus Krisztus kérdésben rejlő üzenete és a mi helyes válaszunk is.

Mielőtt azonban belekezdzenék az analízisbe, figyeljünk oda Johnson Gnanabaranam indiai evangélikus lelkész Jézusom ma című kis könyvéből idézett e tárgyban írt meditációjára. Talán hozzájárul mai témánk mélyebb megértéséhez.

MIT HASZNÁL AZ EMBERNEK...

Máté 16, 26

Jézus mondja: Mit használ az embernek, ha az egész világot megszerzi is, de az életét elveszti?

Ez azt jelenti:

Mit használ az anyának,
ha a lakását szépen berendezi,
de annak lakóit elhanyagolja?

Mit használ az apának,
ha gazdagságot szerez családjának,
de az irántuk érzett szeretetet elveszíti?

Mit használ a fiúnak,
ha tisztességet szerez szüleinek,
de szívében elfojtja a szülői tiszteletet?

Mit használ a leánynak,
ha igyekszik, hogy szép és bájos legyen,
de tisztességével nem törődik?

Mit használ a hívőnek,
ha teológiai tudása növekszik,
hitében azonban hanyatlik?

Mit használ az egyháznak,
ha a templomtorony a felhőkig ér,
de az istentiszteletre senki sem jár?

Mit használ az embernek,
ha bibliai alapelvekkel foglalkozik,
de nem cselekszi, amit Jézus parancsolt?

Mit használ neked és nekem,
ha az egész világ örömét és barátságát megnyerjük,
de a békességet és az Urunkkal való közösséget elveszítjük?

Most pedig fogjunk hozzá az ige által adott téma feltáráshoz.

1. *Mit használ?* Ez a rövid kérdés sokszor hangzik manapság emberek ajkán, bankban, rádióban, TV-ben, könyvelésekben, üzletben. A haszon szó kulcsfogalom és mérték életünkben. Csak annak van értéke, ami hasznot produkál, a profit alapja szinte valamennyi tevékenységnek, prioritást élvez vállalkozások tervezésénél, s talán nem vetem el nagyon a súlykot, ha e téren az egyházi gyakorlatot is felhozom példának, hiszen itt is sokszor felvetődik, megéri-e?, mit használ (pl. 4–5 néniért befűteni a gyülekezeti tettet, vagy komolyan készülni 10 embernek igehirdetésre, de gondolhatunk egyházi vállalkozásokra, építési, kereskedelmi, utazási stb. tevékenységekre). Mentalitásunk, gondolkodásunk is változott az idők szeleitől befolyásolva: arra van csak időnk, ami hasznot hoz; ha nem éri meg, nem töltjük vele drága időnket. Ami haszontalan, azt kidobjuk napi programunkból.

A „mit használ” kérdést általában elfogadjuk, ha egy vállalkozás rentábilis jövőjéről, emberek biztos kenyeréről van szó, de igazolható-e a hasznosság, ha az emberek kizsákmányolásával, erejük kiuzsorázásával csak a tulajdonos(ok) zsebet dagasztja. A „mit használ” kérdés egyéni érvényesülésünkénél is felvetődhet. Önmagunk megvalósítására, kibontakoztatására igénybevett eszközeink használnak-e nekünk vagy embertársainknak?

2. Második szavunk az *embernek*. Jézus kérdését nagyon általánosan, mindenkire vonatkoztatva teszi fel. Férfiakra – nőkre, de elsősorban a tanítványoknak. Éppen ezért mi semmiképpen sem térhetünk ki itt a kérdés elől, hiszen e kérdés előtt Jézus az evangéliumban a tanítványság feltételéről, a követésről beszél és ennek konklúziójaként teszi fel a kérdést.

3. *Ha megnyeri*, ezt a kifejezést is izlelgessek. Hogy szeret a gyerek nyerni a játékban! Ki–ki vérmérséklete szerint csapkod, dühöng, sír, ha elveszti a játékot. És ha nyer? Ujjong, dicsekszik, boldog. És hogy várják az ajándékot! Mit hoztál néni, kérdezik, mert szeretnek újat szerezni, kapni, nyerni. Felnőtt emberek! Távol áll tőlünk a szerzés, birtoklás, nyereség vágya? Vagy nagyon is húsunkba vágó

probléma ez: még több kell, még jobb kell — pénzből, megbecsülésből, ruhából, autóból, utazásból. Még több, mint eddig volt és még több, mint a barátomnak, ismerősömnek van. Mindegy hogyan, milyen eszközökkel, csak elnyerjem, megszerezsem, az enyém legyen, amit elképzelttem.

4. Mit használ az embernek, ha az egész világot *megnyeri*... A világ jelentheti számunkra az egész földet vagy a körülöttünk lévő mikrovilágot, annak minden tartozékával együtt, de jelentheti átvitt értelemben mindazt a szellemi kincset, érvényesülést, dicsőséget is, amit egy életen át megszerezhet, megnyerhet magának az ember. Az egész élet tulajdonképpen azzal telik el, hogy befogjuk, beszerezzük a magunk számára mindazt, ami a világból megszerezhető, általában elfeledkezve a költő bölcs figyelmeztetéséről, hogy „egész világ nem a mi birtokunk, amennyit a szív felfoghat magában, sajátunknak csak annyit mondhatunk”.

5. *Lelkében* a következő szó. Lukács evangéliumában így írja ugyanezt a textust: önmagát pedig elveszíti. Ha valaki lelkileg tönkremegy, az önmagát, egyéniségét, értékes életét veszíti el. A lélek és a test nem választható el, a kettő együtt az ember. Ki ne tudna ma arról, hogy az ember pszichoszomatikus egység, és bármelyik része szenved, vele szenved az egész egyéniség.

6. *Kárt vall*, ez az utolsó kifejezés, vagy Lukács szerint: elveszik vagy romlásba kerül. Elgondolkodtunk-e már azon, miért van Amerikában minden embernek pszichológusa? Végigspekuláltuk-e már, hogy Magyarországon miért olyan magas a depresszióval és idegbetegségekkel kezelt emberek száma? S hogy a pszichológusoknak miért van itt reneszánsza? Biztos-e, hogy csak a csökkenő–zuhanó életszínvonal, kilátástalanság, az elmúlt 50 év szomorú–keserű hatása, a jelen létbizonytalansága ennek az oka? De akkor miért vannak tele a pszichológus rendelések depressziós vállalkozókkal, álmatlanságtól szenvedő bankárokkal, a válóperes ügyvédek irodái a vagyonton marakodó házasságokkal? Szinte biztosra vehető, hogy a mindenért, az egész világ meghódításáért hadba indult ember valahol lesérül, megbetegszik, kivetkőzik önmagából: elveszti önmagát, romlásba viszi önmagát.

Talán mai napunk mottójának szóelemzése után könnyebben félköszhetünk témánk közelébe. Az anyagiakról lesz ma szó a szemináriumi megbeszélések során. A következő alaptételekről szeretnék ezek bevezetéseként szólni:

I. Mire valók az anyagiak?

II. Szegénység – gazdagság kérdése

III. Keresztény tanításunk az anyagiakról

IV. Visszatérve alap-mottónkra: valóban, mi az, ami használ?

I. MIRE VALÓK AZ ANYAGIAK

Civilizált életünk viteléhez szükséges bizonyos anyagi alap megteremtése. Hogyan? Munkával. A munka a Bibliában egyfelől kemény kényszerűség (Édenből kiűzés: arcod verejtekével eszed kenyered), másfelől isteni megbízás (Éden művelése), melyhez áldását is kapcsolja. Dolgozni mindenkinek kell, hiszen itt használhatjuk fel azokat a talentumokat, melyeket Istentől kaptunk.

A héber „munka” szó tulajdonképpen szolgálatot jelent. Egyrészt szolgálat az Úrnak, másrészt az embernek. Méltó a munkás a maga jutalmára — így tanultuk. A jutalom vagy bér kortól és társadalmi rendszerektől függően más és más. Ma általában a civilizált társadalmakban pénzzel honorálják a munkát. Ebből a munkával szerzett jövedelemből alakul ki életkörülményünk, beszerezhető mindennapi kenyerünk,

vásárolható meg ruházatunk és kerül — ha kerül — fedél fejkünk fölé.

Itt kezdődnek aztán a kérdések: mi a megfelelő életszínvonal? Mennyi az elegendő kenyér? Hány ruha szükséges? Hány szobában lehet emberi életet élni? Mennyit kell még keresni, hogy igényeinket kielégítsük? Egyáltalán mennyi az elég? (Pál: amim van, elegendő, tudok bővölködni és szűkölködni, Fil 4,12). És tényleg csak saját szükségleteink kielégítésére vannak az anyagiak?

II. SZEGÉNYSÉG – GAZDAGSÁG KÉRDÉSE

Itt kell most beszélünk a szegénység–gazdagság kérdéséről. A szegénység minden társadalomban jelen van. Tudott erről Jézus is, amikor ezt mondta: Szegények ugyan mindig lesznek veletek (Mt 26,11) (de én nem leszek mindig veletek). Magyarországon is jelen van. A hazai szegénység azonban a nyugat-európainál súlyosabb probléma, nagyságánál fogva, ugyanis statisztikai becslések szerint a magyar családok 2/3-át érinti. A szegénység mértéke befolyásolja az életmódot, szokásokat, közgondolkodást. Mai társadalmi körülményeink között a szegény státusból kikerülni esélytelennek látszik az egyének és a leszármazottaknak is. Azt is fel kell mérnünk, hogy a szegénység melegágya lehet káros szenvedélyeknek (ital, dohányzás, drog), betegségeknek, bűnözésnek. Ezután a nagyon rövid helyzet-meghatározás után látszólag másról fogok beszélni, de talán néhány mondat után az is kiderül, hogy igenis a szegénység–gazdagság e pont témája.

Ha Isten azt akamá, hogy tanítványai mind kolduló szegényként éljenek, akkor mi átlag-kereszténynek, akiknek talán még takarékbetétkönyvünk is van, élvezhetjük-e jó lelkiismerettel, amit becsületesen megkerestünk. Miért van szegény és gazdag? Én magam nem tudok erre választ adni. De azt hiszem és tudom, hogy Isten az én életembe feladatul adta a szegényeket. Észreveszem-e őket? (Nem a maffia-koldusokat, hanem a mellettem lakó vagy gyülekezetünkben nélkülöző szegényt.) Van-e számunkra, számukra kenyerem, ruhám, nemcsak a fölöslegetől? Komolyan kell venni Jézusnak a jó pásztorról szóló magyarázatát, melynek során beszél a tolvajról, aki azért jön, hogy lopjon, öljön, pusztítson, saját magáról viszont ez jelenti ki: én azért jöttem, hogy életük legyen, sőt *bőségben* éljenek. Nemcsak én, hanem a mellettem lakó vagy a Zairében élő is. Lehet, hogy Isten hozzánk tette le a mások kenyerét. Odaadjuk-e? De azt is le kell szögezni, hogy a jólét nem bűn. Van ideje az adakozásnak és van ideje a jólét élvezetének is. Dr. Douma holland teológus közgazdasági érvekkel támasztja alá a jólét helyes kihasználását: Ha megszerzett javainkkal nem élünk, mások pénzkereseti lehetőségét vennénk el (utazás, könyvvásárlás, ruhavásárlás). Valóban adakoznunk kell, de meg kell maradnia jólétünk egy részének. A szegények ugyanis nem lesznek gazdagabbak, ha a gazdagok elszegényednek. Ha sehol sincs jólét, mindenütt szegénység van. Mindebből talán kiviláglik az, hogy tulajdonképpen a javak elosztásában van a fő probléma. Isten az egész teremtett világnak megfelelő ellátását biztosította. I. Mózes 1 végén olvashatunk arról, hogyan gondoskodott Isten a teremtett világról. És ma? Statisztikák szerint 20%-nak van elég, 80% nélkülöz. Hogyan állunk ezzel a kérdéssel itt Magyarországon? Nálunk a minimálbér ~15000 Ft, egy bankelnök bruttó fizetése 1,5–3 millió forintot is elérhet. Ez 250-szeres különbséget is jelenthet. Ma Magyarországon 50–60% a létminimum szintjén. 15–20% a gazdag. Néhány százezer a szupergazdag, akik havi ca. 800 ezer forint körüli jövedelemből élnek. Hazánk van olyan gazdag természeti

kincsekben, jó földben és szellemi kapacitásban, hogy tisztes emberi léte tudna biztosítani polgárainak. Valahogy azonban nem jó az elosztás. És engedjétek meg nekem, hogy mint évtizedeken keresztül szolgáló papné a keresztény egyházakat is megszólítsam: Nálunk egyházon belül igazságos az elosztás?

Bár az adókérdéssel kapcsolatban külön munkacsoport is szerveződik ma délelőtt, annyit talán előzetesen meg kell jegyezni, hogy az igazságos adóztatás is az elosztás igazságosságát szolgálja. Természetesen e kérdésnek is sok-sok szála van, de mivel e témában szakértelem hiányában csak szubjektív tudnék lenni, inkább nem mélyülök bele az igazságos és igazságtalan adóztatás kérdésébe.

III. KERESZTÉNY FELFOGÁSUNK AZ ANYAGIAKRÓL

Bármennyire is sokszor emlegetjük azt, hogy a mostani kormányzat nemigen kedveli az egyházakat, mégis lépten-nyomon tapasztaljuk, hogy erkölcsi kérdésekben, így a gazdasági problémák területén is többször fordulnak segítségért az egyházakhoz. Éppen ezért jó, ha a magunk számára is megfogalmazzuk, mit tudunk mondani társadalmunk valóban égető problémáival kapcsolatban, ha együttműködésre vagy segítségre kérnek (karácsonyi segélyek, drogások, iszákosok, etikai kérdések).

Elsőként tisztázandó, hogy a gazdasági kérdés egyáltalán tárgyalható-e bibliai vagy lelki alapon, hiszen a Szentírásban nemigen találunk eligazító szót a piacgazdaság okozta feszültségek enyhítésére, kérdéseinek megoldására. Mégis meggyőződése, hogy ha Jézus a mindennapi kenyérért való imádkozásra tanított, akkor ez a kenyér a gazdasági kérdéssel is összefügg. Ha a kenyér ilyen éleletszükséglet, akkor nyilvánvalóan a Bibliában is kell találnunk ezzel kapcsolatos tanítást. Mi keresztények nem vagyunk mind gazdasági szakemberek, én sem tudom, hogyan kellene a makrogazdaságot úgy felépíteni, hogy az egy igazságos elosztású társadalom lehessen, hiszen néha még a magam mikrogazdaságát is olyan nehezen tartom egyenesben.

Fontossági sorrendben elsőnek érzem a munkát. 2Thessz 3,10-ben ezt olvashatjuk: „Mikor nálatok voltunk, azt parancsoltuk, ha valaki nem akar dolgozni, ne is egyék”. A lustákra mutatva pedig így beszél Pál: „Jelkükre kötjük, hogy csendben dolgozva a maguk kenyerét egyék”. Tehát bibliai erkölcsi norma, hogy a kenyeremet munkával kell megkeresnem. Nem ügyeskedéssel, csalással, spekulációval, hanem munkával. A Biblia óv az anyagiak túlértékelésétől és a végnélküli harácsolástól. Jézus a bolond gazdag példázata előtt így figyelmeztette tanítványait (Lk 12,15): „Vigyázzatok és őrizzétek minden kapzsiságtól, mert ha bőségben is él valaki, életét akkor sem a vagyona tartja meg”. A kereset, a pénz, a vagyon, a gazdagság nem cél, csak eszköz a keresztény ember életében. A lét, az élet a fontos és nem a birtoklás (to be — to have).

Különösen fontosnak és egyben vigasztalónak érzem, hogy Isten Jézus Krisztuson keresztül is támogatólag áll a hívó ember mellé, amikor így tanít (Mt 6, 31–34): „Ne aggódjatok életetekért, hogy mit egyetek és mit igyatok...”, majd később: „a ti mennyei Atyátok tudja, hogy minderre szükségetek van. Ne aggódjatok tehát a holnapért, elég minden napnak a maga baja”. Tanúságtételként szeretném elmondani, hogy ez így igaz. Hosszú életemben számtalanszor történt meg, hogy kiúttalan anyagi helyzetben az utolsó pillanatban jött a megoldás, de csak akkor és éppen annyit, amennyire szükség, valóban szükség volt.

Keresztény életünk mozgatórugójáról, az imádságról ebben a vonatkozásban is szólni kell. A „Kérjétek és adatik

néktek” (Mt 7,7) a kenyérré, tehát az anyagiakra is vonatkozik, ahogy e felszólítás magyarázatánál ez világossá lesz (ha kenyeret kér a fia, nem követ ad az apa). Igen, vihetjük az ilyen gondunkat is Isten elé, nemcsak hitéletünk megnyilvánulásait.

Végül talán a helyes gazdálkodásra is találhatunk útmutatást. A talentumok példázata ide is vág. Az öt talentumos (Mt 25,16) vállalkozásba kezdett, megkérte a gazdát és a gazda dicséretben részesítette. Aki jól gazdálkodott a rábízott lehetőségekkel, méltó volt az ünnepi együttlétre, vacsorára. Csak a haszontalan szolga maradt ki a dicséretből, sőt őt büntetésre ítélte a gazda.

Csak néhány villanásnyi ötlet, útmutatás a Szentírás gazdagságából. Bizonyára hosszabb bűvárkodás még jobban világítana bele gazdasági tevékenységünk homályos, ha nem éppen sötét zugaiba. Talán a munkacsoportokban erre is lesz alkalom.

IV. VALÓBAN, MI AZ, AMI HASZNÁL?

1. Szükségesnek érzem, hogy az anyagiak hasznának felvázolása, a szegénység–gazdagság problematikájának részleges ismerete, s bibliai alapvetésünk néhány villanása után arról is szó essék, valóban mi is az, ami használ. Mi az, ami ebben a kaotikus politikai és gazdasági helyzetben, ebben a múlt századra jellemző vad kapitalizmusban, amikor az ún. piszkos anyagiak uralják életünket, előre mutat, életünk folytatását eligazítja, megkeseredett, rosszkedvű, tanácstalan szívünket–lelkünket gyógyítja, s kezünket–lábunkat hasznos aktivitásra indítja. A teljesség igénye nélkül néhány pontban foglalom össze záró gondolataimat. Az idős korosztály tudja, a fiataloknak el kell mondanunk, hogy a II. világháború után a romjaiól kétkezi munkánkkal, vagyonunkból, koplalásunkból felépített országot tönkretették, tönkreterezték, kizsákmányolták és kizsákmányolják hol a politikai pártok, hol a pénzpártiak vagy más tőkések. A kereszténységnek itt az a feladata, hogy feltárja az igazságtalanságokat, a korrupciót, mutasson rá a hibákra, nevezze meg a bűnöket és ne hallgasson, sőt hallassa hangját.

2. Figyelmeztetünk kell az egyeseket és közösségeket arra, hogy a pénz nem Isten és az anyagiak birtoklása nem a legfőbb jó az életben. Ma, amikor minden áruvá vált (Eladó az egész világ), nekünk tudnunk kell, hogy mindenünk, amink van, Isten ajándéka, amivel el kell számolnunk. Hirdetnünk kell és meg kell élni az Isten igéjéből forrászó értékrendet. E szerint az Istentől kapott ajándékokkal jó sáfár módjára kell bánni és élni.

3. Tudjuk és tudatosítani kell, hogy a jelenlegi szorult, erkölcstelen, korrupt helyzetből csak szorgalmas, takarékos, egységesen tisztességes, erkölcsös, becsületes munkával lehet kilábalni. Naiv, gyerekes mese ez? Lehet, hogy annak tűnik, de nekünk keresztényeknek ennek ellenére is képviselnünk és erősíteniünk kell az örök erkölcsi értékeket, mint amilyen az igazság, becsület, tisztesség, szavahihetőség, tiszta élet, tiszta beszéd, jóság, szeretet. Nincs más út kifelé, minden egyéb elgondolás csak lehűz.

4. Világosan és egyértelműen azok mellé a szegények mellé kell állni, akik mások meggazdagodása miatt szegényedtek el. Nem szabad hallgatnunk a gazdagok pazarló, másokat kihasználó, a maguk hasznát minden áron megszerzők magatartásáról és el kell ítélnünk azt. Az ügyeskedők cinkos mosollyal való elnézése nem a keresztény szeretet terméke.

5. Példát kell mutatnunk abban, hogy a pazarlást legalább olyan bűnnek tartjuk, mint a kizsákmányolást. Ebbe a kategóriába is sok minden belefér: étel kidobása (gyerekek

uzsonnája, mezai étkezés), használt tárgyak és ruhák szemétre kerülése, a távfűtés hőjének utcára engedése éppúgy, mint az egymást túllícitáló fogadások, vendégeskedések, a nemtörődömséggel való károkozás, de pazarlás az is, ha becsületes, jó szakembereket megélhetési nehézségek miatt távozni kényszerítünk, vagy tönkreteszünk.

6. Egyházon belül is meg kell tanulnunk szerényebben élni. Tanuljuk meg a szegények szemével nézni a világot, mert ha ez nem sikerül, nem tudjuk átérezni híveink, gyülekezeti tagjaink embert próbáló gondjait, s kereszténységünk hiteltelenné válhat.

7. Természetesen nem elég az együttérzés, segíteni is kell. Úgy érzem, hogy ezen a területen egyházaink igen aktívak. Mindenütt van, eltérő mértékben ugyan, szeretetszolgálat. Jó és dicséretes ez. A buktatóit, nehézségeit is érezzük az effajta szolgálatnak. Hiszen nem lehet mindenkin segíteni. Nincs annyi fogadókészség, amennyi hontalan, és nincs annyi ruha, hogy mindenkit télikabáttal lássunk el. Arra is hivatkozhatnánk, hogy ez állami feladat, az adóink egy része ezt a célt is szolgálná, mégis hiszem, nekünk keresztény egyháznak jelle kell lennünk. Jelzés értékű szeretetszolgálatunk valamit felmutat abból a mentalitásból, amelyet Jézus Krisztus élt meg: gyógyított, éhezőket elégitett meg, vigasztalt, vagyis szolgált az embernek.

8. Hirdetnünk kell és gyakorolnunk kell, hogy a piacgazdaság világában is minden keresztény emberek kötelessége feladata van: először saját, személyes életünk emberhez méltó szinten fenntartása, másodszor embertársaink javának szolgálata. Ezzel folytatódik rajtunk keresztül Isten fenntartó és gondviselő munkája. Ennek a kettős feladatnak betöltése csak akkor lehetséges, ha Jézus Krisztus erőterében éljük minden napunkat, az Ő beszédének tanításán tájékozódva és Őt követve.

Egy percre visszatérek Johnson Gnanabaranam lelkésztestvérünk Jézusom ma című kis könyvében talált egyszerű kis történetéhez. Így szól: „Miért kell segítenem a felebarátomat?” — kérdeztem tanítótam. „Mindnyájan Isten teremtményei vagyunk. Egyik ember segítsen a másikon” — válaszolta. „Az emberek ezrei éheznek, mit tehetek én egymagam ebben a nagy nyomorúságban?” — feleltem. Tanítóm erre ezt mondta: „Egyszer hosszú ideig nem esett az eső. A zöld mezők megbarnultak, kiszáradtak. A bimbók lehulltak, mielőtt még kinyíltak volna. A folyók medrében nem volt víz, csak homok. Csupán egy kis kútnak volt még víze. Így kiáltott: 'Nem tudok annyi vizet adni, mint a monszuneső, de amim van, szívesen odaadom'. — Tegyél úgy, mint ez a kedves kis kút. *Azt a keveset, amit megtehetsz add meg hamar.*”

Dr. Hafenschner Károly

Válaszom Blázy Árpád reflexióira

Nagyon sajnálom, hogy Blázy Árpád nem volt ott azon a lelkészkonferencián, ahol sok más előadás mellett az is elhangzott, melynek szövegét a Lelkipásztor összevont számában lehetett olvasni. Mégpedig azért, mert az utána megtartott fórumbeszélgetésen sok, a hozzászólásában felvázolt kérdésére választ kaphatott volna. Még csak nem is feltétlenül tőlem, hanem azoktól, akik az általam tolmácsoló és Robinszon egyik tanulmányában felvetett kérdésre (hogyan konfesszionális kereteinkkel, vagy inkább hitünk centrumának megtalálásával kell-e inkább törődnünk: hogy a kereszt teológiája nem redukált teológia-e stb.) pro és kontra állást foglaltak, vagy hallatták véleményüket.

Mivel egy írás révén letterem megszólítva, igyekszem szövegében válaszolni a felvetésekre.

A reflexiók bevezetőjében Blázy Árpád felveti annak a kérdésnek, hogy ki rendelkezhet kellő kompetenciával ahhoz, hogy Krisztus keresztjéről beszéljen. Szerinte csak az, aki már találkozott a „köztünk járó Krisztussal”. Bevallom, a „Presentia realis”-nak ilyen csodájával még nem sikerült találkoznom, de gyanítom, hogy még sok más lelkészársamnak sem. A Luther-idézetből pedig nem derül ki, hogy Blázy Árpád szerint az a baj, hogy merészelttem írni a témáról, vagy az, hogy túl keveset írtam róla. A kompetenciára való rákérdezés, a hitelesség megkérdőjelezése egyébként jellegzetes posztmodern jelenség.

Megdöbbenett a posztmodern kifejezésben való élcelődése. (Idézem: aprópó posztmodern, és mi következik utána: poszt-poszt modern?) Mintha érdem lenne az, hogy egy lelkész nincs tisztában azzal, hogy a kortársak hogyan látják jelen világunkat és korunkat. Blázy Árpád idézőjeleit látva és kifakadását olvasva az embernek az az érzése, mintha visszasírná azt az időszakot, amikor még a filozófia a teológia kiszolgálója volt. Hans Küng szerint (nem tudom, merhetek-e rá hivatkozni) éppen az a jelenkori egyházzal a baj, hogy képtelen megszabadulni a középkori paradigmáktól, mint például az ancilla theologiae-elt.

De menjünk tovább! Aggodalmam, mely nem tudom mitől feltűnő, és nem tudom, miért ne legyen mély — először is nem a kereszténység jövőjét érinti, hanem a mi, evangélikus felekezetünket, és ez az aggodalom nem a posztmodern

filozófia kapcsán támadt, hanem a jelenkori helyzetet tanulmányozva.

Aztán: A teljes krédóra való hivatkozás inkább eltereli a kérdést arról, ami az előadásomnak és cikkemnek az eredeti szándéka volt. Éppen azt kellene elkerülni, hogy kereszténységünk közös és egyéni megélése, a Krisztushoz tartozás processzusa a teljes krédóval, mint a kínai nagy falakkal való szembesüléssel kezdődjék, amit keserves intellektuális erőfeszítésekkel próbálnak megmászni a hitre jutás önkéntesei, miközben a hitre jutottak — élükön a lelkésszel — a fal túloldaláról szurkolnak nekik. Inkább vezessük oda hitünk középpontjához, forrásához a hitre vágyót. Mutassuk meg nekik mi az az *immanens* esemény (kereszt), amelyben mi a transzcendenst megtaláltuk, hátha felébred benne a szimpátia az iránt, akinek a sorsát ott megismerheti, esetleg olyan mélyen és szenvedélyesen, ahogy azt egy XVI. századi ismeretlen spanyol költő megfogalmazta:

Uram Jézus, én nem azért imádlak,
hogy dicsőüléssel jutalmazd az égben,
sem nem azért mert a pokoltól félek,
vagy hogy bűneim sorát megbocsáthasd:
az indított meg, Krisztusom, ha látlak,
miként csúfolnak meg, hogyan szegeznek
a keresztre, hol csupa seb a tested,
s leszel prédája kinnak és halálnak.
Szerelmed indít meg. Az én szerelmem
így lángolna, hogyha nincs is mennyország,
s a kárhózzától sem kéne rettegnem.

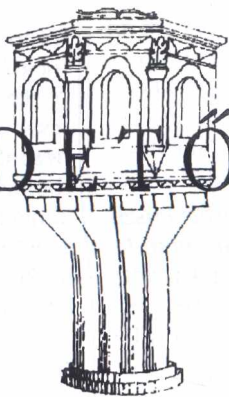
Imádatom nem kér tőled viszonzást,
és szeretnélek, ahogy most szeretlek,
ha hitem megcsal, és túlvilág sem lesz.

Bár nem krédó ez a vers, de azért gondolom, mások is örülnének, ha sok ilyen jellegű vallomást hallhatnánk lelkész szolgálatukban.

Végül, de nem utolsósorban szeretném megköszönni a képekkel kapcsolatos kiigazítást.

Nagy Zoltán

AZ IGEHIRDETŐ MŰHELYE

Ádvent 1. vasárnapja

Mt 21,1–9 exegézise

Jézus jeruzsálemi bevonulásának elbeszélése nemcsak vigvasámap ősi evangéliuma, hanem ádvent 1. vasárnapjának ógyházi perikópája is. Mögötte *ádvent jelenidejűségének* gondolata húzódik: ádvent ezek szerint nemcsak *visszatekintés* és a második eljövétel reménysége, hanem a mindenkori jelen esélye is. (Számos szép ádventi tekünk is kifejezésre juttatja a tiszta jelen időnek ezt a harmadik dimenzióját, pl. „Jer, tárjunk ajtót még ma mind” (137), „Jertek hívek Jézus elé” (138), nem beszélve az alapjénket feldolgozó „Mint fogadjalak téged” kezdetű 141. perikópról. (Ennek utolsó versszaka azonban már egyértelműen a jövő ádventjére helyezi a hangsúlyt.)

Tekintettel arra, hogy az alapige nyomán ezúttal nem vigvasámap, hanem ádvent *de tempore* jellegét kell megosztaltatnunk, a hangsúlyt a „három ádvent” közül erőteljesebben tehetjük a jelenidejűsége, illetve a jövőre. Ennek megfelelően kell a rendkívül bőséges kortörténeti vonatkozásokból is meríteni. Most aligha szükséges pl. arra utalni, hogy Jézus egy vagy több páskaünnepet töltött Jeruzsálemben. Mai érvényességükre való tekintettel talán a politikai ültetet emelhetjük ki: a Szabadító-Messias megjelenését az olajfák hegyére várták, a Néro idején élt álmissias is ott gyűjtötte össze vagy ezer hívét, hogy Jeruzsálemet megostromolja. A pálmalengetésnek is politikai demonstráció jellege lehetett: a palma ugyanis — Stauffer szerint — a heraldikában Palesztina döntő jelvénye: ez szerepel a Makkabeusok és a későbbi szabadságharcosok jelvényein, sőt a pénzeken. Ennek valószínűleg tudatos megcsúfolása volt az a Hadrianus idejéből való pénzérme, amelyen a térdelve álló Júdea látható pálmát hordozó gyermekekkel körülvéve, akik ünnepélyes menetben vonulnak a császár elé. (ún. *adventus-érme*) Jézus jeruzsálemi fogadtatását át meg átjárja tehát a politikai, s az ezzel kapcsolatos vérmes remények alighanem a tanítványokat is fűtik. (A legtöbb exegéta szerint nem kell óriási tömegre gondolnunk, inkább egy szűkebb kör lármájára, s az ilyen bevonulások az ünnep idején egyáltalán nem számítottak példátlanoknak. Ami viszont feltűnő: a rajongók szimpátiatüntetésére Jézus egyszemélyes demonstrációval” válaszol. Metakommunikatív módon a számmal utal arra, hogy ő nem a várt politikai felszabadító, hanem a Zakariás 9,9k-ben is megjövendölt Békességszerző. Mindez a *jelen ádventjére* tekintettel is hordoz fontos üzenetet: a jézusi tekintéllyel

nem lehet visszaélni, az ő tanítását nem lehet közvetlen politikai várakozások vagy hatalmi ambíciók szolgálatába állítani.

Az elbeszélésben számos ószövetségi ige beteljesülését lehet megfigyelni. A számmal kapcsolatban Máté sajátos módon félreérti Zak 9,9 *parallelismus membrorum*-át, amikor 21,2-ben számmal és csikójáról szól... (A másik két szinoptikus — helyesen — csak számarcsikóról szól, hiszen közvetve rituális jelentősége van annak, hogy az állaton még nem ült ember, vö. 4 Móz 192 és 9 Móz 21,3, amely idézetek szerint a feláldozandó vörös tehén olyan állat kell hogy legyen, amelyen még nem volt iga. Hasonlóképpen 1 Sám 6,7 szerint egészen újnak kellett lennie annak a szekérnek, amely a szövetség ládáját vitte, s olyan borjakat kellett elébe fogni, amelyek még nem viseltek jármot.) A ruha leterítésének motívuma 2 Kir 9,13-ban található meg, ahol az érkező Jéhut köszöntik így párthívei. A korábban említett politikai várakozásokra utal a jeruzsálemi sokaság magatartása, amellyel Makabeus Simon jeruzsálemi bevonulását idézik fel: „megtartották bevonulásokat, ujjongással, pálmá-ágakat lengetve (...) hálaadó és dicsőítő énekek kíséretében” (1 Makkabeus 13,51).

Az „áldott aki az Úr nevében jön” köszöntés viszont eredetileg nem tartalmazott messiási várakozást, hanem a Jeruzsálemben érkező zarándokokat fogadták így. A „hozsán.ra” eredetileg segélykiáltás volt (jelentése: „ments meg minket hamar”), amellyel a bajbajutott nép királyához vagy Istenéhez fordult. Ennek ószövetségi gyökere Zsolt 118,25k-ben olvasható: „Ó Uram, ments meg! (...) Áldott, aki az Úr nevében jön.” (Mt 21,9 úgy ad messiási vonatkozást a templomi zarándokok énekének, hogy azt összekapcsolja a Dávid fiával kapcsolatos várakozásokkal. Márk ugyanezt nem köti egyetlen személyhez, hanem így szól: „Áldott az, ami jön: a mi atyánknak, Dávidnak országa” (Mk 11,10).

Igénk jó lehetőséget nyújt arra, hogy — ádventben — Jézust, mint az ószövetségi reménységek beteljesítőjét mutassuk be. Mindezt konfrontálni lehet a legkülönbözőbb — szekuláris vagy vallásos — mai reménységekkel. A 21,10-ben felvetett „ki ez?” kérdésre a mai igehirdetőnek és ige-hallgatónak is felelnie kell.

Függelék

A „jeruzsálemi bevonulás” motívumát jól lehet szemléltetni az adatokkal, amelyeket Rapcsányi László közöl *Jeruzsálem* című könyvében. Ebben vázlatosan felsorolja, hogy a történelem során ki mindenki — és milyen szándékkal — vonult már be Jeruzsálemben. Érdemes ebben a többnyire hódításokat tükröző sorban Jézust is elhelyezni.

- Kr.e. 701: Szanherib (Asszíria királya)
- 597: Nabukadneccar (Babilónia királya) először
- 586: Nabukadneccar másodszor
- 63: Pompeius római hadvezér
- Kr..u. 70: Titus római hadvezér

614: II. Khoszó perzsa fejedelem
629: Hérakleiosz császár
638: Omár kalifa
1517: I. Szelim oszmán-török uralkodó
1917: Allenby brit hadvezér
1967: izraeli csapatok

Mennyi vér, mennyi könny, mennyi kegyetlenség! Pusztítani és rombolni jöttek. Egy valakit ismerünk, aki nem legázni jött, hanem felemelni. Aki nem könnyeket fakasztott, hanem könnyeket törölt. Nem sebet ütött, hanem sebet gyógyított. Nem idegen hódítóként érkezett, hanem a sajátjába jött.

Áldott, aki az Úr nevében jön...

Fabiny Tamás

Igehirdetést segítő gondolatok

A fejezetbeosztást figyelmen kívül hagyva, tekintsük egy történetnek, egy egésznapos gyaloglás eseménysorozatának Jézus Jerikóból Jeruzsálembe vezető útját az indulástól a megérkezésig. Így perikópánkat megelőzi és bizonyos tekintetben megalapozza a két Jerikói vak koldus meggyógyítása rögtön az indulás után, kora reggel.

A koldusok szólítják ugyanis Jézust egyrészt Úrnak (Adonáj), másrészt Dávid Fiának, a királyi messiásnak, és ők kérik tőle az „Úrhoz” méltó rangú és a megjelent Isten országának megfelelő messiási jelt (elveszett érzékek visszanyerése feltámadásnak volt tekintendő; „...vakok látnak, sánták járnak, süketek hallanak...”). A gyógyítás ugyanakkor nemcsak a jelen levő Isten-országa jele, hanem az ismert logika szerint (az igazságos Isten már e világon jutalmaz illetve büntet, tehát kinek-kinek a sorsa az illetőnek egyszersmind Isten előtti státusát is megmutatja), bűnök bocsánata is. A tömeg a gyógyítás (feltámadás, isteni jel!) láttán szűnik meg a koldusokat hallgatásra bírni, fogadja be őket mint immár látókat, és veszi át tőlük (feltehetőleg izgatott esélylatolgatások közepette) a nap folyamán a délutáni bevonulásig a „Dávid Fia” címet. Erre válasz ugyanis a *számárháton való* bevonulás.

Jézus messiási hatalmának kegyelmi jellegét (gyógyítás!) aláhúzendó folyamodik a Zakariás prófécijára (Zak9, 9–10) utaló jelképes cselekedethez. Számomra nyitott kérdés, hogy vajon értették-e a jelenlevők: A „Dávid Fia” cím és a hozzá kapcsolódó politikai jellegű várakozás nem nyomta-e el (vö. pálmalengetés, magyarázatát ld. fent) a bevonulással indukált képzetársítást.

A szerkesztő (Máté) azonban érti, idézi is a prófeciát. A kor szokása volt, hogy ha egy mű első sorát idézték, az egész művet értették rajta (vö. Zsolt 22!). Ezért az idézethez hozzáértendő 10b. c. is: „...mert békét hirdet a népeknek. Uralma tengertől tengerig ér, és a folyamtól a föld végéig”.

Engedtetsek meg a képzetársítás az igével vívódó vidéki igehirdetőnek is — a magyar fordítás alapján. ...A Messiás „békét hirdet a népeknek” (dibber sálóm haggójim) — mondja Zakariás a perzsa uralom idején. Hozzá közel eső időben hirdeti Deuteroezsaiás: „törvényt hirdet a népeknek” (mispáth haggójim jóci). A héber szógyökök nem azonosak, csak az általuk létrehozott „törvény” vagy „béke”: olyan állapotot jelölnek ugyanis, amely mindenkinek elfogadható és senki sem igényli korrekcióját. Mindezt pedig a pogányok (gójim) között, az egész földön, tengertől tengerig. Akiről mindez szól, az Úr „Szolgája”, az „alázatos Király”, akiben az Úr gyönyörködik, akít lelkevel ajándékozott meg: aki a megrepedt nádat nem töri el és a

pislogó mécsset nem oltja ki; aki maga bűnhődött, hogy nekünk békességünk legyen...

Izraelnek a prófeciák elhangzásakor nem volt egyebet csak a Messiás eljövendő világméretű béketeremtő küldetéséről szóló ígéretek. Önálló állama nem. A Jézus-korabeli bosszú-színezte politikai várakozások (kicsinyes emberfantázia termékei) ellentétesek a tág ölelésű, az emberlehetőségeket és elképzeléseket messze meghaladó ígéretekkel. Jézus a bevonulásával ezekre az ígéretekre irányítja figyelmünket.

A vakok könyörgése: „Uram, Dávid Fia, könyörülj rajtam” és a „Hozsánna a Dávid Fiának” (Hozsánna magyarul látásért) mintegy keretbe foglalják az út eseményeit. Könyörülj, segíts hamar. Tegyük hozzá: ne úgy, ahogy én akarom, hanem úgy, ahogyan az rangodhoz, hatalmadhoz, irgalmadhoz méltó.

Krähling Dániel

Advent 2. vasárnapja

Lk 21,25–36 exegézise

A várakozás idején megszólaló kemény hang, a figyelmeztetés igazságtalanság ez. Lukács a Jeruzsálem pusztulásáról szóló prófécia mögé illeszti be az Emberfia eljövételéről szóló ígéretet. Érdemes ezt az igazságot a szinoptikus evangéliumokkal együtt tanulmányozni.

Az eljövétel jellel kezdődik. A σημειον görög jelentésű olyan látható jel, amely által egy tárgy vagy dolog az ember számára megfoghatóvá, feldolgozhatóvá válik, illetve felszólító értelemmel is bír, melynek alanya egy isteni személy. Itt Lk az apokaliptikus szerzőkre utal, azokat csillagászati folyamatokat teszi felismerhetővé, melyek végidők kitérésének jeleként tartanak számon.

Egyes szerzők szerint a 25. v. első fele Mk 13,24f szababól átköltése, de a και επι της ηης után már más forrásból táplálkozik Lk. Az idézett (65,8) zsoltár a tenger lecsillapításáról beszél, a természeti katasztrófák bekövetkező félelemről; itt azonban olyan sziderikus jellel van szó, melyben a nyugtalanság és félelem az emberek között keletkezik: συνωχη εν απορια. αποψυχοντων αποφοβου. Párhuzamos folytatása a σωτηρια: nem a kozmikus a teremtett rend összetörése ez, hanem az Emberfia eljövetele megelőző csillagászati jelek, melyek az emberekből halálfélelmet váltanak ki. Azonban ezt a félelmet Mt-val és Mk-val szemben Lk átfordítja: bekövetkezik valami (passzív) ami cselekedetre szólítja fel (act) a hívő embert, hiszen közeledik a megváltás. A megszokott απολυτρωσις helyett (λυω-ból) szerepel, mellyel görögül azt fejezik ki, hogy a válságdíjért hadifoglyokat, rabszolgákat, halálra ítélt bűnözőket szabadon engednek. A versben nincs szó a válságdíjról, bűnből való szabadulásról, a zsidók mennybe királyságba vetett reménységükben gyökerező vallásos magatartásról szól, melyben a megváltás értelmet nyer és amely Jézus szava és cselekedete által még inkább elmélyül.

A Jézus után az intése következik, talán a latin fordításban ezért is szerepel külön címmel ellátva. A fűgefán jól látható természet körforgása, de példája már nem is igazán apokaliptikus fordulatra, hanem Jézus közeledtére, az eljövendő királyságra hívja fel a figyelmet. Az εγγυς hatszó

„közeledni” igéből származik: az őskeresztység jellegzetes helyzetét, az eszhatológiai beteljesedés várakozását tárja elénk. De mindezt csak „abban a jelenben” fogják megérteni, megtudni (indic, praes). Mt, Mk arról ír, hogy „közel van ő, az ajtó előtt” — névmást használnak; Lk-nál βασιλευ του θεου szerepel, s ennek tanúja az egész teremtett világ.

Lk a többi szinoptikussal ellentétben nem szól arról, hogy ezt a napot csak az Atya tudja, csupán éberségre szólít fel a próféta szavaival. Nem mindegy, hogy miként várjuk az Urat: az éberségnek, józanságnak a tehetetlenség is lehet ellentéte — az ital, az anyagiasság, a csapda fogságában. Ημερα εκεινη az Isten által adott lehetőség, a döntő időpont és a cselekvő Isten ítéletének végső történésének az idejét előli. Ezért kell ébredni, ébernek lenni (αγρυπνωει χειρωτεςό hellén változata); ezért kell erőre kapni, megerősödni (κατισχω), hogy a végítélet viharaival szembe tudjanak nézni, az Emberfia előtt meg tudjanak állni mindazok, akik várják az Urat.

Fazekas Andrea
teológus hallgató

Igehirdetést segítő gondolatok

A VASÁRNAP JELLEGE

„Advent: így nevezetnek, a mostani rendtartás szerint a karácsony előtt való négy hetek. ...mert a Krisztusnak négy adventtussa, eljövele va gyon.

Midőn a testben megjelent.

Midőn a szívbe bészáll és az embert megtéríti.

Midőn halála óráján elmegy az emberhez.

Midőn eljő az utolsó ítéletre.” (Bod Péter)

„Advent második vasárnapján Krisztus négy „adventtussa” közül az utolsóra esik a hangsúly.

„Eljő az utolsó ítéletre.”

„Két ádvent között — Ítélet előtt, kegyelem alatt” — ebben az összefoglaló címben határozza meg az Agenda a vasárnap jellegét. Igehirdetésünkben figyelniük kell arra, hogy törvény és evangélium, ítélet és kegyelem egyaránt hangozzék, nehogy az ítéletnek, a világ végének túlhangsúlyozása elhalványítsa a kegyelmet. Krisztusnak, az Ő országának és a mi megváltásunk idejének eljövételét.

SZÓSZÉK FELÉ SEGÍTŐ GONDOLATOK

„Nézzétek meg — Tudjátok meg

Barátaimmal a nyári, közép-európai áradásokról, a szeptemberi teljes holdfogyatkozásról, az indonéziai szmogról, az itáliai földmozgásról beszélgettünk:

– Itt a világ népe — jegyeztem meg — közel az ítélet.

– Te hiszel ebben? — kérdezte egyik barátom csodálkozva.

Kérdése elszomorított, mert tudtam, ő nagyon hisz benne. Kérdésfeltevése azonban azt sejtette velem, nem látta volna ki belőlem, evangélikus lelkészből, hogy komolyan veszem az idők jeleit. Pedig az idők jeleiből való olvasás, a végítélet várása nem csak az adventisták és más közösségek számára: nem is a millenisták vagy más szekták privilégiuma.

A végítélet előjeleit nekünk evangélikus keresztényeknek fel kell ismernünk. Ezeket az előjeleket a mi időnkre, a mi korunkra és a mi nemzedékünkre, mint utolsó időre, végső korra és el nem múló nemzedékre: önmagunkra kell vonatkoztatnunk.

„Nézzétek meg a fügefát és a fákat mind: amikor látjátok,

hogy kihajtanak, már magatoktól is tudjátok, hogy közel van a nyár.” A jézusi példázat mondanivalója világos: amint a fügefafa jelzi a nyarat, úgy egyértelmű előjelek utalnak a bekövetkező eseményekre, a világ végére és Krisztus visszajövetelére. Ilyen előjelek: hamis messiások fellépése, üldözések, háborúk, járványok, éhínségek, földrengések stb....

Az előjelek között utoljára a visszajövetelét közvetlenül megelőző eseményeket mondja el Jézus: „jelek lesznek a napban, a holdban és a csillagokban ... az egek erői megrendülnek”. Vagyis a vég nemcsak a földről tör ránk, hanem a csillagok felől is. Ezek a globális és kozmikus előjelek nem rejtetten mennek végbe, láthatóak.

„Nézzétek!” — biztat Jézus, de azt is mondja: „amikor látjátok, hogy mindezek bekövetkeznek, tudjátok meg: közel van az Isten országa.” Jaj nekünk, ha csak nézünk, de nem látunk és nem tudunk!

Tévelygünk, ha csak az utolsó időt, a végítélet előjeleit nézzük, de nem látjuk meg azt, aki mögötte van: Krisztust, és nem tudjuk azt, hogy ez a felegyenesedés, a fejk felemelésének, a mi megváltásunk elközelgésének ideje is egyben.

Vigyázzatok — Legyetek éberek

A végítéletet, Krisztus visszajövetelét szüntelen vigyázatban, éberon kell várnunk. Nem vigyázatlanul, nem álomban, nem mámorban, nem részegségben, nem gondterhelten, egyszóval nem tétlenül. Ugyanakkor a túlélés, a túlzott elővigyázatosság, az előjelek túlértékelése, az időpont számításai ugyanazzal a veszéllyel jár, amivel a mámor, a részegség, a gondterheltség: a tédenség veszélyével. Jó példa erre az, ami az Amerikai Egyesült Államokban, Boston városában történt, még a múlt században. Egy William Miller nevű férfi Dániel próféta könyvéből, valamint a Jelenések könyvéből kiszámította: 1843. március 21. és 1844. március 21. között fog visszatérni Krisztus. Felfedezéseit könyvben és prédikáló körúton is terjesztette. Hívei világvége hangulatban eladták földjeiket a „hitleneknek”, vagyonukat szétesztották a szegények között, fehér ruhába öltöztek és várták az Urat. Akkoriban Boston város üzleti kirakataiban a következő feliratot lehetett olvasni: „Mennybemenetelre alkalmas hófóhér ruhák a legújabb divat szerint, igen olcsó áron kaphatók”.

Mondani sem kell, a kitűzött napon nem jött el a világ vége. Nem történt semmi más, csak néhány élelmes szabómester meggazdagodott. Jónéhány hiszékeny ember pedig, aki tétlenül várta az idők végét, ott állt nincstelenül, tehetetlenül, hamar bemocskolódo fehér ruhában.

Hogyan várja a hívő ember visszatérő Urát?

Vigyázva, éberon — munkában és szüntelen szolgálatban.

Jó példa erre az, ami szintén a múlt században az egyik nagy ország parlamentjében történt. A honatyák éppen valami új törvényjavaslatról tárgyaltak, midőn napfogyatkozás következtében szinte esti sötétség keletkezett. Többen közülük nem tudták, mi a sötétség magyarázata, és rémülten néztek egymásra. Ennek láttán az egyik képviselő igen bölcsen így nyugtatta meg társait:

– Barátaim! Itt csak két dologról lehet szó. Az egyik elérkezett az utolsó ítélet, számíthatunk Jézus visszatérésére és javunkra szolgál, ha szorgalmas munka közben talál minket. A másik lehetőség: nincs szó a világ végéről és semmi okunk abbahagyni munkánkat.

Amíg kegyelem alatt élünk, végezzük munkánkat földi hivatásunkban, végezzük szolgálatunkat az egyházban. Ez az ádventi Krisztusvárás egyetlen helyes módja. Ha így talál bennünket ez a nap, akkor rólunk is elmondható: Boldog az a szolga, akit az Ur megérkezésekor munkában talál!

VÁZLATLEHETŐSÉG

„Midőn eljő az utolsó ítéletre!”

1. Nézzétek meg, tudjátok meg az előjeleket!
2. Vigyázzatok, legyetek éberek!

ÉNEKJAVASLAT

502 Bizony betelik az idő...

Németh Mihály

Advent 3. vasárnapja

Mt 11,2–10 exegézise

János megingása a hívő ember hitharcának dinamikáját tükrözi. Jánosnak nem adatott külön kijelentés arra vonatkozólag, hogy az ítélet és a kegyelem ideje két különböző időpontot jelent. A Machareus erőd börtönében sýnylődvé azon tépelődik, hogy vajon azok a hírek, amelyeket Jézusról kapott, mennyire egyeztethetők össze azzal a kinyilatkoztatással, amelyben ő részesült. Nem érti, hogy miért nem ítél Jézus, miért nincs szórólapát a kezében. Ismeri Jézus működését, de nem érti. Miért nem jött Jézus, hogy számára is szabadulást szerezzen (Lk 4,18)? Hogyan értelmezzem azt, ami történik? Gyötrelmeiben ugyanaz a kín jelenik meg, amelyben az Ószövetség nagyjainak is része volt. Ahogy Mózes, Illés, Jób, Jeremiás nem értette az Úr útját időnként, úgy ő sem. De nem lett hittagadó, hanem Istenhez kiált. Kérdésében egyaránt benne rejlik a csalódás, a kételkedés, a határozott fellépésre buzdítás. Értelenségét, bizonytalanságát azonban nem fojtja magába, hanem Jézushoz fordul válaszáért.

És Jézus nem dorongolja le Jánost, bár válasza első látásra nem vigasztaló jellegű. Nem ígér a megfáradott Jánosnak se szabadulást, se felüdülést, és mégis pont János problémájának kellős közepébe talál bele. Jézus válaszában Ézs 29,18–19, 5–6: 61,1 próféciáit idézi fel, amelyek a messiási idők jeleiről szólnak. Az 5. verset szokás allegorikusan magyarázni, de itt a 8. és 9. fejezetben elbeszélte gyógyítások történeti tényére utal Jézus. Jézus válasza az evangélium hirdetéséről szóló híradásban csúcsonyolódik ki. Sok régi kézirat bizonytalanokodik e tekintetben és felcseréli a sorrendet, a halottak feltámadását nagyobb dolognak tartván. A csúcsonyolódik mégis az Isten országának hirdetése, mert az Isten országa, sőt maga az Isten az emberhez az örömhír hirdetésében jön közel. Jézus nem ítélni, hanem megmenteni jött. Boldog, azaz üdvössége van annak, aki nem botránkozik meg azért, mert Jézus korrigálta a várakozásait.

Ahogy annak idején János tett bizonyosságot Jézusról, úgy vall most Jézus Jánosról. Jézus a Keresztelő üdv történeti szerepére mutat rá, és azt akarja, hogy hallgatói vonják le belőle a megfelelő konzekvenciát. Ha Jézus kérdésének gyökerét Ézs 35,1–7-ben keressük, akkor a kérdés a következőképpen érthető: — Azért mentetek ki a pusztába, mert nád termett ott, ahol azelőtt sakálók tanyáztak? Vagy azért, hogy gazdagokat nézzetek? Nem, valóban nem azért mentetek ki, hogy puha ruhásokat nézegessetek, hanem azért, mert a pusztaságnak része lett Libanon pompájában, mert próféta volt ott, aki erősítette a roskadozókat, aki ítéletet hirdetett, ahogyan azt a messiási időkön vonatkozólag jövendölte Ézsaiás. Egy más értelmezési mód szerint a

kérdésben a következő rejlik: Nem azért mentek, hogy állhatatlan (szél ingatta nád), elpuhult, földiekhez ragaszkodó (finom ruhába öltözött) embert lássatok, hanem hogy egy vaskemény karakterű prófétát lássatok, aki Isten akaratát hirdeti nektek. De ha tudjátok, hogy ő próféta volt, hogy itt az Isten országa, akkor halljátok is meg, amit ő mond, mert ő az eljövendőről tett bizonyosságot. Az íráshely, amelyet Jézus idéz Mal 3,1 és 2 Móz 23,20 kombinációjában, Malakiás eredetileg arról a követről szól, aki Jahv megjelenségét készíti elő. Máté szövege viszont azt mondja, hogy a követ Krisztus útját készíti elő. Isten szava tehát nem a prófétához szól, hanem Krisztushoz, aki preegzisztens módon trónol mellette. Ugyanazt az igényt fejezi ki ezzel Jézus, mint amit a Jn 10,30-ban találunk. „Én és az Atya egy vagyunk”. Miközben Jézus a Keresztelőről beszél és kijelöli helyét az üdvrendben, valójában azt tárja fel hallgatói előtt, hogy maga Isten az, aki meglátogatja népet. Most már hallgatóin van a sor, hogy a látottak és hallottak alapján megítéljék azt, hogy ki az eljövendő, és hogy mi következik ebből számukra.

A magyar nyelvű kommentárok közül Karner, az idegennyelvűek közül Fritz Rieneker kommentárját használtam a legtöbb eredménnyel.

Németh Péter
teológus hallgató

Igehirdetést elősegítő gondolatok

Mindig, de most különösen is adódik a kísértés, hogy elbeszéljünk a fejek felett. Vagyis azokról és azokhoz szólnunk, akik Jézust nem tudják és nem is akarják elfogadni, követni, mert nem felel meg az igényeiknek, várakozásaiknak. S akik következképpen nem is lesznek jelen az istentiszteleten. Azokhoz kell szólnunk, akik mégis esetleges csalódásaik ellenére is, a karácsonyi bevásárlás forgataga és a mostoha, téli időjárás ellenére is ott ülnek majd a padokban. Ott ülnek és meghallván Keresztelő János kérdését, azt nagyon is a magukénak érzik. Ahogyan János ők sem értik, hogy Jézus miért nem ítél? Miért nem rotálja meg ezt a mai különösen is „istentelenné vált” emberiséget? S miért nem hoz szabadulást, „jobb világot” azokra, akik a Jézus útjain járnak? Egy, ma már talán nem is élő idős asszony jut eszembe első szolgálati helyemről, aki minden egye-bibliaóra alkalmával megkérdezte: „Tessék mondani, ugyan miért tűri el a Jóisten még mindig, az én istentagadómárádásul kiállhatatlan természetű szomszédasszonyomat? Miért él még mindig a férje, mikor én már régebben megözvegyültem? Miért olyan sok a nyugdíja, amikor én fillérjeimet számolgom? Miért olyan jó még mindig az egészsége, amikor én a betegségeknek a számát szerzem tudom?” Ezekben az újra meg újra felhangzó kérdésekben mások — a soha meg sem szólalók — csalódásaik kételkedései is benne rejlettek, hiszen sokan bólogatva együttérzően a kifakadások nyomán. Mint ahogyan ma is sokan kérdeznak: Miért szenvednek a legnemesebb keresztyén szándékok, törekvések „hajótörést”, miközben az erkölcsstelen törekvéseket siker koronázza? Miért van az, hogy míg sokan a betevő falatot is alig tudják előteremtteni addig mások szinte fáradság nélkül jutnak vagyionhoz és életörömhöz? Igen, be kell vallanunk, Krisztus egyházának tagjaként, lelkészeként, tisztségviselőjeként hűséges szolgálattelőzőjeként gyakran jön ajkunkra a kérdés: Vajon „jó lóra tettünk-e”? Jól választottunk-e? Urunk, te vagy-e az eljövendő, vagy mást várunk? Hiszen akaratlanul!

egyvetetni próbáljuk a Jézus Krisztusról hallottakat, tanultakat, az általunk hirdetetteket a mindennapi élet tapasztalataival, hogyan azt Keresztelő János tette. Őt az foglalkoztatta, hogy a Messiás szava és cselekedete tükrében helytálló-e, amit ő hirdetett felőle? Ugyanakkor készséget és hajlandóságot mutat arra, hogy Jézus válasza alapján kiigazítsa és átértékelje a maga Messiás-képét. Éppen ezért nem marad meg a kétségkedő, kínos gondolatoknál, hanem kérdésével az egyedüli illetékeshez, a válasz egyedüli jogos tulajdonosához, Jézushoz fordul. S ezzel példát mutat nekünk, hogy mi is Őt kérdezzük. Nemcsak életünk úgynevezett „határesetekben”: betegségeink, kudarcaink között, hanem egészségesen is, sikeresen is, mert Ő életünk minden kérdésében, gondjában, de örömeiben is eligazítónk akar lenni. Amit tehát az igehirdetésben meg kell szólaltatnunk, az Jézus válasza. Az igazi, hamisítatlan, első kézből jövő, azaz magától Jézustól származó „KRISZTUS-KÉP”. Amely nem elméleti teológiai síkon, nem elvont szellemi eszmefuttatásként, hanem hittapasztalatként jelenik meg a mindennapokban. Amerre Jézus jár, ott új élet terem. Az Ő jelenléte a mindennapokban, az emberek sorsának alakulásában, a „tettek mezején” mutatkozik meg. Isteni hatalmát az ember javára fordítja, szent-voltát a bűn elvételére használja, halált legyőző hatalmával feltámaszt a halálból. Messiás voltát megtapasztalható cselekedetei igazolják. Boldog, aki felszabadult örömmel, megbotránkozás nélkül, feltétel nélküli hittel tudja fogadni a Jézus által ily módon nyújtott bizonyosságot. Jézus nem véletlenül fejezi be ily módon Keresztelő Jánosnak adott válaszát: „...és boldog, aki nem botránkozik meg énbenem.” Az ok, hogy ő lehetségesnek tartja, hogy akár a hívő ember is megütközzék benne és látása elhomályosodjék. Hiszen tapasztalata szerint az övéi sem mindig értik, amit csinál. Ezért mondja például a tanítványoknak: „Mindnyájan megbotránkoztok bennem ezen az éjszakán...” (Mt 26,31). S mert tudja, hogy ő éppen az ellenkezőjét teszi annak, amit Keresztelő János hirdetett, őt is félti és óvja a megbotránkozástól. Annál is inkább, mert nagyra értékeli az ő szolgálatát és kiemeli személyét. Az ő legnagyobb kiváltsága az, hogy Jézusra mutathat: „Íme, az Isten Báránya, aki hordozza a világ bűnét!” A mi kiváltságunk pedig az, hogy bűneink ellenére is, kételkedő kérdéseink közepette is keres és szeret bennünket, mert azt akarja, hogy előbb vagy utóbb, de dönteni tudjunk mellette. S kimondjuk, akkor már kételkedés nélkül: Mi elhisszük és tudjuk, hogy Te vagy az Eljövendő. Te vagy a Krisztus, az élő Isten Fia!

Lászlóné Házi Magdolna

Advent 4. vasárnapja

Jn 1,19–28 exegézise

Evangélium első fejezetében János két tanúvallomást (μαρτυρία) ad Keresztelő János szájába:

1. Jn 1,19–28 (alapigénk) **2. Jn 1,19–34** (következő szakasz)
Keresztelő itt saját szerepét,... ..itt pedig Jézusét mutatja be.

Negatív megközelítésű: „Nem én vagyok a Krisztus!”
Pozitív megközelítésű: „Jézus a Krisztus!”
Sejtelmesen szól még Jézusról,... ..itt viszont konkrétan.

19. v.: Alapigénk címmel indít: „Ez János tanúskodása”. A felfokozott messiásvárásban kihívó példa volt Keresztelő: a tömeg hitt neki, s „ébredési mozgalomként” csoportosult köréje. Az erre felfigyelő Nagytanács „vallási őrei” feladatuknak érezték ellenőrizni a hit tisztasága érdekében a názírt: küldötteik, a teokrácia „tisztviselői” tudják meg, milyen jogon prédikál János. A szerzőnél a „zsidók” kifejezés negatív értelmű: a magukat kiválasztottnak tartókat, a Jézussal szembenállókat takarja. Így itéli el saját népét az Úr elvetése és a keresztyénektől való elhatárolódásuk miatt, amely az evangélium megírásakor komoly konfliktus forrása volt.

20. v.: Keresztelő kieri a küldöttek kéréséből, hogy mire kíváncsiak. „εγω ειμι” helyett kategorikus nempel felel: „Εγω ουκ ειμι ο χριστος” Hangsúlyosan van megírva itt: vallott (kétszer), nem tagadott.

21. v.: A zsidó „szektáknak” más-más elképzelések voltak az Eljövőről: talán király lesz, vagy próféta... A messiást a maguk képére akarták formálni, amit Jézus azzal „játszott ki”, hogy bár mindet egyszerre töltötte be, de nem az elvárásoknak megfelelően. Keresztelő esetében is „végigzongorázzák” a lehetőségeket: minek tartja magát. De visszautasítja a felsorolt címeket. Ő nem Illés, az „Elragadott”, akinek visszajövetelét várták Malakiás alapján. V.ö.: Mt. 11,14-ben Jézus Illésnek nevezi őt, de ez csak titokzatos utalás Keresztelő előfutárságára; Jánosnak ez a motívum nem kell, mert azt a látszatot keltene, mintha Jézus eljövételének feltétele volna egy új Illés beharangozó tevékenysége. De nem is a (!) próféta Keresztelő, az 5 Móz 18,15–18 alapján várt második Mózes.

22–23. v.: „Akkor viszont ki vagy?” A válasz egy ige, Ézs 40,3: „Kiáltó hang vagyok, az üdvkorszak fanfárja.” János a személynév telen és névtelen szó, aki az Igére, a λογος-ra mutat rá. Ez a hivatása: szólni a pusztában, értsük azt akár fizikai, akár allegorikus (Kálvin: pusztaság = az egyház nyomorúságos állapota) értelemben.

Egyenesté tenni az Úr útját, hogy mihamarabb, késedelem nélkül, a legrövidebb ösvényen jöhessen el végre közénk.

24–25. v.: A kegyes teljesítménycentrikus farizeusoknak ez a felelt sem kielégítő: Keresztelőnek a tevékenysége izgatja őket, így ezt kéri tőle számon. „Ha 'senki' se vagy, akkor miért végzed az utolsó idők tisztító munkáját? Hogy van jogod félrevezetni mindenkit?”

26–27. v.: A válasz: ez csak vízkeresztység, semmi köze a messiási keresztységhez. Ez is csupán előkészítő munka, önmagán túlmutató jel. „Aki pedig utánam jön, már köztünk van”. Kézelfogható közelségben él mellettünk. „De nem ismeritek fel őt!” — szól a Jánosnál vissza-visszatérő alapmotívum: nem tudjátok és nem is akarjátok elfogadni őt! Keresztelő hatalmas alázattal beszél magáról: a kor legnagyobb prófétájaként arra sem méltó, hogy rabszolgának titulálja magát Jézus mellett, sarujának leoldójává váljon, mert alázatos szolgaként: is csak az Úr lehet egyedül tökéletes. (v.ö.: lábmosás)

28. v.: Itt a szerző az esemény történetiségére mutat rá a helyszín megemlítésével. Betánia létezéséről számos elképzelés él pro és kontra. Talán egy fogalmas kompálmás lehetett, amire neve is utal: Betánia = hajók háza. Érdekes, hogy ez a toldalék fontosabb Jánosnak, mint az a szinoptikus tény, hogy a názír Jézust is megkereszteli. Ezen talán már túlvagyunk, amikor Keresztelő bizonyosságot tesz. Így fogadhatja ugyanis visszatérő ismerősként az Urat a következő szakaszban: „Íme, az Isten Báránya!”

Gabnai Sándor teológus hallgat

Igehirdetést segítő gondolatok

Örömünk oka: többet kapunk, mint remélnénk

Verőfényes őszi napsütésben próbálom felidézni a decemberi sötétségben felragyogó adventi fényeket. Az Úr közelségének csodájától, a **jelenléte** és **érkezése** miatt érzett örömtől hangos ez a vasárnap. Gyülekezeteinkben mintha megfedekeznének erről és az epistolában megfogalmazott felhívásáról: örüljete. Az aranyvasárnapi dili sokakat talál a vásári forgatagban. Nálunk az adventi időszak létszámában legkisebb gyülekezetét ezen a vasárnapon találja templomában a lelkész. Vajon miért?

Mostani elképzelésem szerint a sok variáció közül két gondolat köré építeném fel mondanivalómat elkészeríteni — örömet hirdetni.

1. Keresztelő János becsületesen végzi munkáját. Nem magának vindikálja a dicsőséget. Nem magát tartja fontosnak. Arra irányítja hallgatóinak figyelmét, akit *ti nem ismertek*. A jelenlétők számára nem sértő ez a kijelentés. Az Ószövetségi jövendölések ismeretének birtokában is: a Messiás megjelenése nem mindennapi esemény. Akkor, amikor János ránk irányítja tekintetét, s mondanivalóját nekünk szánja, válik izgalmassá a dolog: ti nem ismeritek. Két évezred tanításának birtokában, sok átélt advent és karácsony után méltán veszi zokon a hallgató ezt a kijelentést. Még a sok karácsonyt végigprédikáló lelkész számára sem könnyű újat talán nem mondva, mégis frissen megszólaltatni karácsony üzenetét. „Mi már mindent tudunk, mi újat mondhat még advent és karácsony, mi lehet még érdekes számunkra?” — azt hiszem, ismerősek ezek a mondatok. Az évek múlásával összezsugorodó karácsonyfák, a fogyó adventi fények nem mindig anyagi, sokkal inkább lelki problémákat sejtetnek. Legyenek boldogok és hálások azok, akik sokat tanultak, sokat tudnak, sok szépet és nagyszerűt átéltek — de vigyázzanak. Figyeljenek az elmúlt vasárnap igéjére. Ott János a börtönből szólítja meg Jézust: Te vagy-e az eljövendő, vagy mást várunk? Az egyházi esztendő furcsasága, hogy az üdvtörténet ebben a perikóparendszerben visszafelé megy. Az a János, aki korábban olyan nagyszerűen tett bizonyosságot Jézusról, akit maga Jézus is nagynak nevez — később kérdez. Kétségei támadtak. Ha Keresztelő bevallhatta a Jézus személyével kapcsolatos problémáit, ha ő sem tud mindent, nekünk sincs okunk szégyenkezni amiatt, hogy időnként a sokat tanultak ellenére kevésnek tűnik a tudásunk, megrendül a hitünk. Ezek után nincs okunk zokon venni, ha János ezt mondja nekünk: van még tanulnivalótok. *Még nem* jártátok ki az Isten iskoláját. *Még nem* kaptátok meg a végbizonyítványt. Higgyük el, vegyük komolyan, hogy Istent még a bölcs lángesze sem éri fel. Amennyire lehangoló, annyira nagyszerű üzenet ez, mert:

2. A vasárnap örömhíre: Jézus sokkal többet hozott és tett annál, mint amit Keresztelő János el tudott képzelni. Sokkal többel akar és tud megajándékozni, mint amit mi a mi tudásunk és tapasztalataink alapján el tudunk képzelni. János kéri: *Nézzen körül* mindenki a saját családjában. *Minden nap* új ajándék. Karácsony ismét hirdeti a bűnbocsánat csodáját. Hirdeti a mindent újjáteremtő Isten hatalmát. Mindig van valami új, ha odafigyelünk. Volt egy karácsonyi üzleti reklám, amely harsányan és csalogatóan hirdette: nálunk már karácsony van. Merjük

kimondani: nálunk még nincs karácsony. Ez a karácsony még nem az igazi. Az idei ünnepe is hozhat csodálatos, nagy egyszerű élményeket, örömeket. Ez azonban csak párányi csodája annak az élménynek és öröme, amit az Isten az igazi nagy Karácsonyra készít övének. Karácsonykor Isten legmerészebb álmainkat is túlteljesíti. Ma még csak csipegetünk adventről adventre, karácsonyról karácsonyra. Az igazi öröm csak ezután jön.

Karácsony közelsége hirdeti: Várni örömmel. Elémenni alázattal. Elfogadni ajándékait hálaadással. Hirdetni Jánossal: én kicsi vagyok, Ő a hatalmas.

Kósa László

Karácsony Szenteste

Mt 1,20b–23 exegézise

A történet elsősorban nem Jézus születésének ismertetése céljából íródott. A τικτω – υιον és καλεω – ονομα fordulatai arra utalnak, hogy a középpontban Jézus születésének bejelentése, a névadás és a névmagyarázati áll. Az angyali látomás és az ézsaiási idézet szintén a krisztológiai hírt hangsúlyozza. Feltételezhető, hogy a történet egy, a korabeli gyülekezetekben már az evangélium keletkezése előtt ismert, határozottan oktató jellegű anyag alapjain áll, melyben József személye központi szerepet játszott. Valószínű azonban, hogy a 22. vers bevezető fordulata, sőt maga az idézet is már Máté vezethető vissza, aki az Ószövetségből rendszerint a LXX szövege szerint idézett.

A tradíciófejlődés szempontjából a történet egyik fő motívuma a gyermek születésének a palesztinai zsidóság körében nem ismeretes gondolatával leginkább egy hellenista-zsidó-keresztény gyülekezet környezetére utal.

A 20. vers nem részletezi az angyali látomást, minden hangsúly a hírre esik. Az angyal Józsefet, mint Dávid fiát szólítja meg: ahogyan azt már a 18a vers is jelezte, Máté arra törekszik, hogy Mária gyermekét Dávid családfájából származtassa.

A 21. versben található névadás a Tradicionális történet legfőbb mondanivalója. A gondolat, hogy a Messiás névadásának megmentője lesz, elterjedt volt a zsidóság körében. Máté azonban jobban érdekli a bűnöktől való megszabadulás, amely számára Jézuson keresztül látszik megvalósulni és amelyre a keresztény gyülekezetben továbbra is lehetőség nyílik. A λαος, mint Máté evangéliumában általában, Izrael népet jelenti. Az evangélista ezzel jelzi tehát (ahogy már a családfán keresztül előzőleg, majd 2,2-n keresztül ismét) hogy Jézus Izrael messiása.

Az ézsaiási idézet, mint ahogy 2,15 is, az Úr szájából hangzik. Ez készíti elő az olvasóban a felismerést: Mária gyermeke az Isten gyermeke. A történet Máté számára nem csupán Jézus származását magyarázó lábjegyzet, hiszen benne egy, az evangéliumban kibontakozó krisztológiai témára utal. Ezt bizonyítja az Immanuel név említése is. Az „Isten velünk” motívum végighúzódik az egész evangéliumon (17,17. 18,20. 26,29), hogy aztán annak utolsó versében érje el csúcspontját: „...én veletek vagyok minden nap a világ végezetéig”. (28,20)

Máté tehát Jézus névadásának tradicionális történetét újabb értelemmel ruházta fel: számára a legfontosabb, hogy

Jézus az Immánuel. Így ez a szakasz a 28,16–20 szakasszal reciprok kapcsolatban áll: ott ugyanis arról van szó, hogy a Feltámadott nem más, mint a köztünk járt Jézus, és hogy a keresztyén ember feladata az, hogy megtartsa e „földi” Jézus parancsolatait. Ezzel összhangban az 1,18–25 versek pedig arról beszélnek, hogy a közénk érkezett, emberként megszületett Jézus maga a dicsőséges Úr, aki most már gyülekezetével marad, mint Immánuel a világ végezetéig.

**Smidéliusz András
teológus hallgató**

Igehirdetést segítő gondolatok

Előjáróban annyit szeretnék szenteste ünnepéhez hozzáfűzni, hogy ez az este elsősorban családi ünnep kell, hogy legyen. Először jómagam is furcsállottam, hogy korábbi Lelkipásztorainkban (pl. 50-es évek) nincsenek homiletikai feldolgozások erre az estére. Hasonlóképpen meglepett, amikor metodista lelkésztestvérem is elmondta, náluk ezen az estén nincs istentisztelet: szigorúan családi ünnep! Ezt mindenképpen figyelembe kell vennünk, és lehetőleg az istentiszteletnek is ezt a belső, családias vonását emeljük ki.

Meditáció

Pilinszky János: A fényességes angyal is
Emlékezés egy világháborús karácsonyra

Az égbolt elsötétedett.

S akár a végítélet

zord fellege tört volna ránk,

a föld is oly sötét lett.

Gyermekszívünk is oly nehéz!

A házak és a kertek,

az egész törekeny világ,

éreztiük, velünk reszket.

Azán a roppant csöndön át

puhán és észrevétlen,

a hangtalan meginduló

és puha hóesésben,

akár a fényes pelyhek is

vigyázva földet értek,

a fényességes angyal is,

ő is a földre lépett.

Valami olyan történt ezen az éjszakán, akkor Karácsony éjszakáján, ami soha nem történt meg a teremtett világ történetében. Nem egyszerűen arról van szó, hogy egy angyal jelent meg, hiszen Isten minden időben szólt az emberhez, angyalain keresztül is. A több, a más az, hogy ez a mostani hír minden eddiginél nagyobb, örömtelibb és megdöbbentőbb: az Isten közénk jön!

Életünket sokszor érezzük megterheltnak, elcsigázottnak. Sokszor cipelünk rajtunk kívül álló, vagy nagyon is rajtunk múló okokból kereszteteket, melyeket elhagyni, megváltoztatni nem tudunk, nincs erőnk, gyengék vagyunk. Ahogyan megoldásokat keresünk életünk kínjaira, nos az is sokszor száználmas, erőtlenséges, az emberi logika vagy bölcsesség korlátai közé zárt próbálkozás. Ki tudja a világ vagy a saját életét megmenteni?

Ha így vesszük, nem más ez a világ, mint életfogytig tartó börtön, kétségbeesett, ijedt tekintettel végigélt kínlódás, és utána a Semmi!

Botrány! József is el akarja simítani, a kisebbik rosszat választani, ahogyan sokszor cselekszünk mi magunk is. Talán csalódott, hiszen tervei, álmai jegyesével kettébe törték. S milyen hirtelen törtek kettébe a mi elképzelt életünk is.

És egyszer csak az Úr angyala szólítja meg. Hihetetlen, mindent és mindenkit megváltoztató hír: Mária gyermeke a testté lett Ige, a földre jött Isten. Ha nem az angyal mondaná, istenkáromlás lenne, újabb botrány az előzőhöz. De értünk az Isten lép közbe, és egészen közel jön, egészen közénk jön, hús-vér emberek hétköznapi problémái, örömtelenségei, csalódásai, vesződségei közé. És belépve mindent megváltoztat. Jelenlétével és nevével már a szabadulásról beszél: Jézus, vagyis Szabadító és Immánuel, vagyis Velünk az Isten!

Nekünk felnőtteknek, akik már oly sok mindent megtapasztaltunk ennek a világnak dolgaiból, fájdalmaiból, nekünk, akik gyógyulásra várunk, szinte hihetetlen ekkora szeretet, ekkora segíteni akarás, ekkora szabadítás. Isten emberré lesz, felveszi emberlétünk korlátait, hogy végre közéről is megértesse velünk embermentő szándékát, szeretetét.

De mit jelent a gyerekeknek a karácsonyi jóhír? Azt hiszem, ők azok, akik még leginkább megérthetik karácsony lényegét. Nem egyszerűen az ünnep az, ami fontos lesz számukra, nem egyszerűen a „végre együtt a család” érzése, hanem hogy átéljük a csodát. Nem pusztán a „meglepetések éjszakájaként”, hanem valóban meg tudják érezni azt, hogy van valaki, aki mindig gondol rájuk, aki velük van, aki jelen van életükben, aki testvér, aki barát. Számukra még fontos Jézus születésének csodája!

Talán számunkra is nem a Nagy Ismeretlent jelenti Isten, hanem az Ismerőst, nem a Nagy Idegent, hanem a Jóbarátot Jézusban.

Szóljon meg hát karácsony szentestén ne csak József számára, hanem számunkra is az örömhír: akit oly régóta vártunk, akit Isten már a próféták által is megígért, az most mégis váratlanul, a legemberibb módon, és mégis felfoghatatlanul megérkezett!

Aradi András

Karácsony ünnepe

Lk 2,1–14 exegézise

Előjáróban hadd adjak néhány megszívlelendő szempontot a jól ismert történethez:

a) A Jézus születése körüli történeteket elbeszélő részek nagy valószínűséggel a hagyományozás folyamatának későbbi szakaszában szilárdultak meg. Azért fonták körül rendkívüli események születését, mert *rendkívüli volt az az életmű*, amely az ő világrajövetelét követte, és nem fordítva. Ahogy Mózes születésének vagy Julius Caesar születésének különös körülményei is azért maradtak fenn, mert egész életművük meghatározó volt az utókorra. A karácsonyi történetekből is kitetszik, hogy olyanok adják tovább, akik tudták, hogy mi történt Jézussal, amikor itt élt és tanított közöttünk, amikor meghalt és feltámadott, és amikor a benne hívők közössége elindult történelmi útjára. De ismerjük mindennek a jelentőségét is. Nem is lehet karácsonyt csupán önmagában megérteni. Viszont azt sem állíthatjuk, hogy Jézus csak később nőtt fel feladatához. A karácsonyi történetekben *minden Isten rendezéséről árulkodik*, aki már

abban a kisgyermekben szabadulásunkat, üdvösségünket készíti elő. Mint a magban, már benne rejlik a később kibontakozó sudár fa.

b) Nehéz észre nem vennünk *az árnyéknak és fénynek azt az éles kontrasztját, amely az elbeszélés minden mozzanatát jellemzi.* Józsefet és Máriát történelmi erők sodorják, és mégis Isten tenyerén vannak. Nem tartoznak a kiváltságosak közé, és mégis a legnagyobb kiváltságban részesülnek. Egyszerű pásztorok az első hódolói gyermeküknek, de angyalok seregei örvendeznek neki. Isten dicsősége itt is „kereszt alá van rejtve”, de „Isten bolondsága bölcsebb az embereknél, és Isten gyengesége erősebb az embereknél” (1 Kor 1,25). Ha a karácsonyi történet csupán emberi fantázia szüleménye lenne, legalább is álruhás királyfit faragott volna a betlehemi gyermekből.

c) Barátságos, hívogató fény önti el az egész történetet, és ezt nemcsak mi vetítjük bele valamiféle karácsonyi romantika hatására. Látszik, hogy a karácsonyi történetek hagyományozói *megilletődötten, kedvvel és örömmel adták tovább őket.* Hitelesen ma is csak így adható tovább. Akkor is, ha már százszor is elmondtuk életünk során.

d) Mindezekén túl *az evangélista is rajta hagyta keze és szíve nyomát* a karácsonyi történeten. Különösen is akkor lesz ez nyilvánvaló, ha összevetjük az általa írtakat a mátei elbeszéléssel. Annak ellenére, hogy lényeges pontokon megegyeznek (a szülők József és Mária, a születés helye Betlehem, a kisdéd neve Jézus stb.), mégis mennyire Lukácsra vall az öröm túlaradása, Istennek a szegények felé fordulása, az üdvösség világra szóló munkálása.

Elővettem Pröhle Károly magyarázatát Lukács evangéliumához. Bizom benne, hogy mindnyájunk keze ügyében van, és ezért nem szükséges megismételnem a benne megtalálható szempontokat és észrevételeket. Pröhle Károly kitér arra a vitára, amely a Lukács által megadott történeti hivatkozások körül pattant ki, elsősorban David Strauss nyomán. Ugyancsak említi, hogy József engedelmeskedése az adóírára vonatkozó rendelkezéseknek, állásfoglalás az ezek ellen tiltakozó zelóták felfogásával szemben. Nem hagyhatjuk figyelmen kívül az angyalok magasztaló énekében szereplő „jóakarát” elemzését sem. Hasznos volt számomra Josef Ernst: Das Evangelium nach Lukas című kommentárjának a forgatása is.

Feltételezve, hogy a rendelkezésünkre álló anyagban utánanézzünk a történet egyes részleteinek, most már csak egy-egy megjegyzéssel kívánok a teljesebb megértéshez hozzájárulni.

A történetben háromszor is szóba kerül, hogy Betlehem Dávid városa. Nem lehet véletlen. Így adja tudtul az elbeszélő, hogy a viszontagságos és szegényes módon világra jött gyermek *a hön áhított dávidi messiás* (Mik 5,1!). Ez a messiás, akit Isten fiának tekint (2 Sám 7,12kk!), egyúttal Mária fia is (7.v.), mégpedig „elsőszülött fia”. Nem valószínű, hogy ez a megjegyzés azt kívánja tudtul adni, hogy Máriának Jézus után más gyermekei is születtek. Inkább arra vonatkozhat, hogy a Tóra szerint *minden elsőszülött fiú az Úré* (2 Móz 13,12+34,19). *A béke*, amelyet az angyali kar meghirdet, ószövetségi értelemben értendő. Azt az állapotot teremti meg a megszületett Szabadító, Felkent és Úr már itt a földön, *amelyben rendezett és tartalmas a viszony Istennel és az emberek között.* Amelyért érdemes megszületni, és vállalni az élet kockázatos kalandját mindnyájunknak.

Az adóösszeírásra vonatkozó császári parancs birodalomszerte nagy nyüzsgést támasztott, amelyben csak észrevétlen, jelentéktelen epizód egy szegény házaspár gyermekszüléssel nehezített útja. De ahol Isten lát munkához, éppen *az emberileg legkilátástalanabb helyzetben for-*

málódik a történelem, a legnagyobb történelmi forduló. Ezért látja nagynak Istent és magasztalja őt a menny és mennyel együtt mindenki, akinek van füle a hallásra, és van szeme a látásra.

Dr. Cserhádi Sándor

Karácsonyi gondolatok

Az elmúlt napokban sokat számoltunk. A gyerekek számolták, hogy hányat alszanak még az ünnep-estig. A képművelők a jövő évi költségvetés milliárdjait számolták, a családok pedig az ajándékok megfelelő arányát s a rendelkezésre álló forintokat. — Azon az első karácsonyon József bezárt ajtókat, Mária a jelzőfájások közötti időt számolta. Augustus pedig adófizetőit és katonáit vette számba, hogy pazar terveit milyen ütemben hajthatja végre. Nem számolt azonban azzal, hogy Isten ígérete beteljesedik és Dávid nemzetségében, a távoli Judea provinciában megszületik egy zsidó kisfiú, aki a világ Megváltója! Most azért vagyunk együtt, hogy mi számoljunk Vele. Ne hagyjuk ki számításainkból, életünkben Jézust, akinek születését nagy örömmel adták hírül az angyalok, s nekünk, öröm-morzsák koldusainak mennyire szükségünk van erre az öröme!

Karácsony ünnepének megszokott hangulatában csodálkozva döbbenjünk rá, hogy karácsony eseménye váratlan csoda, Isten szeretetének meglepetése. Az ok-oka logikus összefüggése ugyanis mást diktálna. A természet és kiszámítható az lenne, hogy ha elhagytuk Istent — Ő maga magunkra hagyja minket; ha fellázdunk ellene — Ő ítéletével verne végig rajtunk; ha bedugtuk fülünket, amikor hívott — Ő sem hallaná meg kiáltásunkat. — Ehelyett másképp történt! Elhagytuk Istent, de megszületett Jézus, hogy visszavezessen hozzá. Fellázdunk Isten ellen, de megszületett Jézus, hogy magára vegye az ítéletet. Nem hallgattunk Isten szavára, de megszületett Jézus, aki engedelmes volt a kereszten elszenvedett haláláig. — Karácsony Isten szeretetének meglepetése, váratlan csoda amiről szent egyoldalúsággal és állhatatosan kell vallanunk bármilyen történések is világunkban, bármilyen legyen is a szívünkben, de megszületett Jézus, hogy segítsen rajtunk!

Hiábavaló, üres fecsegés minden vita arról, hogy mi volt kezdetben: a materialisták mindentudó Anyaga, vagy az örökkévaló Szellem. Kezdetben Isten szeretete volt, az Jézusban testté lett, vagyis közelünkbe jött, hogy elfogadjuk és a mi életünkben is új kezdődjék. — A világ teremtéséről emlékezve, az újtestamentum Jézus megváltói munkáját új teremtésnek nevezi, amelynek végén, a teremtésről szóló mózesi hitvalláshoz hasonlóan felhangzik az „elvégeztetett”. Ez azonban Jézusnak a kereszten elhangzó kiáltása volt, mert az Új teremtés Jézus életébe került. A karácsonyi szerződés kezdeténél, a betlehemi jászolra emlékezve sem feledkezhetünk meg erről. — Életünk megújulásának, egy új kezdetnek egyetlen reális lehetősége Isten szeretete, ami abban lett nyilvánvalóvá, hogy Jézus megszületett. Ilyen karácsonyra van szükségünk, amely kezdet, életünk radikális megújulásának kezdete.

Fölgyorsult időnkben egyre gyakrabban hangzik fel ez a kérdés: mit szólna hozzá? Lehet a kérdés mögött felháborodás, érdeklődés, vagy csodálkozás. — Ma Isten kérdez minket: mit szólna ahhoz, ami Augustus császár idején történt a judeai Betlehemben? Mit szólna szeretetemnek ehhez a csodájához? Érdekel? Vagy úgy hallgatod, mint andalító gyer-

mekmesét? Pedig akkor minden érted is történt, ahogy az angyal mondta: örömdre és üdvösségedre. Mit szólsz ehhez?

*

Mécs László katolikus pap-költő egyik versében arról ír, hogy egy csapat iskolás gyerek nagy örömmel készült a másnapi kirándulásra. A sok szép álom azonban szertefoszlott, mert közbejött valami. Megeredt az eső és a kirándulás elmaradt. Hány ilyen „elmaradt kirándulás” fájdalmas csalódása rakódik rá lelkünkre? Mert mindig közbejön valami, ami megzavar, terveinket keresztül húzza, legszebb perceinkben is nyugtalanít. Igazában nem sikerül semmi sem úgy, ahogy szeretnénk, mert mindig közbejön valami. — Ma örömmel mondhatjuk: közbejött VALAKI, aki élni segít és életünket céljához juttatja Isten országában.

Madocsi Miklós

Karácsony 2. napja

Lk 2,15–20 exegézise

Textusunk Jézus születése történetének harmadik része, amely elmondja, hogyan győződtek meg a pásztorok az angyali üzenet valóságáról. „A hit hallásból van...” (Róm 10,17) Az angyalok mennybe távozása, eltűnése után maguk is megtapasztalták, hogy az a beszéd, dolog (ρημα), amit hallottak, valóságos, megtörtént (γεγονος 15. v.). Hadd jegyezzem meg, hogy már ezen egyetlen vers — továbbá a 17. és a 19. — ismeretében is nagy merészség a λογος-t, mint Isten teremtő szavát és a ρημα-t, mint pusztá szót szembeállítani, ld. Paul Yonggi-Cho: negyedik dimenzió).

A pásztorok engedelmességek az angyali szózatnak, elhatározásukat rögtön tett követi. Sietve (σπευσαντες) el is mentek, meg is találták az isteni Gyermekeket. Az evangélista Máriát elsőként, hiszen Jézus születésével kapcsolatban eddig is elsősorban róla beszélt. A különösen lenézett, megvetett, hivatalból tisztességtelen pásztorok hírnökökké lesznek =17. v.). Arról nem olvasunk, hogy imádták-e a Messiást, a σωτηρ-t, mint a napkeleti bölcsek (Mt 2,11). „Ami a hallottakból a jelre vonatkozott, az valóban bizonyult, de ami a hozzáfűzött ígéreteket illeti a világ üdvözítőjéről, abból nem látszott semmi. Ezért keltett csodálkozást az, amit a pásztorok Isten üzeneteként mondtak.” (Próhle Károly: Lukács evangéliuma, 63. o.) Kérdés lehet, hogy a 18. v-ben a παντες kikre vonatkozik? Lk 1,29 szerint Mária az angyali üdvözletől megdöbben, zavarba jött (διεταραχθην), itt már csak egy azok közül, akik csodálkoztak (εθαυμασων). Még mások is lehetettek a szent családon kívül az alkalmi szálláson?

A Megváltó anyja azonban megőrizte (συντηρει 19. v., ld. még 2,51 διτηρει) és forgatta — vagy itt a συμβαλλουσα eredeti értelme is helyénvaló: összerakta, összeillesztette az isteni üzeneteket és tapasztalatait idővel teljes képpé (ApCsel 1,14). Közben Lk 11,27–28 szerint éppen egy asszony utal Mária boldogságára. A hangsúly azonban itt nem az ő (Mária) személyén, hanem Isten λογος-ának magatartásán, követésén van. Hiszen Isten igazat mond, ígéretét megtartja, a pásztorok is ezért dicsőítik és magasztalják (20. v.). Bár Karácsony második napjára többnyire a „szokásosra” csökken az istentiszteleti résztvevők száma, az üzenet az egész ünnepé. A karácsonyi gyülekezetnek rá kell ébrednie, rá kell csodálkoznia, hogy

Isten jósága, szeretete kézzelfogható valóság lett. A Megváltó feltámadása és mennybemenetele óta sokkal nagyobb világosságban van részünk, mint a betlehemi pásztoroknak.

Dr. Szentpétery Péter

Igehirdetést segítő gondolatok

1. A BIBLIAI SZÖVEGTŐL AZ IGEHIRDETÉS FELÉ

A nyilvánosságra szeretnék hozni valamit. Szeretném azt, hogy egy nagyon fontos üzenetet mindenki megtudjon. Újságcikketek adok fel, plakátokat ragasztok a falfelületekre, telefonon felhívom ismerőseim, hogy ők is segítsenek a továbbadásban, felhasználom a média adta lehetőségeket. A pásztorok nem jó megoldás. Akár a hajléktalanok, a kol-dusok. Lenézettek, megbízhatatlanok, nem hiszek nekik az emberek. Túlságosan egyszerűek, hétköznapi a jelenlétük, nem tűnnek fel senkinek, nem figyel rájuk senki sem, nem halljuk meg a hangjuk... — Isten mégis őket választotta, őket tudósította egyszülött Fia születéséről.

A pásztorok kaptak egy „igazgyöngyöt”. Valami szépet a hétköznapiok egyhangúságában, egy kis melegséget a betlehemi éjszakában, fényt a sötétségben, az angyalok megjelenése és üzenete csoda, vallásos élmény. Megmagyarázhatatlan és felfoghatatlan, amely egyszerűen elér és megragad bennünket. Félünk is tőle, de vágyunk is rá. Kiemel a megszokásból és erőt ad a továbblépésre. „Menjünk el!” „Nézzük meg!” még akkor is, ha sötét és hideg az éjszaka, még akkor is, ha nehéz elindulni, ha hátra kell hagyni bárányokat és sátrakat.

Sokszor egyszerűbb a világ, mint amilyennek képzeljük. Magunk bonyolítjuk túl az eseményeket, és a nagy kuszaságban elmegyünk az igazán fontos mellett. Nem vesszük észre a felénk irányuló szeretetet, a sok lényegtelenre koncentrálva elvessz az igazán lényeges, amely értelmet ad az életnek, amely erőt ad a továbblépéshez, amely megszépíti a létet. A jel egy bepólyált kisgyermek a jászolban. Teljesen egyszerűen, hétköznapián, védtelenül Ő a világüdvözítője, a mindenható Isten egyszülött Fia! Nem látszik itt a hatalom, a dicsőség, a pompa és a ragyogás. A pásztoroknak elég volt ez a „szegényes” kis jel. Nekünk óriásiak az elvárásaink, magasak az igényeink, majd szükségszerűen csalódunk. A környezetünk is sokat vár el tőlünk, igyekszünk megfelelni, de magasan van mások mércéje is, így bennünk is szükségszerűen csalódnak. Kudarccal, depresszióval, kiüttalansággal, értelmetlenséggel. Pedig kevés is elég lenne a szívbeli örömhöz és boldogsághoz. Szükséges és elégséges az, amit Jézus Krisztusban kaptunk az Istentől!

Fontosak a gyökerek. Letagadhatatlanok és meghatározóak. Tárgyak, események, emlékek megőrzése, elraktározása. A múltunk, ami bennünk van, akik formáltak és alakítottak bennünket, meghatározzák gondolatainkat, érzéseinket, cselekedeteinket. Fontos a felejtés is, hogy a kellemetlenségek, a kudarcok ne megőrzött teherként nehezedjenek ránk. Aztán elfelejtünk örömteli élményeket is, kedves arcok, szép emlékek is megfakulnak. Mária megőrizte és forgatta szívében a pásztorok üzenetét. Karácsony üzenetére vigyáznunk kell egy életen keresztül! Nem szabad felejtőnünk, őriznünk kell a hangulatát, az érzésvilágát, de legfőképpen annak a bizonyosságát kell megőriznünk, hogy az Isten bennünket kimondhatatlanul, mérhetetlenül szeret. Olyannyira, hogy testet öltött, emberré lett értünk.

Dicsőítették a pásztorok az Istent. Ez az, ami ma hiányzik. Ez az, amit ma elfelejtettünk. Helyette panaszkodunk. Túl kicsi az istálló, szegényes a jászol, Istenhez méltatlan a

kezdet. A mai pásztoroknak ez a végkövetkeztetése. A túl-
áradó és szívbéli öröm okát és lehetőségét az Istentől kap-
juk, őt kéne ezért dicsőíteni. Hiányzik ez a hangszín a
harmóniából, illetve megváltozott a tónusa. Követelés lett
belőle.

2. A KONTEXTUS — A MAI VILÁG

„Mentsd meg, Uram, a karácsonyt!” Mert elüzletiesedett,
az ajándék fontosabbá lett az ünneplés okánál, az üzleti
nyereség lényegesebbé vált az embertársnál. Mert elgiccses-
edett, a pásztorokról, angyalokról, jászoról és istállóról
szóló romantikus, meseszerű történet távol van a valóságtól,
és csak a vágyat sarkallja egy rosszul értelmezett szeretet
után. Mert komorrá vált, hisz ekkor még fájdalmasabb a
szeretetlenség és durvaság, még kízóbb a magány, még
szomorúbb a szegénység és reménytelenség. Mert a közö-
nyösség uralkodik a szívekben, az ünnep nem válik ün-
neppé, a mai pásztorokat már nem érdekli, nem mozgósítja
az angyalok üzenete.

Adj igaz karácsonyt a mi szíveinkbe! Hisz sok a feladat,
sok az erőtlenség, hamis az értékrendünk, sok a bűn és
nyomorúság, elvesztettek vagyunk. Mozdíts bennünket,
hogy elinduljunk, adj erőt, hogy a ránk bízott üzenetet átad-
juk. Add meg a felismerés és rácsodálkozás örömét, és add,
hogy egész életünkben és életünkkel dicsőítsünk téged egy-
szülött Fiaidért, a Jézus Krisztusért!

Solymár Mónika

Karácsony utáni vasárnap

Lk 2,33–10

A textus Simeon történetének a második felével kezdő-
dik. A szövegnek ez az elhatárolása arra készítet, hogy az
igehirdetés ne Simeon alakjával, hanem szavainak értelmé-
vel foglalkozzék, valamint azt láttassa, akiről Simeon így tesz
bizonyosságot.

Az esemény helyszíne a templom, alkalma pedig a gyer-
mek bemutatásával és az anya tisztulásával kapcsolatos
előírt áldozat. Józsefről és Máriáról, mint apáról és anyáról
van szó, akik csodálkoznak a fiukról elhangzó szavakon.
Mintha az eddig történet során Jézussal kapcsolatban
semmi különöset nem hallottak volna még, vagy újra cso-
dálkoznak, nem győznek ámulni.

Simeon szava megdöbbenő, mert a gyermeket nemcsak
sokak felemelésére (anastasia), hanem elesésére (ptósis)
rendelnek is mondja. Tehát nem töretlen, győzedelmes
előrehaladásról, nem sikerekről van szó. S bár ez a gyermek
a „minden nép szeme láttára” elkészített és pogányok
világosságául megjelent üdvösség (2,31–32) letéteményese,
az elesés és felemelés határvonala nem Izrael és a pogányok
között, hanem magán Izraelen keresztül húzódik (Ézs 8,14;
28,16). Jézus személyének, nem pusztán később elmon-
dandó szavainak a hatása ez. Mintha az evangélista Izraelre
és a népekre vonatkoztatná Mária magasztaló énekének, a
Magnificatnak (Lk 1,46–55) a szavait: Isten a hatalmasokat
ledönti, a megaláztatottakat felemeli, az éhezőket ellátja
javakkal, a bővelkedőket üres kézzel küldi el. Simeon szava
arra emlékeztet, hogy Jézus alakját és jelentőségét nem lehet
idillikusan értelmezni. Itt „az evangélium keményen reális
hangja” (Pröhle, 68) szólal meg: Jézus jel, amelyben Isten
hatalma és ereje mutatkozik meg, de másképpen, mint a
kortársak egykor várták vagy amint a ma embere elképze-
li.

Az evangéliumok elbeszélései bőségesen tanúsítják
illusztrálják ezt. Jézus elfordul az egészségesektől
odaforul a bűnösökhöz. Az embernek át kell értékelnie
dolgoikat, más mértékkel kell mérnie, másképpen ke-
ltenre gondolnia. Jézus nem uralkodni, hanem szolgálni
jött. Még magának Máriának, az Úr engedelmes szolgál-
leányának (Lk 1,37) sem lesz könnyű Jézust így elfogadni.
Ezt az iskolát minden Jézusra figyelő tanítvány végigjárja.
Távolról sem csak a Jézus szenvedése iránti részvételt
gondolhatunk, amely minket is szívünk mélyéig megrendít.
Jézust megismerve és követve Isten útjának és szándékának
a másságát kell megütközéssel, megbotránkozás-
fájdalmasan átélünk.

A másik templomi személynek, Annának nem szavainak
nem tesz említést Lukács, csak alakját írja le. Ezzel tesz
bizonyosságot arról, hogy megbízható, hiteles tanú, aki más-
dikként megerősíti Simeon szavait.

Az embereknek minden értetlensége, megbotránkozás-
keserű csalódása ellenére Istennek mégis ez a Jézus Kris-
tusban adott jele és — nem bűnöst lesújtó, hanem őt me-
igazító — tette a megváltás a sokaknak, vagyis az ember-
minden ember számára. Jézus megjelenése „élére állítja az
kérdést, hogy az ember nélkül akarjuk-e szeretni az Istent,
vagy Istennel akarjuk-e szeretni az embert. Ezen fordul me-
az, hogy részesei leszünk-e annak az üdvösségnek, amely
Jézus hozott a földre” (Pröhle, 68).

Dr. Reuss András

Igehirdetést segítő gondolatok

A karácsonyi ünnepkör legszerényebben meghúzódó al-
kalmával arra a gyermekre kell rámutatnunk, aki egyáltalán
nem maradt meg a betlehemi jelenet angyaloktól
pásztoroktól és napkeleti bölcsektől körülvevett kisededének
hanem Istennek a világ megmentésére küldött megváltó
lett. Az ünnep hangulata, a textus tartalma a gyermek Jézu-
alakját láttatja, de a róla szóló bizonyosságtétel túlmutat ezen.

Ennek különösen nagy jelentősége van karácsony idején.
Nem csak a gyülekezettől távol állók, hanem többé-
kevésbé kötődő híveink körében is hangsúlyossá válik az a
érzés, hogy karácsonykor az egymásra irányuló szeretet
kifejeződése a lényeges. Tudjuk, hogy szükség van az élete-
sebbé, emberibbé tévő ünnepekre, de ugyanakkor azt is
hogy a legnagyobb ajándékot, az Istenhez való visszatalálá-
lehetőségét és örömét nem mi adtuk, adjuk egymásnak. A
kisgyermek csodálatos születése volt a kezdőpontja annak a
műnek, amely azóta is ajándék, olyan ajándék, amely nem
fog megkopni, elromlani, kimenni divatból.

Simeon szavai, a szülők csodálkozása, a prófétanő meg-
erősítő bizonyosságtétele együtt árulkodnak arról, hogy Jézus
nem azzá növekszik, mint amit rendkívüli helyzetben kívüli-
elvámánk tőle. Egyszerű esetben apja mesterségét eltanulja
istenfélelemben felnövekvő zsidó gyermek majd ifjú a kö-
zeljövő perspektívájára. József és Mária a csodálatos jelekből
persze sejtik, hogy itt többről van szó, de a pogányok és
Izrael összefüggésében világosságról és dicsőségről hallani
újából csodálkozásra indítja őket. Ahogyan az ott állóknak
úgy a ma hallgatóságának sem szabad kevesebbet látni róla
minthogy ő az Istentől jövő, azaz egyetlen megoldás a bű-
és minden rontása ellen. Jézus sokak életében felnövekszik
képet kap: vallásalapító, erkölcsi magaslat, a sze-
mélyválogatás nélküli szeretet példája. Meg kell láttatnunk
azt, hogy mennyivel több ennél: Istentől személyesen ne-
künk szóló ajándék, amely örök életünkért adatott.

A karácsonyi ünnep kisgyermekéről, akit textusunk sze-

rint a törvény rendelkezésének megfelelően elvisznek a templomba, hirdetniük kell azt is, hogy későbbi élete, tettei, egész műve választóvonaláá lesz. Nem arat osztatlan sikert élete során, sőt ellenségeket szerez. Nem értik majd tanítását, megbotránkoznak még csodáin is. És ami elhat egészen a mai korig, az, hogy Jézus személye mindig választóvonal maradt. Nem csak hívők és hitetlenek, megalkuvók és hitvallók, hanem az emberen belül is akkor, amikor szembesülni kellett azzal, hogy élete Isten nélkül végzetesen rossz irányba halad, de van megoldás, ha félreteszi az emberi büszkeséget, a saját megoldások keresését. Mind a felemeltetés, mind az elesés: nem látványos esemény. Aki megtapasztalja saját életében, hogy felszabadult, értelmes életet kapott, leginkább csak saját magának élmény. Aki nem lépi át a választóvonalat, hanem továbbra is bűn és halál retentésében, magának hazudva éli mulandó életét: egyszerűen csak olyan marad, mint a sok száz és ezer kiábrándult és kétségbeesett élet. De az az eljövétel, amikor nem rejtetten, hanem dicsőségben jön vissza Krisztus, nyilvánvalóvá fog tenni felemeltetést és elesést.

Egy ilyen nagy súlyú, életet meghatározó kérdésben azonban az az örömteli, hogy mindenki, különbség nélkül választ kaphat rá. A karácsonyi időszakban hirtelen kitágulnak a szívek, és egyszerűen mindenki belefér, aki addig talán soha. A Jézus által hozott megváltásban ugyanígy mindenki részesülhet. A döntő különbség az, hogy Istennél nincsenek kampányszerű szeretet-megnyilvánulások. Mindig, mindenhol élő, ható, életet formáló az ő karácsonyi ajándéka.

Vázlat-lehetőség:

A megszületett gyermek nem azzá nő, mint sokszor várják-várjuk.

A megszületett gyermek az élet választóvonal

A megszületett gyermek megváltással ajándékoz meg mindenkit.

Ördög Endre

Reformáció ünnepén

1996. október 31-én a 10 órai istentiszteleten elhangzott a soproni templomban, melyen részt vett a helyi gyülekezetben a három soproni evangélikus iskola diáksága

Jn 8,31–36

Testvéreim a Jézus Krisztusban!

Ma, reformáció ünnepén igénk arról szól, hogy miként lehetünk „valóban tanítványok”. Az eredeti kifejezést figyelve azt kell mondanunk, hogy itt a tanulóval van szó. Lehet, hogy erre a felnőtt testvérek azt mondják, a jelenlévő gyülekezetnek kb. 20%-a: „akkor ez nem nekünk szól, mert mi már nem vagyunk tanulók”. De azonnal kimondom: itt nem eredményes iskola látogatásról van szó, hanem egy örömteli életközösség-kapcsolatról, Jézus Krisztussal, a Meserrel. Olyan kapcsolat ez, mint a szólótőnek a szólóvesz-zővel való kapcsolata. Nem egy lezárt tanulmányról van szó, amely egy érettségi bizonyítványban csúcsosodik ki, hanem készségről „mély, alázatos, egész életre szóló tanulásra”. Ez a tanítvány, Krisztus tanítványa, ez a tanuló a reformáció egyházában. Ez nincsen kötve korosztályhoz. Itt vagyunk máris a reformáció egyházának a lényegénél: nincsen megállás, nincsen lezártág, nincsen záróvizsga, hanem továbblépés és nyitottság. Nem egy életforma konzerválása a reformáció, hanem egy életfolyamat tovább-áradása. A reformációban nincsen megállás, hanem állandó

megújulási folyamatra felkészülés és az erre való készség.

LEHETÜNK VALÓBAN TANÍTVÁNYOK!

Necsak a nevünk legyen az! Vannak nevek, melyeknek a viselője már nincsen kapcsolatban a név tartalmával. Kovács a neve, de már csak valamelyik őse volt az; Bognár a neve, de ki tudja ma már, hogy ki gyakorolta az elődök közül ezt a mesterséget. Krisztus tanítványai vagyunk valóban, az Ő iskolájában tanulunk, vagy csak őseink közül volt valaki valóban Jézus tanítványa és mi erre büszkén hivatkozunk, mint a zsidók: Ábrahám fiai vagyunk, vagyis nem akárcsak az őstünk? Azért vagyunk egyházi iskolában, mert elődeink közül valaki itt szívta magába a tudományt és a reformáció egyháza hitének alapját, mint a gyermek az anyatejet az édesanyjától?

Hogyan lehetünk valóban tanítványok?

1. A megtartott ígében.

Lünzdorff Károly Luther-rajza markánsan ábrázolja reformátorunkat, amint megragadja, összefogja kezével és magához szorítja a Bibliát. Nagytermünkben van Luther embemagyságú festménye, amint a Bibliát tartja kinyitottan a kezében. Reformáció így kezdődött: az olvasott, a hallgatott és a megtartott ígében. Nemrég az egyik hittanórán valaki ezt kérdezte: miért van nyitva az oltáron a Biblia? Hát azért — hangzott a válasz —, mert jelzi, hogy olvasni kell. Nem elég, hogy könyvtárunk egy értékes darabja, olvasni kell, nyitva tartani, mert Isten szól hozzánk, hogy tartsuk meg. — Ugyanis tanítványnak lenni többet jelent, mint pillanatnyi pozitív állásfoglalást. Többet jelent, mint Jézust igenlő szívdobbanást, mely „üresjáratba” visz és nem mozdul meg semmi. Nem is lehet kapcsolni magasabb „sebességi fokozatra”, mert mindig „lefulladás”, mivel hiányzik, avagy fogytán van az ige „üzemanyaga”. Bizony, fiatal és idős testvéreim, nem szabad megfeledkeznünk a „tankolásról”, az Isten igéjének hallgatásáról, tanulásáról és megtartásáról. Mert különben hitünkben csak pillanatnyi a fellángolás, csak ideig-óráig van jelen a hit életünkben és így tanítványságunk csak látszat és nem valóságos. Nekünk valóban tanítványokká kell lennünk és azok is lehetünk, ha az ige tanulásáról sohasem feledkeznünk meg, mert csak ez táplálja hitünket. Ez az egyház legdrágább kincse a 95 tétel szerint is: Istennek szent evangéliuma!

Véssük ma szívünkbe az evangéliumot és tanuljuk, hogy megmaradjon bennünk, tartsuk meg, szorítsuk szívünk hústáblái közé.

2. A megismert igazságban lehetünk Jézus valódi tanítványai. Lehet Jézus közelében kérdezni, mint Pilátus is tette: mi az igazság? Van-e egyáltalán abszolút igazság és nem úgy van-e, hogy ahány ember, annyiféle az igazság? Van-e külön generációs igazság, amikor a fiatalok igazság-igénye és felismerése sokszor homlokegyenesen ellentéte az idősek élettapasztalatból merítő igazságának?

Az igazság maga Jézus Krisztus: én vagyok az út, az igazság és az élet (Jn 14,6). Az igazság nem a tárgyi valóságot helyesen kifejező ismeret, hanem az isteni valóság, amint azt maga Isten nyilatkoztatja ki: Istennek önmagát velünk közlő valósága. Nem is egy magasabb fokú ismeret a hithez képest, hanem a hit szerves alkotórésze. Így már nem „vak hit”, hanem annak és abban hisz, akit és amit megismert. „Tudom, kibem hittem...” mondja Pál élete utolsó szakaszában. Isten Jézus Krisztus személyében tárta fel valódi szándékát és lényét, hogy ő szeret minket bűnösöket és általa megismerteti mentő szándékát és irgalmát.

Testvéreim! Lehetőségünk van az igazság megismerésére. Pluralista életünkben és világunkban annyiféle igazság-fogalom röpköd a levegőben és az emberek kapkodnak utána, mint a pusztában az éhező nép az alacsonyan repülő

fürjek után. Bizony alacsonyra tették a mércét, az „igazság-fürjeinek” mércéjét a szekta-kínálat piacán. Aktuális ma is a reformáció: nincsen más evangélium, csak ez az egy: Krisztus mentő, bűnbocsátó szerető, mely csak Jézus Krisztusban kapható a kereszt „magasságában”, ingyen, kegyelemből, hit által! Csak Krisztusban ismerhető meg Isten igazsága, a lutheri „toronyélményben” (Turmerlebnis), melyben feltárja valóságát és mentő irgalmát.

3. *A szolgálástól mentes szabadságban* élhető meg a valódi tanítványság. A mai ember sokszor érzi magát kiszolgáltatottnak a posztmodern korban. Kiszolgáltatottságunknak jelei: félelmeink a bizonytalan jövőtől — hogyan tovább az érettségi után? — egzisztenciális fenyegetettségünk betegségtől — hol kapok irgalmas felebarátot, ha megöregszem és teljesen leépelek? — meg sok más aggasztó, az embert szomorúsággal eltöltő ténytől szünetünk. „Rabok legyünk, vagy szabadok... „teszi fel a kérdést Petőfi a forradalom napjaiban és ma érezzük, átéljük, hogy a külső szabadság nem elég, hogy a bűn szolgálásából kijussunk és valóban szabadok lehessünk lelki világunkban, a hit vonalán.

Ugyanis a bűn olyan szolgálásba visz, amely nem passzív, hanem aktív, vagyis az ember *cselekszi* a bűnt. Az ember rabszolgája gonosz tetteinek. A rabszolga egzisztenciája valóban bizonytalan, jövője kiszámíthatatlan, bármikor otthontalanná válik. Csak a Fiú örököse, akinek biztos a jövője. Jézus, mint a Fiú örököse a mindenségnek (Nékem adatott minden hatalom Mt 28), szabad embereket akar maga mellett, akik tudnak tervezni, létrehívni, építkezni, gyökeret eresztieni...

Csak a Fiú tud megszabadítani a bűntől. Több rabbi szerint az izraeliták mind „királyok fiai”, szabadok. De a bűntől nem szabadít meg származási, vallási örökségünk. Nem elég hivatkozni a reformációban kapott drága örökségre. Ezzel *ma* kell élni, ezt *ma* kell igénybe venni. A Fiúban, Jézus Krisztusban *ma* higgyünk, hogy szabadok legyünk.

Az ember ma sokféle elzártóságban éli át rabságát, a szabadság hiányát. Elzárkózik mások elől és így önkéntes rabságra ítéli önmagát. Bezárkózik magányába, de szeretne kitörni ebből. Az emberek pánikszerű menekülése sokszor ennek a rabságból való kitörésnek kísérletezése. Jézus Krisztus a tetet öltött igazság tud megszabadítani az ő igéjével, mely az igazság igéje, ezért „köszálként megáll és megszégyenül, ki bántja” — énekeljük ma különös hangsúllyal.

Lehetünk mindannyian, evangélikus iskoláink padjaiban ülők, és értük imádkozó otthonülő idősek valóban Krisztus tanuló! Ámen.

Szimon János

„Mi a megfeszített Krisztust hirdetjük, aki az Isten ereje és az Isten bölcsessége”

(1 Kor 1,24)

(Igehirdetés, mely elhangzott a siófoki evangélikus templom alapkövetételének 10. évfordulóján, 1997. augusztus 17-én)

Egy ilyen ünnepi alkalom igehirdetésének bevezetőjében nem lehet másról szó, mint a háláról, hálaadásról! Hála mindenekelőtt Istennek, a Teremtőnek, aki adott bátorságot, hitet, reménységet, hogy 10 évvel ezelőtt letehetett ennek a „hajónak” az alapkövét. Hála azok szorgos munkájáért (siófoki és kötcsei presbiterek), akik '87 nyarán elkészítették az alapokat, hogy mások is komolyan vegyék e kis gyülekezet nagy elhatározását. Hála azért is Istennek, mert három év alatt, részben még a rendszerváltás előtt (!), az

úgymond „piros éra végén készült el Siófok evangélikus hajója.

Hálás és dobogó szívvel gondolok vissza a 10 évvel ezelőtti alapkövetételre, hiszen ez az istentisztelet jele számomra ugyanakkor a lelkesítő szolgálat kezdetét is. Jele az első olyan istentiszteletet, melyen mint evangélikus lelkesítő, az akkor hetvenéves principálisommal, Józsa M. tonnal és a többi lelkesítővel együtt szolgálhattunk. Együtt imádkoztunk azért, amit ott, az azóta már megboldogult Jakus Imre, lelkesítő-költő nagy lelkesedéssel szava „hogy felépüljön”. Hálát adok Istennek azért az itt töltött három és fél esztendőért, mely alatt Isten csodájaként, s nekünk szeme láttára, akik ma itt együtt vagyunk a pusztaságtól, erre a dombra „kinőtt” ez a templom.

Soha nem fogom elfelejteni a hajó vízre bocsátásának megtett, gyakran igen kemény utat! S az első nyarat '90-ben, amikor is a felszentelés után, mint már működő templom vasámapról—vasámapra, a maihoz hasonlóan megteltek a helyekkel úszni kezdett a nagy mű.

E bevezető után azonban figyeljünk most Isten Szavára. Az Útmutató mai, újszövetségi versén keresztül szólít meg Isten gyülekezetet és lelkesítő egyaránt. Pál apostol e mondja: „Mi a megfeszített Krisztust hirdetjük”. Ez a templom azért épült, hogy Krisztust hirdesse, hogy benne Krisztusról, mégpedig a Megfeszítettéről és Feltámadottáról prédikáljanak! Körülnézve e népes gyülekezetben jó reménységgel megállapíthatjuk, hogy ez történik és nem hiába immár húsz éve Isten ezen hajójában. Ez a templom, mint minden Isten háza azért épült, hogy emberek lelki táplálékot, vigasztalást, bátorítást és áldást kapjanak a Mindenhatótól. Ez nem jelen az, hogy nem lehetnek más rendezvények (pl. különböző énekkarok, rendőr-zenekar, fúvósok fellépése, s egy koncertek), sőt a betelt vendégkönyvek tanúsága szerint mint Makovecz által tervezett „műalkotás” egyedi látványossága Siófoknak és az egész Déli partnak, ám elsődlegesen ez a templom mégis csak azért épült, hogy benne megfeszített Krisztust” hirdessük. Elhangozzon istentiszteletéről—istentiszteletre: nincs másban üdvösség, csak Jézus Krisztusban, az Isten Fiában! Azt a Krisztust kell hirdetni, aki ma is él, köztünk jár, mert feltámadt az első húsvétkor. Azt a Krisztust, akivel te is és bárki más találkozhat. Azt a Krisztust, aki ma is tud életeket megváltoztatni, tud könnyes letörölni, segít tövist, keresztet hordani—elhordani embereket, testvéreket és házastársakat megtartani, vezetni és megbékíteni egymással.

Ez a templom azért épült, hogy itt a „magyar Chicago-ban” hirdesse, hogy az igazi erő és bölcsesség nem drogokban, kábítószerekben, testi örömeinkben, a mammon imádatában keresendő, hanem Jézus Krisztusnál a Bölcsesség, Tisztaság és Józanság Fejedelménél! Ezt az élő feltámadott Urat hirdeti a művészien megformált és kiforogott Krisztus-szobor is, itt az oltár felett: „Halál, hol a te diadalod? Halál, hol a te fullánkod?” (1 Kor 15,55). Világnak, nekem és neked erre a Krisztusra van szükség. Arra a Krisztusra, akitől „sem magasság, sem mélység”, sem rákbetegség, sem Aids-betegség, sem baleset, sem katasztrófa, sem földrengés, sem árvíz, sőt még maga a halál sem szakíthat el!

Hálaadással kezdtem, hálaadással fejezem be. Együtt köszönjünk meg Istennek az elmúlt 10 évet, és azt a hét évet amióta úszik „Siófok hajója”. Őt kérjük, hogy ajándékozzon nekünk, mint eddig is Szentlelkét, hogy e falak között továbbra is valóság legyen és maradjon: „Mi a megfeszített Krisztust hirdetjük, aki az Isten ereje és az Isten bölcsessége”. Ámen.

Blázy Árpád